

Antidoton aduersus Enthusiastiarum, Metusiastarum et Synusiastarum cauillos & calumnias, in causa Eucharistica : cui accessit analogia fidei, qua spiritualia spiritualibus, siue sint res ipsae diuinae, siue earundem notae, verbum et Sacramenta, sic aptantur, vt inter se conueniant.

<https://hdl.handle.net/1874/425007>

ANTIDOTON
ADVERSVS
ENTHVSIASTARVM.
ET VSI STARVM ET SYN-
usiatarum cauillos & calum-
nias, in causa Eucha-
ristica:

CVI ACCESSIT
ANACLOGIA FIDEI, QVA
spiritualia spiritualibus, siue sint res ipse diui-
na, siue earundem nota, verbum & Sa-
cramenta, sic aptantur, vt in-
ter se conueniant.

Ante annos aliquot à Theologo quodam do-
cto & pio edita: & nunc quorundam verita-
tis & pacis amantium, pio con-
filio recusa.

HEIDELBERGÆ,
Excudebat Ioannes Maier. Anno

5 5 7 5

ANTIDOTON

ADVERSVS

IN THEVSIARVM

METVSIARVM ET SYN-

thesiarum castillos & castra

has in oculis Eucha-

sticis:

QUI ACCESSIT

IN THEVSIARVM

ET METVSIARVM

ET SYNTHESIARVM

CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ET CASTRORVM

ALEXIPHARMACVM

ABSTERGENDIS CON-

uicijis huic antidoto aspersus

oppositum.

TSI poteram identidem (vt consue-
ui haecenus) relata maleuolorum in an-
tidotum eiaculara, securè negligere:
quod aties illorum obtusa vim huius
non imminuat magis, quàm rabidi ca-
nis morsus lapidem in se iactum læ-

dit: ne tamen perpetuum meum silentium apud non-
nullos cedat mihi in præiudicium exarmata quasi ve-
ritatis, & oris obturati: protestor ingenuè, nulla pro-
teruitate (quod Heshufio videtur) petulantiaue inge-
nij, aut virulentia (vt Ioannes V Vigandus in me de-
baecharur) ad scribendum antidotum adductum me
fuisse, vt scripto meo vllòs homines incessem. Cele-
berrimarum autem per vniuersam Germaniam Eccle-
siarum aliter non memini, quàm Paulus tum sui, tum
angeli à cælo fecit mentionem, cuius nimirum testi-
monio, ab Euangelio prædicato discrepanti, meritò
fidem derogat. Quòd si legenda nobis est scriptura di-
uina, & in ea Spiritus sancti dispensatio cognoscen-
da, & intuenda prophetia, & reiicienda carnalis serui-
tus, & liberalis intelligentia retinenda: (sicut Augu-
stinus ex Apostoli verbis nos admonet) quis iure mi-
hi succenseat, si pro modulo talenti mihi concedi-
ti (vt Dei & Ecclesiæ alumnus) & vt id vobis hoc in
nutricationis vicem reponere, & animi erga Deum &
Ecclesiam grati testimonium aliquod extare volu-
erim? Quotquot ergo ex aduersarijs typho propria sapien-

ALEXIPHARMACVM.

sia vsque ad inflati purgent, vt per se satis abunde sapere, nulliusque alterius monitis saluberrimis indigere videantur: ne inuideant saltem reliquis proficisciendi studium. Sed quid mirum est, illos in me miserum sic inuehi, quum non reformident, in sanctissimos Præceptorum suorum manes, inuidentiæ suæ bilem euomere? Si posteriores cogitationes sapientiores solent esse, quod præceptores istorum in se agnouerunt, & ingenuè professi sunt: cur inuident

nobis hanc illorum ingenuitatem,

& quò minùs eam imitemur,

totis viribus

obstant?

PREFA

AD PIVM
PRAEFATIO AD
PIVM LECTOREM.

QUOD in civili discordia & se-
ditione lex illa Solonis anti-
quissima, Atheniensibus lata, A. Gellius
& axibus ligneis incisa, fieri vo-
luit, ut ne quis inquilinus, discessione populi
duas in partes facta, solitarius separatusve pro-
cul à communi civitatis malo secederet: quin
ad alterutram potius partium sese adiungeret,
quò faciliùs ac citiùs animi civium utrinque
exacerbati, consilio ac intercessione bonorum
virorum ad concordiam flecterentur: dum so-
eij partis seorsum utriusq; & suos, apud quos
essent, gubernarent, atq; mitigarent, & ad-
versarios servatos magis, quàm perditos cupe-
rent: à quibus, ut maioris auctoritatis viris,
partes temperari ac regi se permitterent, atque
sic demum per eos potissimum restituerentur
& conciliarentur: Hoc ipsum, inquam, in Ec-
clesia Christiana, quæ civitas Dei est, multò
magis agi oportebat, ut inter fratres dissiden-
tes, qui in medio utriusq; partis sunt amici, si
in concordia retinenda parum auctoritatis ha-
buerint, ad dissoluendam aut mitigandam dis-
sensio-

AD PIVM

ensionem saltem viam sibi inveniunt. Si enim
tales aliud nihil proficiant, resistere tamen in-
terdum ijs possunt, qui tanquam flabella licet
animorum inflammant, cuncta peiore in par-
tem rapiendo.

Etsi verò simulationi dissimulationis lo-
cum in Ecclesia & religionis causa dari nolo:
sed quòd nihil simulatum est diuturnum, aut
Deo gratum: dubium tamen non est, quin ve-
ritatis negotium aliter atq; aliter administra-
tum, plures paucioresq; nanciscatur nunc fau-
tores, nunc hostes. Omnino quidem non est ca-
lidum & frigidum vno simul efflandum orat:
sed constantissime retinenda veritatis est con-
fessio: qua salua, quis non iurgijs & conuitijs
malit parcere, quam sua morositate ac impor-
tunitate eandem odiosam & suspectam redde-
re? Nunc autem sic ferè comparatum est in-
ter homines, ut nisi quis odium pariat, verita-
tem minus profiteri videatur. Itaq; illi strenui
veritatis vindices existimantur, qui ad offen-
dendos irritandosque animos sunt instructi-
simi.

Atqui ego, qui vltro ac libenter eius Ec-
clesiæ, quæ vocem sui pastoris ac sponsi audit,
ciuem me agnosco: spero etiam per Dei gratiã,
in ea

LECTOREM.

in eam e fide p̄feneraturum, quæ salutis no-
 ſtræ anchoram, proram & puppim Chriſtum
 ponit. Fateor equidem hanc præcipuè curam
 mihi incumbere, cumq̄ alijs multis cõmunem
 eſſe, vt quæ ad pacem ciuitatis Dei faciunt,
 promea virili mediter ac ſtudeam. Atque id-
 circo, quum in diſſenſione animorum de Eu-
 chariſtia, quibusdam idem quod mihi, vſiue-
 nire cernerem, vt ſiniſtra ſuſpicionè à contro-
 uerſarum rerum cognitione abſterriri, malint
 procul abeſſe à contentione, quàm inextrica-
 bilibus quodammodo labyrinthis diſputatio-
 num ſe inuoluere & implicare: quanquam
 ſciebam, multorum doctiſſimorum virorum
 ſcripta extare, quorum ductu, ceu Theſei aut
 Ariadnes filo, ſtudioſi veritatis varijs circa
 Eucharistiæ ſacramentum erroribus liberari
 poſſent: tamen quia certis quibusdam rationi-
 bus in hac cauſa mediocriter me adiutum ſen-
 ſi, quò faciliùs inimicitias omnes deponerem:
 credidi, alios meo exemplo ſimiliter lenitum
 iri, ſi rem modò ipſam propiùs introſpicere, ac
 inter ſe omni ex parte conferre vellent.

Quapropter profero nunc hæc in medium,
 non vt oleum camino infundam, aut crabro-
 nes irritè: multò minùs, vt obſcurem aut per-

AD LECTOREM.

veram veritatem (quemadmodum fortassis
aliqui interpretabuntur, quibus è verbo Dei
& sacramentis cothurnos facere videmur) sed
reuera nullo alio consilio hanc lucubratiuncu-
lam in lucē edimus, nisi ut a sino Cumano exu-
tiae Leonis detrahantur, ne trepidantes, imma-
ni sua voce amplius territet. Dici enim vi-
poteest, quanti ad veritatis cognitionem, in
hac maxime controversia, intersit, si postposi-
ta $\pi\epsilon\sigma\omicron\omega\epsilon\lambda\eta\tau\iota\alpha$, velamen illud collatur, quo
multis perstringuntur oculi, ne rectè iudicent.
Deus, qui personas non accipit, faxit, ut &
nos, non secundum speciem, sed ex rerum veri-
tate iudicemus. & quies tandem aliquando
detur Ecclesie ab istis tumultibus &
contentionibus. A-
men.

DVPLEX

DVPLEX DE EVCHARI-

stia disputandi ratio, vna in vero asse-
rendo ac defendendo: altera in
falso refutando
posita.

Quanquam maioris artificij est,
atque ob id plus laudis meretur,
in quacunq; disciplina & disputatio-
ne, quid sit res, quàm quid non sit, o-
stendere: quoniam alterum est ἐπισκη-
μονικόν, alterum à sciētia magis est re-
motum: mihi tamen in disceptatio-
ne de coena Domini, nostra præsertim
tempestate, nescio quo pacto æquè vi-
detur necessariū, causas erroris in lu-
cem producere, ac sanæ fidei rationē
reddere posse. Vtrūq; certè sapientis
est, & vt Aristoteles loquitur, ὡς ἰ ἐκασ-
τῶν τῶν εἰδῶν ὁ ἕγχομαι, ἀφ' ὧν δὲ ἴμ μὲν ἀντὶ τῶν
ὡς ἰ ἀπ' αἰδέ, τῶν δὲ φῶν δ' ὄμλων ἐμφανίζεμ
δ' αἰαδ). Id est, perfectè sapientis est of-
ficiū, ijs in rebus, quas quidem co-
gnitas meditatāsq; habet, nec fallere,
nec decipere: alteriusq; nodos & ca-
ptiones indicare posse. Neq; satis esse
A 9 debet

debet Theologo, vt ipse non erret in his, quæ profitetur, & vt suæ confessionis atq; doctrinæ veram analysin teneat: sed oportet eum etiam in aliorum rationibus excipiendis esse cautum, vt cum iudicio legat, audiat, discernat ea, quæ sua quidem natura sæpe veritati sunt consentanea: rei tamen ipsi, cui adhibentur declarandæ, minus inserviunt.

Operæ ergo precium haud exiguum mihi facturum videor, si in controuersia sacramentaria, quod difficilius & maius est, relinquens doctioribus, colligam ea, quibus sentio etiam nunc multos miserè decipi, tam in κατὰ φύσιν suæ, quam in ἀνακατὰ φύσιν contrariæ sententiæ. Vtrobique enim lubricus est locus, & procliuis lapsus, nisi quis præcipitia, vnde in errores decidunt homines, diligenter attentione vitarit.

Etsi autem errores illi valde crassi sunt, à quouis tamen haud ita facile perspicuntur: quia ingenio ac arte hominum sic teguntur atque ornantur, vt dolus in ijs vix appareat. Quò magis

gis vnicuique ad uigilandum est, ne vel ad dextram, vel ad sinistram, à via regia declinet, sed medium, hoc est, rectum iter teneat. Medio enim, ut ait ille, tutissimus ibis.

In Eucharistiæ negotio ad dexteram deflectunt Methusistæ cum Synusistis, qui in cœnæ Dominicæ institutio- ne & usu, scripturas sanctas non intel- ligenter attendentes, sed pro huma- na suspitione diligenter contendentes, signa pro rebus, figuratâ locutio- nem ad literam, accipiunt: quam Au- gustinus carnalem sapientiam, mise- rabilem animæ seruitutem, atque adeò præsentissimam mortem vocat.

Ad leuam circa Sacramenta aberrant Enthusiastæ, qui signa inutiliter inter- pretantur: quod ipsum, secundum eundem Augustinum, malè vagantis erroris est. Regia via incedunt, qui ex libris cano- nicis, quicquid legunt, vel audiunt, ita conantur intelligere, & interpretari, ut ad dilectionem æternitatis, verita- tis & sanctitatis, & ad dilectionem pro- ximi referant.

SOPHISMATA IN CON-
flictationē τοῦ πρώτου ἡγουμένου Διαβοικῆς super Chri-
sti verbis in cœna mystica incidentia,
vel à personis, vel à rebus
ipsis oriuntur.

QVandoquidem in Eucharistica
 contentione (vt nunc ferè homi-
 num sunt ingenia) à multis ipsa veri-
 tas præiudicijs & calumnijs onerata,
 vel respuitur, vel opprimitur: & quod
 à veritate alienum, sæpe etiam illi est
 contrarium, auctoritate partim atque
 splendore excellentum, & doctrinæ
 & vitæ sanctimonia personarum, com-
 mendatum: partim etiam titulo ver-
 bi diuini fucatum, mordicus arripi-
 tur, pugnacissimeque defenditur: du-
 plex inde nascitur incommodum, vt
 & illinc falsi suspicione plurimi ab-
 stineri detineantur, ne offusam præsti-
 giarum caliginem, qua mentis acies
 perstringi, obtundi, & quodammodo
 fascinari solet, penetrent & discutiât:
 & huic opinione veri, fumoq; sapien-
 tiæ allecti, in foedissimos errores abdu-
 cantur.

9
cantur. Quare in vtrâque partem permagni interest, si larua primùm humana existimationis detracta, & paulisper seposita, sententiarum ipsarum momenta ad perpetuum diuinæ veritatis consensum expendantur. Deinde quæ speciem veri præ se ferunt, quæ ad propositum non omnino quadrent, detegantur.

Duo autem ad summum genera sunt sophismatum, quibus in hodierna decena Domini tragœdia luduntur incauti homines: vnum à personis, alterum à rebus proficiscitur.

Respectu personarum bifariam imponitur multis non opinantibus. Nunc enim toti pendunt ex aliorum iudicio, & suum interim adhibere desinunt: id solum habent ratum, quod ab ijs, quos ipsi probant, iudicatum vident, & tantum apud illos opinio semel præiudicata potest, ut etiam sine ratione valeat autoritas: nunc usque ad eam suspensam habent aduersam partem, ut vix audire, nedum dignoscere dignentur, quæ ab illa in medium afferuntur. Ducuntur

cuntur tamen certis causis, propter
 quas cum illos admirantur & ample-
 xantur, tum hos auersantur & asper-
 nantur: quæ quantum in se virium ha-
 beant, perpendamus.

*QUOMODO HOMINES NI-
 ma & præpostera quorundã admiratione cir-
 cumueniantur aut impediuntur, ne in-
 quirant discantq; veritatem.*

P Rincipiò mouëtur & acquiescüt
 plurimi reuerentia insignium do-
 norũ, quibus ornauit Deus summos
 viros, quorum opera ante alios om-
 nes in religione instauranda est vsus.
 Ab his dissentire, vel suspicari de ipsis
 saltem paulò aliter ac sanctis per om-
 nia conueniat, hoc, inquam, nefas ar-
 bitrantur, sic ferè argumētantes: Qui
 de plerisque fidei Christianæ capituli-
 bus rectè senserunt & docuerunt, eos
 non est verisimile in hac vna Eucharis-
 tiæ causa hallucinatos fuisse. Quo-
 modo enim, aiunt, Deus tam præcla-
 ra Ecclesiæ suæ lumina & egregia or-
 gana

gana labi sineret, tanta præsertim in
re? Quando ergo nõ vnus tantum lon-
gè præstantissimus vir, sed multi pij ac
eruditi, adeoq; celeberrimæ per vni-
uersam Germaniam Ecclesiæ, damna-
runt iampridem Tropistarũ & Signi-
ficatistarum de cœna Domini senten-
tiam, & approbarunt cõtrariam: hinc
necessariò sequi putant, vt opinio dã-
nata falsa, approbata vera sit.

At qui ἐν δόξῳ καὶ ὡς ἰπὶ τοῦ πλὴν, hoc est,
probabiliter verũ habetur, quod ple-
risque pijs pariter atque doctis viris
probatur ac placet: & contrà, falsum
iudicatur, quod talibus improbatur
& displicet. Non tamen semper utrũ-
que illorũ est necessarium: nisi & Deo
probetur, quod approbant homines,
eidemque improbetur, quod hi dam-
nant. Experientia enim quotidiana
discimus, neminem quantumuis ma-
gnum, communi sanctorum sorte exi-
mi, qui errare nequeat: quum in mul-
tis quotidie offendamus omnes.

Est itaque paralogismus hic à vitio
so consequenti. Non enim mox om-
nia

nia bene, qui pleraque bene scripsit,
 aut sensit: siquidem Spiritus secundū
 mensuram sanctis confertur homini-
 bus, vt non semper æquè cordatè &
 constanter sentiant, aut agant. Quàm
 verò infirma ratiocinatio ista sit, hinc
 licet cōiungere: quòd ad eum modum
 quilibet errores inuecti & recepti in
 Ecclesia, excusari possent, q̄a magnos
 viros vel autores, vel patronos habe-
 rent. Quantò rectiùs Apostolus. Si vel
 angelus è cœlo, ait, euangelizet vobis
 præter id, quod vobis euangelizauimus
 & quod accepistis, anathema esto.
 Quòd si ne angelis quidē ob subli-
 miorem dignitatem, in qua constitu-
 ti à Deo sunt, credendum est, nisi ver-
 bo Dei consentanea afferant: quantò
 minùs hominib⁹, imbecillitati & mē-
 dacio adhuc obnoxijis, quantalibet
 etiā autoritatis, fidei est adhibendū,
 nisi sacrarum scripturarū certissimis
 euidentissimisq; testimonijs, senten-
 tiam, quam persuadere volunt, confir-
 ment? Sic Augustinus, neque suis, ne-
 que Hieronymi, neq; alterius cuius-
 quam

quam scriptis, parē cum literis sacris
 tribui vult auctoritatem. Sic enim scri-
 bit: In quibuscunque opusculis poste-
 riorum, quæ nullo modo illi sacratis-
 simæ canonicarum scripturarum ex-
 cellentiæ cœquantur, etiam si eadem
 inuenitur veritas, longè tamen est im-
 par auctoritas. Et Hieronymus expli-
 cans illud 86. Psalmi, Dominus narra-
 bit in scriptura populorum, & princi-
 pum horum, qui fuerunt in ea: Vide-
 te, inquit, quid dicat, principum, qui
 fuerunt in ea, hoc est, Apostolorū &
 Euangelistarum: nō horum, qui sunt:
 vt exceptis Apostolis, quodcunq; a-
 liud postea dicitur, abscindatur, non
 habeat postea auctoritatem. Quamuis
 ergo sanctus sit aliquis post Aposto-
 los, quamuis disertus sit, nō habet au-
 toritatem. Quoniam Dominus narra-
 bit in scriptura populorum &
 principum, qui fuerunt
 in ea. Et hæc qui-
 dem ille.

BERNARDUS QUAM

QUAM INDIGNE DOGMA

per se verum, sinistra de personis suspi-
 cione oborta conceptaue,
 illi grauetur.

In simulantur alij, qui vel latum vna-
 guem à tantorum virorum senten-
 tia discedunt, inuidiæ & ambitionis:
 quòd ad ingenij ostentationē, ne an-
 tesignanis illis inferiores habeantur,
 bene sopitam iam olim Berēgatij hæ-
 resin (vt ipsis quidem videtur) velut
 ab inferis excita tam reuocant. Tra-
 ducuntur ergo, vt scioli & amuli, En-
 thusiastæ & fanatici, alijsq; odio fiffi-
 mis vocibus notantur: quæ, si vel ma-
 ximè in personas interdum compe-
 nant, quid tamen hoc causæ per se bo-
 næ nocere debet, quòd, qui eam agen-
 dam susceperunt, aliter ac deceat, affe-
 cti fuerint? Quin potius imitemur
 Paulum, qui sciens nonnullos per in-
 uidiã & contentionem prædicare
 Christum, nihilominus adhuc gau-
 det, dummodo Christus annūcietur,
 quacūque tandem occasione, siue
 per

per prætextum, siue per veritatem.

Sæpe etiam est olitor, vt ait ille, valde opportuna locutus. Cur igitur, quæ rectè dicta sunt, ob id solùm reijciantur, quod ab homine abiecto proferuntur? An iusta ratio existimatur, quamobrem Euangelica veritas malè audiat: quoniam quidem eius professores prauis agitati cupiditatibus, suæ professioni malè respondent? Augustino certè manifestum est, nõ ideo derogari sanæ doctrinæ, quæ sola catholica est, quia multi eius nomine censeri volunt, & per illã sanari nolūt.

Quapropter accidentis fallacia in tali argumēto est: Quod homines ambitiosi spe vanæ gloriæ & æmulatione ducti, ac in fœlicem vitæ exitū sortiti, docuerunt de Eucharistia, vanum est & falsum: viris præsertim, tum eruditione, tum vita probatis, illud ipsum acerrimè hucusque impugnantibus. Figuratam & spiritualem verborū in cœna Christi intelligentiam, contra simplicè & literalem, docuerunt eiusmodi homines, qui cæteris pijs atque

probatis doctoribus semper fuere suspecti & exosi: Istorum ergo doctrina est falsa.

Personarum itaque seu dignitatibus, seu infirmitatibus omissis, nudas res & sententias vtriusq; partis inspiciamus: & quæcunq; ad summam rotius controuersia aliquid momenti afferunt, ea æstimemus, siq; veritati per omnia consentiant, retineamus, qualescunq; tandem illi sint, qui sic senserint: & rursus, si à veritate videntur aliena, quæ multi magni viri profitentur, summa cum grauitate sanctaq; modestia valere iubeamus ea: vt manifestè appareat, quàm nõ per nos stet, quò minùs in Ecclesia pax & concordia inter nos constet.

Porro, quantum ad ipsarum rerum momenta attinet, impingunt plurimi, partim ante ingressum disputationis, in ipso limine ac aditu: partim in controuersia huiusce statu: partim denique in aggregandis ijs, quæ ad probandum refellendumue produ-

VTRVM

*UTRUM DE MYSTERIO
Eucharistiae in utramq; partem differendum,
necne, sit, & qua moderatione il-
lud fieri debeat.*

Qui literam in verbis coenae aduer-
sus Spiritum tuetur, antequam
in arenam descendant, tergiuersantur,
& rerum cōtrouersarum exactiorem
disquisitionem detrectant: obtendē-
tes hinc diuinorū mysteriorum subli-
mitatem, illinc rationis humanae in-
duginem odiosè perstringentes.

Mox à rebus ipsis ad personas dela-
psi, postquam sese sobrietatis, simpli-
citatís, obedientiae, fidei nominibus
insinuarunt, suamq; causam tantò plau-
sibiliorem effecerunt: grauant & accu-
sant suos aduersarios, profanae ac im-
pie curiositatis & audaciae, quasi te-
merè & nequiter in adyta diuinæ ma-
iestatis intromittere sese, & ad calcu-
lum carnalis prudentiae verbum sacra-
menta q; Dei subducere tentēt. Se qui-
dem, aiunt, tantum honoris deferre
Christo, atque ipsius verbo, vt absque

omni haſitatione, ſimpliciter credāt
dicenti Domino de pane: Hoc eſt cor-
pus meū: de vino, Hic eſt ſanguis me-
us. Vnde ex aduerſo colligi volunt, ſi-
liū Dei affici ignominia, & argui men-
dacijs ab illis, qui verba eius modò cita-
ta in quaſtionem vocēt, aut quoquo
modo de horum explicatione agant
& diſputent: quum in myſterijs, teſte
Chryſoſtomo, ſermo ipſius inſallibi-
lis ſit, licet cogitationibus noſtris ad-
uerſari videatur.

Et ſanè iure hæc reuerentiã debe-
tur Chriſti verbo ritè intellecto, vt o-
mnino fides illi adhibeatur, etiam ſi
rationi abſurdum iudicetur. Verum
alia eſt ratio verbi Dei perperam expo-
ſiti, quàm in genuino ſenſu retenti.
Quòd ſi ſic accipiantur Chriſti verba,
vt ab ipſo Domino ſunt intellecta:
tunc ſecurè illis creditur, & meritò:
ſi ſecus ac Chriſtus ſenſit, verba Do-
mini intelligantur: quantūlibet tunc
Chriſtum, atque ipſius verbum iacta-
mus, tamen non ampliùs ingenuè, ſi-
deliter & ſimpliciter in negotio veri-
tatis.

tatis versamur: sed eius loco ac nomine, fragmenta cordis nostri colimus & veneramur: quibus si centies verbi divini maiestas, potētia, constātia prætexatur: tamen non magis istiusmodi laudes Christi verbis à genuino sensu detortis, convenient, quàm virginitatis & pudicitiae propria encomia foeminae prostituta competunt, quālibet decenti honestae matronae habitu ornatae. Quando ergo ita ratiocinantur: Qui quid Christus dixit, hoc pro vero habendum, nec amplius in quaestionem vocandum est. Christus dixit de pane: Hoc est corpus meum: de vino, Hic est sanguis meus. Ergo dicta haec pro veris simpliciter habenda, neque in dubio ponenda sunt: quem admodum Figuratores & Significatiſta faciunt, multum de illis disputantes, neque simpliciter credentes. Quo circa isti, qui fidem Christi verbis derogant, neque audiendi, neque ferendi, sed explodendi, & è medio tollendi sunt.

Respondemus, multiplicē homonymiam

nymiam admitti sic argumentando. Primum enim verba Christi in maiori propositione cum iusta sua intelligentia coniunguntur: cuius solius ratione fidem apud omnes bonos merentur. In assumptione separantur, ut litera quidem retineatur, at non Christi sensus: qualem nimirum Metusianæ cum Synusianis Christi verbis affingunt. Quoniam igitur æquè nominatur Christi verbum, siue dextrè, siue sinistrè intelligatur: & tantummodo in vero sensu acceptum, est credendum ac honorandum: iniuria adigimur ad credendum id, quod Christus omnium minimè sensit, aut credi voluit.

Arianus, ut Augustini exemplo vitamur, prædicat Christum, qualem sibi fingit, non qualem veritas dicit: nomen habes, rem non habes: alicuius rei nomen est Christus: tene ipsam rem, si vis prodesse tibi nomē. Quanquam ergo Ariani alligabant olim pro se Christi verba: Pater maior me est, quæ constat fide esse dignissima: tamen,
 prout

prout illi ea citabāt, & interpretaban-
tur, ita neque vera, neque credenda e-
rant, ideoq; frustra obijciebantur.

Deinde sciendum est, captiosè tegi
nomine diuini verbi, hominum com-
menta & deliria: in quæ si maximè in-
quiratur, tantùm abest vt hoc in se ne-
farium existimetur, vt omnino in hac
causa sit necessarium: nisi vnà cum a-
lijs sponte & data opera delirare ve-
limus.

Tertiò, ingens quoque discrimen
est inter dubitationem, quæ ex diffi-
dencia oritur: ac inter piam modera-
tamq; disquisitionem. Hac enim ra-
tione Dominus ipse Iudæis iussit, scru-
tari scripturas de se: quod vtique non
iussisset, si vbique illa scripturæ senten-
tia, quæ in promptu est, & prima fron-
te occurrit, tenenda, nec altior sensus
inuestigandus foret. Quid, quòd in
actis Apostolorū Berrhœensibus in-
ter Thessalonicenses nobilissimis, qui
receperant Euangelium ex ore Pauli,
datur laudi, quòd scrutarētur scriptu-
ras quotidie, vt cognoscerent, an ita

se haberent, quæ ex Apostolo audierant? Etiam si ergo res in Eucharistia sic haberet, ut volunt Metuasiastæ aut Synusiastæ, adhuc tamē inquisitio vacaret culpa: quanto magis quum seculus habeat: ut paulò post videbitur.

*QVÆ SIT DIFFERENTIA
inter veram & falso persuasam simplicitatem,
& obedientiam & fidem in Eucharistico negotio.*

Quemadmodum iniquissimè fit, si verbi diuini titulo pingatur & venditetur, quod Christus nunquam in suum animum induxit: ita stultè dei obediētia & simplicitas leui ac vanæ credulitati hominū prætenditur: quæ de sermone Christi quiduis sibi aut præsumunt ipsi, aut persuaderi ab alijs patiuntur.

Si simplicitatem requirit à suis Christus, quæ serpentinam habeat adiunctam prudētiam: quæ fraudem caueat, ne quouis doctrinæ vento circumferatur: quæ, inquam, discernat Spiritus.

tus, vtrum ex Deo sint: quæ probet omnia, & quod bonum est, teneat. Vnde rectè Chrysostomus: Ne existimemus, ait, satis ad excusationem nobis fore ignoratiam & simplicitatem: nõ enim bonos tantum, sed & prudentes nos esse iussit Dominus. Nam si quis ipsa duntaxat verba nuda, & vt dicuntur, acciperet, eum multa de Deo absurda necesse esset suspicari: verum si reconditam verbis sententiam deprehenderit, tunc omnia purgabuntur.

Hi verò nos sic volunt esse simplices, vt veluti pueri sensibus, versutiam astutorum, qua adoriuntur & seducunt incautos, facile admittamus: quæ simplicitas à stupiditate & forgetia nihil aut parum differt, quod & Augustinus hisce verbis testatur: Sunt qui dicuntur simplices, & pigri sunt: vocantur simplices, sunt autem segnes. Et quamquam tales videntur demittere sese, quasi toti ex vnius cœlestis magistri ore pendeant, nihilq; hominum iudicio tribuant: magis tamè placitis suis addicti sunt, quando quod semel arripuerunt,

puerunt, adeò mordicus tenent, vt nullis arictibus sinant inde se dimoueri.

Simplicitas sanè semper digna fuit fauore, & iuxta Euripidion illud: Veritatis simplex oratio. Talis verò simplicitas cõiuncta est cum candore & sinceritate: quæ nihilominus, vel Cypriano teste, retineri potest, si vel maximè figuratè Christi verba accipiantur in cœna.

Veræ fidei eadem est ratio atq; natura, vt hominẽ in sua mente certũ reddat, animũ eius conuincat, subiuguet, captiuũ ducat ad obediendũ Christo: vnde & *πληροφορία* & *elẽchus* nuncupatur à Paulo.

At quæ humanis imaginationibus nititur, non est fides: vt ut prima fronte ac faciliè assentiri, & postea etiã constanter in concepta semel sententia perseuerare videatur. Non enim mox quia creditur aut propugnatur aliqd ab hominibus, idcirco etiam est verũ & scripturæ consentaneum: sed quod ex ore Dei firmiter recteq; perceptũ est,

est, ei tanquam fundamento incum-
bens fides, tutò credit. Malè perceptò
Dei verbo, falsò etiam & malè credi-
tur, quicquid tandem infertur inde &
statuitur.

Utrum autem Christi verba in cœ-
na secùdum literam & propriè (quod
simpliciter vocant:) an potius secun-
dum quid, & suo quodam modo, hoc
est, impropriè, figuratè, spiritualiter
accipièda sint, ex sequètibz patebit.

Hactenus sufficiat hoc euicisse, si
Christus propriè non sit locutus, fru-
stra nunc obijci eius verba ab ijs, qui
literalem sensum verbis ipsius accom-
modant. Indignè etiam atque imme-
ritò fidem flagitari ad ea credenda à
nobis, quæ Christus credi nunquam
voluit.

AN SIMILITER CAPER-

nantur peccent, quorquor quærunt, quo-
modo Christi corpus edatur in
cœna Domini.

Veniamus modò ad calumnias,
quibus adducuntur in odium,
qui

qui è cortice literæ nucleum, hoc est Spiritum erui volunt. Aequantur illi Capernaitis infidelibus, dubitantibus, quomodo Dominus suam ipsis carnem posset dare comedendam. Quod igitur illis vitio à Domino datum est olim, idem hodie figuratoribus criminari vertendum iurè censent: quarentibus scilicet, quomodo & panis sit Christi corp⁹, & quomodo hoc ipsum à nobis edatur.

Respondetur ad maiorem: libèter nos cōcedere, vt idem in nobis, quod fuit culpatum in Capernaitis, culpetur. Christus autem ibi stolidum Capernaitarum stuporem reprehendit, qui verba de manducanda carne bibendoq; sanguine Christi, spiritualiter dicta & intelligenda, carnaliter sapiendo acciperent: id quod nō ex Origene, Athanasio, Chrysofomo & Augustino modò, verum ex ipsius etiam Christi ore manifestè colligitur. Vt ipsa iam res loquatur, Vtri Capernaitis ea in parte conferendi sint: Illinc, qui forma interrogationis Capernaitas,

tas, veritate rei referunt sententiam
Christi: an, qui refugientes à forma que
redi, Capernaitis ipsa re similes sunt.

*QUANDO IUDÆICVM IL-
lud (Quomodo) ex sententia Cyrilli habeat
locum in disputatione de cœ-
na Domini.*

Sed demus, Capernaitarum inter-
rogationem ex infidelitate ortam
esse: num idcirco semper & ubiq; pro-
fanū ac impium est quærere, quomo-
do quod Christus dixit, verum & in-
telligendum sit? Cur igitur multi san-
ctorum hac ipsa interrogatione tam
in sacramentaria disputatione, quam
in reliquis fidei Christianæ articulis
executiendis, vti non sunt veriti?

Cyprianus Apostolicum hoc syn-
ceræq; veritatis esse scribit, exponere
gentibus, quomodo vinum & panis
caro sit & sanguis.

Augustinus itidem quærit, quomo-
do panis sit corpus Christi, quum Do-
minus die ascensionis corpus suū se-
uarit

uarit in cœlum. Adeoq; Augustinus non duxit reprehensibile, modum secundum quem panis sit Christi corpus, inuestigare: vt ipse permiserit sibi certis quoque regulis præscriptis definire, quæadmodum & hæc Christi locutio, & aliæ similes in scriptura intelligendæ explicandæq; sint. Quinetiam vetat, ne eiusmodi expositio aspèranter, sed potiùs sapienter audiatur.

Interest ergo multum, inter Iudæicum illud (Quomodo) è fastidio, ac inter sanctorum hominum (Quomodo) pio discendi studio profectum.

QUONIAM SPIRITV AGAN-
tur, qui de cœna Domini questio-
nem mouent.

QVum Paulus apostolus inter manifesta opera carnis recenset lites & cōcertationes, & Corinthijs scribat: Quū in vobis sit æmulatio, & contentio, & factiones, nōne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

ris? Idemq; ab vnoquoque seruo Do-
 mini serio requirat, vt quæstiones, ver-
 borumq; pugnas fugiat & omittat:
 hinc suspicetur aliquis non immeri-
 to, prorsus ab omni disquisitione ve-
 ritatis, in aliqua de re quacunque or-
 ta cõtrouersia abstinendum esse. Quod
 si detur, nunquam erit obuiam eun-
 dum erroribus. At verò vtrunq; re-
 quiritur à fidelibus ministris & pasto-
 ribus, vt & contradicentes conuince-
 re, eisq; os obturare possint: & nihilo-
 minus interim, cū mansuetudine eru-
 dire eos, qui obsistunt, studeant. Etsi
 ergo è pugnis disputationum nasci-
 tur inuidia, contentio, maledicentia,
 suspensiones malæ, & ambitio ferè pu-
 gnas parit: negari tamen non potest,
 in sacris literis reperiri disputationes
 tum Christi, tum aliorum de rebus sa-
 cris, motas quidem ab ambitiosis veri-
 tatis hostibus, quibus nihilo minùs
 occurrerunt Christus & sancti:
 quorū vestigijs & nos bo-
 na cõscientia insiste-
 re possumus.

CVRIOSVM NE, TEMERARIUMUE SIT INVESTITARE, QUOMODO PATRIS SIT CHRISTI CORPUS.

INstant illi, neminem debere sollicitum esse, quomodo Deus, qui supra omnem modū, & extra naturā rationisq; leges sit positus, verum esse velit, quod dixit.

At non vident, aliam esse sollicitudinem, qua homines voluntatē Dei sacris literis proditam perscrutari cupiunt: aliam item, qua de euentu ambigunt. Prior cura per se laudabilis est, & necessariò Christianis omnibus incumbit. Cæterum cognita semel satisq; perspecta voluntate diuina, rū adhuc dubitare, & nodum in scirpo quærere, hoc videlicet manifestissimum incredulitatis est indicium. Ad hunc modum Augustinus dum conabatur penetrare alta secreta verborū Christi, per anthyphoram sibi ipse occurrebat, inquit: Temerè fortasse facimus, quia discutere & scrutari volumus verba Dei. Et quare dicta sunt,

sunt, nisi vt sciantur? quare sonuerūt,
 nisi vt audiantur? quare audita sunt,
 nisi vt intelligantur? Nunquid ergo
 audire nos voluit verbum suum, &
 intelligere noluit? Quandoquidem, si
 in audiendo & credendo vita æterna
 est: multò magis in intelligēdo. Quo-
 niam ergo loqui nobis dignatus est,
 debemus credere, quia voluit vt intel-
 ligatur.

Num verò Christi verba in cœna
 mystica ita clara, & cuius ad intelligē-
 dū sint per se obuia, vt nulla prorsus
 interpretatione indigeāt: Item, sit ne
 vel transsubstantiatio, vel consubstan-
 tiatio tam certa & plana ex Dei ver-
 bo, vt in vtramq; inquirere nefarium
 sit existimandum, sequētia docebūt.

QVATENVS SENSVS HO-
 minis excludantur, vel admittantur ad
 dijudicandam Sacramento-
 rum veritatem.

Contendunt aduersarij etiam at-
 que etiam vehementer, de oculis

& auribus claudendis, deq; exploden
 da ratione humana cum adminiculis
 omnibus, quibus diuina rimari my-
 steria, & suo pre marte que ingenij no-
 stri captum longè superant, consequi
 conatur. Nam & sancti patres subinde
 monent, circa Sacramèta maximè, ne
 sensuum aut rationis iudicium, quod
 sæpe fallax est, sequamur. Siquidem
 animalis homo non percipit ea, quæ
 sunt Spiritus Dei, quia stultitia illi
 sunt: & carnis prudētia inimicitia est
 aduersus Deum, quoniam legi Dei nõ
 subditur: vnde & Apostolus omnem
 cogitationem, quæ extollitur aduer-
 sus cognitionem Dei, captiuam duci
 iubet. Hinc eliciunt tale argumētum:
 Quæcunque sensus & ratio humana
 diiudicare nequeunt, in ijs iudicium
 rationis ac sensuum sequi nemo de-
 bet: De rebus spiritualibus, cuiusmo-
 di sunt Sacramenta, sensus & ratio iu-
 dicare nequeunt: Ergo in Sacramētis
 iudicium rationis ac sensuum nemo
 sequi debet.

Respondetur ad assumptionē: Sa-
 cramen-

cramenta constare partim rebus sensibilibus & visibilibus, partim insensibilibus & invisibilibus. De rebus intelligibilibus & cœlestibus in Sacramentis exteriores hominis sensus non iudicāt: quamobrem si spectetur quod in Sacramētis est præcipuū, non sunt illa sensibus æstimanda. Eatenus igitur valet argumentum de non admitendo sensuum iudicio in diuinis rebus. Nam circa baptismum regeneratio & renouatio, quæ in aque lauacro conficitur, est intelligibile quiddam, vt ait Chrysoptom⁹, neque subiicitur sensibus: interim tamē possunt ac debent exteriores sensus seruire animo, ad contemplationem rerum cœlestium. Sunt enim veluti κριτήρια & nuntij, deportātes ad mentem simulacra sensibilium rerum: vnde postea certū intus de insensibilibus formatur iudicium. Mirabili quippe consilio Dei sic cum homine comparatū est, vt quia nō modò eius anima, sed corp⁹ quoque immortalitatis aliquando futurum est particeps: vtraque pars homi-

nis obeat sua munia in Dei cultu: qui quum duplex sit, exterior scilicet, at interior: & hic fide atque spiritu, ille ceremonijs & ritibus constet: licet interior religio primas teneat, adiunetur illa tamen non nihil cultu exteriore.

Hanc consensionem corporis & animæ in Sacramentorum usurpatione Veteres etiam notarunt. Dionysius in cœlesti Hierarchia, propterea dicit Eucharistiam per symbola nobis esse traditam à Domino, quoniã aliàs fieri non potuerit, ut mens nostra ad nudam materiãq; expertem rerum cœlestium cõtemplationem pertingat, nisi adminiculorum externorum introductione utatur. Et Chrysostomus: Si, ait, in corpore esses, nuda tibi hæc incorporea dona tradidisset: nunc quæ corpori anima implicata est, quæ mente percipiuntur, ea tibi in rebus sensibilibus tradidit.

Prout ergo in homine corpus est & anima, & similiter in Sacramentis res sensibiles & intelligibiles: ita suum cuiq;

cuique manet saluum & incorruptū
de rebus sibi competentibus iudiciū.
De internis & inuisibilibus sola fides
iudicat in hominis animo: de exter-
nis & visibilibus signis valet sensuum
iudicium, vtut in diuinis rebus hoc
hebescat.

Quare, si de sensibilibus circa Sacra-
mēta error aliquis obortus, redargui
possit per ipsos sensus: stultū hīc fue-
rit, magistros & iudices sensus admit-
tere nolle, quum Augustinum nō pu-
duerit, in Sacramento Eucharistiæ, &
ad visum, & ad gustatum prouocare,
quo ad externa. Nam in Sermone ad
infantes: Quod, inquit, vidistis, panis
est, & calix, quod vobis etiam oculi re-
nunciāt: quod autem fides vestra po-
stulat instrūda, panis est corpus Chri-
sti, & calix est sanguis. Item de doctri-
na Christiana: Sacramento corporis
& sanguinis, ait, prægustato, Domin⁹
significauit quod voluit.

Itaque contra eos, qui negant pa-
nis & vini substantias post consecra-
tionem remanere in cœna, nihil pro-
hibet,

hibet, quin liceat testes aduocare sensus: vt quia ibi oculis videtur, & ore gustatur panis & vinū, necessariò maneat vtriusque substantia. Nec morari nos debet apertissimum illorum mendacium, quo toti mundo illud dunt, dicentes: Accidentia tantummodo panis & vini absque substantijs relinqui.

Similiter & illi conuincuntur per ipsos sensus, qui corpus & sanguinem Christi substantialiter & corporaliter adesse, edi & percipi etiam ore communicantium asserunt. Nam si omnino corporaliter adest corpus & sanguis Christi, quid obstat, quòd nihil istorum ibi sentitur, videtur, tãgitur, gustatur, nullumq; planè corporis & sanguinis Christi signū apparet: quòd Christus etiam à resurrectione corpori suo iam clarificato, hoc tanquam proprium & perpetuum attribuat, & sit palpabile, vt à spiritu differat? alioquin sequeretur, corpus Christi naturam suam in essentialibus mutasse, vt esse desierit quòd erat, & vnde ab ipso Christo pro-

fito probatur verum esse corpus. Quę-
 cunque verè sunt corpora, & ore cor-
 poreo corporaliter eduntur atque bi-
 buntur, ea sub sensus cadant oportet:
 sin minùs incurrant in sensus, falsissi-
 mum tunc est, si quę sunt eiusmodi,
 dicantur edi aut bibi ore corporaliter.
 Nec iuvat eos, hoc quęrentes latibu-
 lum & diuerticulum quo se abdant,
 dum persuadere nituntur, sensibus nõ
 esse in tantis tamque diuinis rebus fi-
 dendum: quod quidem ex sententia
 sanctorum Patrum rectè dicitur, sed
 longè aliter atq; hi volunt.

Nam si fidei verę ac sensuum iudi-
 cia inter se pugnent: quemadmodum
 Deus sæpenumero perturbat & infa-
 tuat sapientiam mundi huius: tunc
 animo recta fide imbuto facilè cedēt
 redacti in ordinem renitentes sensus:
 id quod in exemplo Abrahami ap-
 paret.

At vbi deest iusta causa, q̄ cogat nos
 à natura, & sensuū rationisq; iudicio
 discedere: etiam si tūc mens humana
 falso persuasa, opinionem pugnantē

cum sensu communi conceperit: propterea tamen nō est existimanda sentire bene, quòd rem absurdā, & à communi sensu alienam statuit. Neq; huiusmodi absurditatem fides ita leniter deuorat, vt aduersarij. putant: nisi expressum Dei verbum atq; id ipsum ritè intellectum, fidei præluceat.

Quàm verò nihil adimat veritatē Sacramentorum, si externi sensus suo fungantur munere in excitanda fulciendaq; fide, interim dum à rebus aspectabilibus imagines rerum cœlestium ac inuisibilium formantur in animo, quiuis sana mente præditus, satis intelligit.

Quid igitur opus est tantis clamoribus aduersus ipsos sensus, quum nemo sit, qui dicat, de rebus per signa Sacramentalia significatis, pro sensuum iudicio pronunciandum esse, nisi fortè earundem natura hoc postulet: sed

20 altius & sublimius quiddam fa-

30 obis reamur illic cōsiderari &

35 suscipi, ut agi, quàm q̄ sensi-

40 bus pateat?

AN HUMANÆ RATIONI

locus in diuinis mysterijs excutien-
dis dandus sit, nec ne.

Ratio humana, vt est cæca & origi-
nali vitio deprauata, sæpe fallitur
& errat, præsertim circa diuina: in qui-
bus si à sanæ fidei regula deflectat, tunc
haud dubiè peccat, eoq; est relinquen-
da. Quando autem tramitem diuinæ
veritatis tenet ac sequitur, sicut tunc
non errat: ita nec reijciendum, nec su-
spectū mox aliquid propterea solum
est habendum, quòd rationi arrideat.
Nam in renatis, qui spiritu Dei ducun-
tur, ratio non est otiosa: sed governa-
ta per Spiritum & fidem, multa rectè
intelligit & dijudicat, quæ minimè p-
pter eius assensum repudianda sunt.
Et hoc pacto conceditur illi locus ali-
quis etiam in Sacramentis: in quibus
analogiam signorum & rerum signifi-
catum obseruat & approbat, & cras-
sas cogitationes remouet: quæ ob id,
quia propter subtilitatē ingenijs do-
ctorum hominum plausibilia appa-
rent,

rent, non sunt cōtemnenda. Sed tum demum iste applausus & subtilitas rationis meritò fallax haberetur, si verbo Dei repugnaret, aut ab eo ad suas coniecturas & deliria discederet. At spiritualem verborum Christi in cœna sensum vel rectæ rationi, vel Dei verbo aduersari, nunquam euinci potest. Immeritò igitur sententia per se bona, propter rationis applausum exploditur.

*AN AD DECLARANDA
diuina mysteria liceat profana philo-
sophiæ adminicula ac-
cessere.*

EXagitantur etiam hoc loco bonæ artes, quòd harum ductu cum inquirenda Sacramentorum veritate, tum in refutandis erroribus, vtimur. Indignum opinantur, Theologica axiomatica censuræ grammaticorū, dialecticorum, rhetorum denique, & mathematicorum ac physicorum subijci. Fines enim scientiarum non sunt confun-

confundendi: neque sutor vltra crepidam.

Respondemus, ipsas res, quas Theologia sibi vendicat, & quibus significandis cum verbū Dei, tum Sacramenta reperta sunt, quia philosophia profana ignorat: ideo neque posse, neque debere è philosophia dijudicari. Verū enim verò, quum Theologia sermone ad explicationem rerum sibi subiectarum vtatur: beneficio logicarum artium dignoscit & tradit verborum simplicium, tum coniunctorum proprietatem, veritatem, falsitatem & ornatum. Theologia ergo aliunde de genere sermonis, quàm de rebus ipsis iudicat.

Neque mox confunduntur artes, etiam si in officijs communicādis, superioribus inferiores seruiant. Quis nescit, medicorum, iurecōsultorum, poëtarum, philosophorum, oratorū, historicorum, mathematicorum professiones à grāmatica separatas esse? Nihilominus Quintilianus grāmaticæ aliquid in illis dijudicandis tribuit,

buit, nempe sermonis proprietatem: cur minùs grammatica in Theologia, relicto Theologis suo interim officio, partes suas exequatur?

NIHIL DECEDERE THEO-
logia, vel Dei verbo, vel Sacramentorum di-
gnitati, si ad dijudicandum sermonis
genus logicis artibus
utamur.

QUàm verò non dedeceat, sed potius necessarium sit, in causa Sacramentaria, si consulantur logicę artes, vno atque altero exemplo discere licebit.

Principio grammaticarum rerum ignoratio peperit nobis errorem illorum, qui per pronomen demonstratiuum, tam Græcum, τὸ, quàm Latinum, Hoc, in solennibus Christi verbis, aliud quippiam præter panem demonstrari putarunt: eò quòd utrobique pronomen ponatur in neutro genere, quum vox demonstrata generis sit masculini. Insaniam oportet hoc lo-
 co, qui

co, qui neget generis commutationē factam esse, si panis & *ἄστ* intelligi debeat. Aut igitur solœcismum, aut enallagen, seu heterosin generis agnoscamus necesse est. Quis autē non malit in Christi sermone virtutē, quàm vitium admittere?

Ita in verbis (Traditur & Funditur) temporis enallage est: quia tunc, quū Christus ista loqueretur, nōdum corpus eius tradebatur, nec fundebatur sanguis, sed postridie primū fiebat vtrumque. Vnde & hodie, qui præsentiā rerum, simpliciter intellectis verbis, vrgent, conuincuntur.

Quantū verò hoc piaculum est, quū in ista propositione: Hoc est corpus meum, iuxta dialecticorū distinctionem, prædicatio *ἴδιον* dicitur inesse: quando quidem disparata duo (cuiusmodi sunt panis & corpus Christi) naturaliter de se inuicem affirmari nequeunt.

Item, si de Sacramento Eucharistię pro relatiuorum natura, non è prædicamento substantiæ, differatur: quoniam

niam omnia Sacramenta ad ordinem
 τῶν πρὸς ἡμᾶς, non τῶν ὑφεστηκότων pertinēt;
 quantumlibet à rebus per se subsisten-
 tibus orta, rursus ad res per se existe-
 tes referantur. Deus bone, vt hinc cæ-
 lum terræ miscet diris suis execratio-
 nibus, quibus eos deuouēt, qui ex Ca-
 regorijs Aristotelis, de verbis Christi
 aut diuinis mysterijs iudicium facere
 Elenchis, technas & strophas, quibus
 humana cæcitas & peruersitas circa
 Dei verbum & Sacramenta ludit atq;
 luditur, soluat: eum queruntur è Chri-
 sto sophisticam, & è verbo Dei cauilla
 facere. Quasi verò diaboli fraudes stru-
 ctæ textæq; pulchro titulo, vel in Chri-
 stum, vel in ipsius verbum redundēt:
 aut qui eas detegit aut redarguit, is
 mox Christum ipsum doli arguat.

Porro si vel in ostendendo Eucha-
 risticæ controuersie statu, quem τὸ πρὸς
 τῆς ἱστορίας, id est, scripti & sententiæ
 ponimus: vel in declaranda tota illa
 mystica tum verborum, tum rerum
 administratione Sacramētis propria,
 orato-

oratoriam artis vocabulo utamur: & dicamus, eam instar christianam mixtarum esse, quarum in communi vita plurimus sit usus: si denique pro genere elocutionis enucleando, lamina aliquod verborum Christi monstremus: ob id ne rei laesa maiestatis erimus? Perinde ac si Christo ignominiosum sit, si figurate, aut ex vulgi consuetudine locutus perhibeatur: vel nobis figuras in Christi sermone observare sit interdixit.

PHYSICÆ ET GEOMETRÆ

ca. speculationes, quid ad Sacramentorum considerationem conducant.

Argumentorum, quæ ex physicis & mathematicis disciplinis in Sacramentariam disputationem inveniuntur, longè alia est ratio: Libenter enim ac vtrò fatemur, cōcertationes de localitate, ubi quitate, dimensione & immensitate corporis Christi, è media philosophia petitas, potestinas

D esse,

esse, & ad Sacramentorum veritatem
 & summani nihil aut parum facere.
 Quoniã verò nonnulli septa Theo-
 logiæ transilientes, in cœna Domini
 hunc accidentia panis & vini sine sub-
 iectis substantialibus suspendūt: nūc
 duo diuersissima corpora: vnum sine
 accidentibus suis nativis, alterū cum
 proprijs accidentibus, in eodem sub-
 iecto ponunt: extorquent illi sua im-
 portunitate nobis hanc absurditatū
 penè infinitarum, quæ inde nascūtur,
 confutationem, vt è profanis literis
 stultitiam eorum retundamus. Si er-
 go queritantur, nos extra Theologiæ
 limites euagari, cogitent, se maximè
 in culpa esse, q̄ istos fines intra quos
 se continere debebant, priores egres-
 si sunt.

Cæterū, quamuis res diuinæ in-
 genij humani captum longè transcē-
 dant: licet tamen vndecunque ex vni-
 uersitate atque natura rerum, pro ve-
 ritate aduersus errores subsidia aduo-
 care, nisi ex professo cum fide pugnēt.
 Ita Christus & Paulus de resurrectio-
 ne car-

ne carnis physicè multa disputāt. Augustinus de veritate humanæ naturæ in Christo clarificato. Fulgentius & Vigilius de diuersitate naturarū Christi. Athanasius deniq; contra substantialem corporis Christi manducationem, ἢ ἁδὲν ἄνωτον ex natura manifestè colligit, negās corpus Christi, si re ipsa ac propriè edendum sit, toti orbi posse sufficere, sic inquit: Quantum esset corpus ad hoc, vt totus mūdus ex eo ederet!

Temerè itaq; philosophia mortalibus à Deo donata exploditur, si vsus eius in Theologia aliquis esse possit.

DE PRINCIPALI QVÆSTIONE seu statu Eucharistica contentionis quàm variè erretur.

Expeditis ijs, quæ in vestibulo huius disputationis plurimos alienare aut remorari solent, ne rationes ambarum partium penitiùs cognoscant: aggrediemur nunc eas tricas, quibus circa ipsum huiusce disputationis

tionis caput implicati plerique, more Andabatarum in tenebris pugnant & dum hic mulget hircum, ille supponit cribrū. Multi identidem, vt aduocatus ille apud Martialē, crepant Mutios, Camillos, Fabiosq; , quum lis sit de tribus capellis.

Peccant autem isti omnes elenchi ignorantia, quāquam diuersa ratione: prout alij propius reliquis scopū videntur attingere. Nonnullis enim hac in causa idem propemodum vsuuenit, quod imperitis medicis accidere solet in curandis aegrotis: qui, antequam originem & causas morborum perspexerint, remedium adhibent: ac interim, dum corpori languenti opem afferre volunt, cani partem, qua maximè laboratur, intactam relinquunt.

Tametsi verò quidam ad fontem ipsum, ex quo Sacramentorum natura & dignitas haurienda est, recurrunt: hoc tamen turbato infectōue, necesse est, vt riuuli inde promanantes, scaru-
riginem suam respiciant. Quo fit, vt de
tota

tota Eucharistia nunquam rectè pos-
 sit differi, nisi verbis Christi, quibus sa-
 cro sancta cœna Domini fundata est,
 bene intellectis. His enim à genuino
 sensu detortis, sequitur necessario im-
 pius quoque mysterij præpostera ex-
 plicatio.

AN DE SUBSTANTIA

*Sacramentorum præcipue controuer-
 tatur, & quid per substan-
 tiam intelligatur.*

Metusiastæ cum Synusiastis ple-
 nis buccis clamitant, substan-
 tiam Sacramentorū à se retineri, quæ
 à Figuratoribus & Significatistis tol-
 latur. Gravissima profectò prima fron-
 te accusatio. Nam Sacramentorū an-
 nihilatio, euacuatio, exinanitio, nihil
 à sacrilegio differt.

At verò substantiæ vocabulum ali-
 ter ab illis hoc loco accipitur, quam
 vel Dei verbum, vel rei ipsius natura
 patiatur. Non enim quod humana o-
 pinio, sed quod Deus Sacramentis tri-
 buit,

tribuit, id ad Sacramentorum digni-
tatem pertinet. Deinde, constat hoc
ferè inter omnes, Sacramenta, esse in-
uisibilis gratiæ visibilia signa. Qui iam
panem & vinū non abijciunt, & salua
corporis & sanguinis Christi natura
manēte, nihilominus illa in cœna eo
modo retinent, quo Christus signis vi-
sibilibus adiuncta esse voluit; quomo-
do hi substantiam Sacramenti tolle-
re dici possunt?

Metuistæ substantias signorū ab-
ijciunt, contra institutum Domini: &
in locum abiectarum verbotenus sub-
stantiarū corporis & sanguinis Chri-
sti substantias transponunt, citra Dei
iussu: & nihilominus adhuc de sub-
stantia Sacramenti gloriantur.

Synuistæ signorum quidem sub-
stantias relinquunt: sed his rerum si-
gnificatarum substantias substantia-
liter & corporaliter cōiunctas esse vo-
lunt: atq; sic ipsa significata euerrunt.
Nam si corporaliter sunt præsentia,
non sunt ampliùs significata: & dum
illis volunt Christi corpus esse præ-
sens.

scens, vbi nullum veri corporis Christi
signum exhibetur, tantum non corpus
illud substantialibus suis spoliant.

Vtrique ergo, dum substantiam Sa-
cramenti retinere videri volunt, eam
auferunt, tam qui substantias panis &
vini remouent, quam qui corporis
& sanguinis Christi substantias sub-
stituunt.

Verissima enim Sacramentorum sub-
stantia in signis & rebus significatis est
posita, non tanquam per se subsisten-
tibus, (ita enim ad alium naturæ ordi-
nem pertinent) sed tanquam mutuo
inter se comparatis.

Signorum autem ex instituto Do-
mini proprium officium est, significa-
re, representare, in mentem reuoca-
re, memoriā reficere passionis Imor-
tisq; Dominicæ. Rerum significatarū
alia vis est & proprietates in cœna Do-
mini: nempe, vt corpus Christi p no-
bis traditum, & sanguis effusus in re-
missionem peccatorum, satiet, atque
reficiat esurientes sitientesq; iustitiā.
Id quod signa per se nunquā possent,

nisi à visibilibus elementis animã ad
inuisibile corporis & sanguinis Christi
gratiam traducerent.

Quando iam Christi corpus per panem, sanguis eius per vinum in cœna significari dicitur: tunc alterius tantũ partis Eucharistiæ, hoc est, visibilibus signorum munia & vices ostenduntur. At non satis est, signa Sacramentorum suo fungi munere, quod à filio Dei ijs iniunctum & impositum est: oportet etiã res significatas ibi præstare, quod ipsarum est. Quorsum enim hæ nobis per illa significarentur? Peracta per panem & vinum significatione (quam vocationem acceperunt à Deo) quis non videt superesse adhuc præcipuos rerum significatarũ effectus? Si enim totius Eucharistiæ finis consistit in rebus significatis: & signa sua præstãnt officium significando ac representando: quanto certius atque efficacius res significatę exequẽtur, postea quod debent?

Itaque siue spectetur natura signorum, siue rerũ significatarum substantia

tia consideretur, non quatenus sunt
res per se existentes, sed quatenus ibi
nobis in cibum & potum proponun-
tur: tantum abest, ut per spirituales
verborum Christi intelligentiam sub-
stantia Sacramentorum cleuetur aut
obscureretur: ut per eandem maximè il-
lustretur & stabiliatur.

Decipiuntur autem, qui de substā-
tia Eucharistiæ secus sentiunt & lo-
quuntur, in eo, quod panis & vinum,
item corpus & sanguis Christi, quam-
vis utraque per se subsistant, priora poste-
riorum nominibus appellantur. Qua-
si verò propter hæc nuncupationem
necesse sit naturas mutari, aut substā-
tialiter coniungi. Ratio potius istius
commutationis vocabulorum erat
inuestiganda, quam hæc nondum per-
specta, tam insulse de substantia rerū
ineptiendum. Quippe mox, illa reper-
ta, intelligeretur, longè aliud in Eu-
charistiā agi, quam quod vul-
gus Metuistarum & Sy-
nusiatarum cre-
dat.

D S QVAN-

QUANTVM A SCOPO AB-
errent, qui potissimum de reali praesentia cor-
poris & sanguinis Christi in Euchari-
stia litigari censent.

QVandoquidem penè omnes fa-
tentur Dominum institutis suis
adesse: alij verò id per Christi diuinita-
tem & Spiritum: alij etiam secundum
humanitatem corporaliter adesse cõ-
tendunt: sunt, qui litem circa Eucha-
ristiam de modo praesentiae moueri
opinentur.

Christi verò de pane dicentis: Hoc
est corpus meum, mens non fuit, vt
quoties coena ipsius celebraretur, cor-
pus suum realiter praesens statueret
ac sisteret. Quia verba quae mox subij-
ciuntur, diuersum docent, quum di-
xit Christus: Hoc facite in mei memo-
riam, seu cõmemorationem. Memo-
ria enim & praesentia, quo ad corpus
& sanguinem Domini in coena, oppo-
nuntur, teste Bernhardo: qui hoc dis-
crimen inter Angelos reali praesentia
Christi fruentes, ac inter nos, qui me-
moria

moria tantum, fide & Spiritu, quasi per speculum in ænigmate Christum intuemur, statuit, vt dicat: Non parum omnino iucunditate sumitur cortex Sacramenti, & adeps frumenti, fides & opes, memoria & presentia, æternitas & tempus, vultus & speculum. Angelus ex adipe frumenti saginatur, & nudo satiatur grano: me oportet interrim quodam Sacramenti cortice esse contentum, carnis furfure, literæ palea, velamine fidei, &c.

At nequis cogitaret, hac descriptione spoliari Sacramenta debita laude, præmiserat Bernhardus, Aequè apponi nobis veritatem, hoc est, Christum ipsum, in Sacramento & verbo, atque Angelis in cœlo, sed diuersa ratione: Illis nudum, nobis velatum sub Sacramenti cortice, literæ palea, &c.

Vbi agnoscit Bernhardus aliquam Sacramenti veritatem, quæ non minus constet, quàm si ipsa res præsens realiter sistatur & constituatur. Non enim illa tantummodo vera sunt, quæ realiter sunt presentia: neq; realiter absen-

absentia semper à veritate remota sunt: est & absentium atque sperandarum rerum (quarum hypostasis est fides) certa quaedam veritas. Sic ipse salui sumus, quamuis nondum apparuerit id, quod futuri sumus: ob signatamen Spiritu promissionis sancto, expectamus redemptionem per patientiam. Spes autem si videatur, non est spes: & nihilominus certa est, licet non videatur, propter diuinam promissionem, qua nititur. Cur igitur, quæso, memoria Christi in cæna magis frigida vel leuis existimetur, si dicatur rerum esse absentium, non præsentium?

Nec verò quæquam mouere debent querelæ eorum, qui pijs conscientijs præcipuam consolationem, quam è Sacramentis percipere debebant, eripi dictitant. Non enim minus per spirituales præsentiam & manducationem corporis Christi adipiscimur, quam è corporali præsentia aduersarij ad se peruenire arbitrantur.

AN DE MODO MANDUC

candi corpus Christi, solum & precipue
in controuersia Eucharisti-
ca agatur.

SI rem ipsam spectemus, planè de
manducatione corporis Christi est
inter partes contentio. Alij enim du-
plicem tantum, alij triplicem mandu-
candi rationem ponunt. Illi vnã cor-
poralem, signorum: alteram spiritua-
lem, rerum significatarũ. Quibus duo
modis, hi tertium affingunt cor-
poralem, & ipsum rerum significata-
rum: & postremum hunc cum priore
communem faciunt pijs ac impijs: spi-
ritualem pijs tantum, eumq; salutarẽ,
absq; quo nimirũ reliqui duo modi
plus officiant, quàm profint.

Si verò analogiam partium totius
Eucharistiæ inspiciamus, easq; cum
integro homine cõferamus: inuenie-
mus vnã tantummodo corporalem
ac propriam manducationem, panis
scilicet, ac potationem vini. Nam cor-
poris Christi manducatio, & sangui-
nis

nis eiusdem bibitio, non nisi spiritua-
lis est.

Quærunt aduersarij, quomodo re-
rum substantialium (cuiusmodi sunt,
corpus & sanguis Christi) spiritualis
queat esse manducatio & bibitio, vt
substantia corporis & sanguinis non
abeat in spiritum, aut evanescat.

Respondemus, illa per se quidem
in sua manere substantia, qualia sunt:
quatenus verò in cibum & potù pro-
ponuntur, istisq; nominibus nuncu-
patur, hoc dicimus fieri spiritualiter,
per gratiam & Spiritum. Ergo nõ ipsa
tantùm manducatio corporis est spi-
ritualis, sed & esca & potus: licet cor-
pus & sanguis Christi per se substan-
tialia & corporalia sint. Disceptatur
ergo sanè de rebus ipsis in cœna: at o-
mnis disceptatio ex varia verborum
Christi intelligentia est orta. Antea
quidẽ quàm Christus venisset in car-
ne, res per manducationem corporis
Christi intelligenda, veteribus quoq;
pijs & fidelibus in vsu fuisse legitur.
Quia verò tum temporis nondum sic
fuit

fuit appellata, nulla etiam de huiusce
 modi manducatione extitit disputa-
 tio. Quod idem de regeneratione in
 baptismo iudicari potest. Quæ res,
 quâuis ab initio mundi locum in san-
 ctis habuerit: Nicodemo tamen eius
 mētio tam noua & inaudita fuit, quā
 primū audiret Christū ea de re disse-
 rentem, vt prorsus obstupesceret, ac
 nescio quem reditum in matris vterū
 somniaret. Sic nemini vnquā de man-
 ducāda Christi carne, bibendoq; eius
 sanguine venisset in mentē, nisi Chri-
 stus in suo verbo vtrumque fieri præ-
 cepisset. Posteaquam ergo expressum
 Christi mandatum habetur, cœptum
 est inde primū de manducatione il-
 la cogitari. Et quum ipsa res, quā Chri-
 stus per manducationem suæ carnis,
 & potationem sui sanguinis intelli-
 git, per se plana minimeq; absurda
 sit: omnis monstrositas, si qua hīc ap-
 paret, non ex ipsa re, sed ē falso & car-
 nali verborum Christi intellectu pro-
 ficiscitur: id quod in Capernaitis vi-
 dere est. Quare hodierna cōcertatio
 quo

quo ad res ipsas, nulla foret, si verba Domini iuxta eius sensum acciperentur. Verba enim rerū simulacra sunt & sepe illas, maximè in discendo, præcurrunt: quum aliàs res sua natura verbis priores sint. Verbis igitur malè perceptis, nec de rebus quidem rectè potest iudicari. Hoc, inquam, peperit nobis tot logomachias, dū humana cæcitas & superstitio pro litera cōtra spiritum sese extulit.

Quare percepta primū verborū, deinde & rerum recta intelligentia, multæ otiosæ quæstiones sua sponte concident: qualis & illa est de infidelium manducatione, Vtrū illi sumentes panem & vinum Eucharisticū, pariter sumant corpus & sanguinē Christi? Quomodo enim hoc illis tribui potest, quod qualēnam sit, ignoratur ab ijs, qui id volunt?

AN FIGURATORES ET

Significatiſtæ veritatem & potentiam
verborum Christi in cœna ne-

gent, aut oppugnent.

Proſe-

Prosiliunt alij ad certamen illotis
 manibus atque pedibus. Quum
 enim ne primoribus quidē labris cau-
 sa statū degustarint, nihilominus de
 victoria magnificē triumphāt, prius-
 quam manus conferant. Proponunt
 autem sibi talia ad disputandum, de
 quibus nemo sana mente ausit dubi-
 tare. Vnde facilē eis est reportare vi-
 ctoriam, vbi nullus resistit hostis. Pu-
 gnare nos de veritate atque potentia
 verborum Christi in cœna fingūt: sed
 res longē secūs habet. Neque enim de
 veritate, neque de potētia, imò ne de
 sensu ac voluntate Christi dubitatur
 à nobis ampliùs: sed cōtra peruersam
 verborum Christi interpretationem,
 omnis est nobis cum aduersarijs con-
 tentio. Hanc nos impugnamus, illi p-
 pugnant: non Christi verba, non sen-
 sum, multò minùs veritatem & potē-
 tiam Christi. Ostendant autem aduer-
 sarij, eam fuisse Christi mentem, vt na-
 turas panis & vini, vel per transubstā-
 tiationem in suum corpus & sangui-
 nem mutaret: vel per consubstantia-
 tionem

tionem cum substantia sui corporis
& sanguinis corporaliter coniunge-
ret. Vtracunque pars hoc certis è ver-
bo Dei petitis indicijs monstrarit no-
bis, eam sequemur. Conuicti verò se-
mel, si adhuc restiterimus: tunc, vel no-
stro ipsorum calculo, iure desertores
& inimici veritatis dicemur atq; dam-
nabimur. Quamdiu autem quod ad-
uersarij contendunt, non fuerit eui-
dum, indicta causa proscindimur.

Videamus nunc, qua ratione tuean-
tur se, quòd stent à veritate: quaq; pro-
bent nos eam deserere. Pro se quidem
hanc afferunt, ideo ipsos sentire bene,
quia affirmata à Christo affirmant: nos
verò malè, qui à Christo affirmata, in-
ficiemur. Vbi atrociam in nos conuicia
euomunt, quòd Christo contradica-
mus, mendacij illum arguamus, veri-
tati repugnemus, & quid non?

Respondemus, in vera pugna inter
affirmationem ac negationem oportere
vtramq; *ἵνα ἡ ἀλήθεια ἴσθαι*, id
est, eodem respectu atque modo acci-
pi. Vt qua ratione quid fuit affirmatū,
eadem

eadem negetur. At nos diuerso respectu negamus, quod à Christo affirmatum fuit. Quippe negamus, panem per transubstantiationem & consubstantiationem esse corpus Christi: quorū modorum neutrum dicēti Domino de pane: Hoc est corpus meū, in mentem venisse arbitramur. Resistimus ergo Metuistatarum & Synuistatarū cōmentis, non Christi verbo. Nam haud dubiè modus aliquis est, secundum quē verba Christi vera sunt. Qui iam panem eo modo quē Christus respexit, eius corpus esse negat, is veritati repugnat: si quidem sciens ac volens errorem suum defendat. Sunt enim Christi verba omnino vera: sed eo sensu, quo ab ipso Domino sunt prolata. Non ergo quouis modo vera sunt. Ex quo sequitur, eos non statim contradicere Christo, qui panem nō concesserunt quouis modo Christi corpus esse: neq; mox Christo consentire, qui ab ipso affirmata affirmāt. Quinimò, quum varij ab hominibus excogitentur modi, quibus pro suo quisque ce-

rebros, verba Christi vera esse velit, nec tamen illi pariter omnes Christi verbis conueniant: necesse est, vt solus ille modus, qui verbis Christi sensum ab ipso tributum reddit, recipiendus sit, & vt reliqui modi omnes sint falsi, qui sensum verbis Domini à mente ipsius alienū, affingunt. Vt iam Christi verbis addere nō putandi sunt, qui debita eorū interpretatione insistant: ita nec verbis Christi detrahere sunt dicendi, qui falsam eorum interpretationem remouent.

Quæritur ergo, vtra partium Christi sensum teneat, suaq; interpretatio ne scopū veritatis attingat. De Christo non est dubium, quin rectè senserit: nec opus habet, vt ab hominibus verba ipsius verificentur. Nos verò, nisi sponte errare ac decipi velimus, diligenti inuestigatione habemus opus, qua sensum verborum Christi assequamur.

COENAM

COENAM DOMINI CON-

stare cum figuratè dictis, cum fi-

guratè factis.

Augustinus de catechizandis rudibus monens catechizandum, vt si quid in scripturis audiat, quod carnaliter sonet, etiamsi non intelligit, credat tamē spirituale aliquid significari, quod ad sanctos mores futuramq; vitam pertineat: ibi mox talia subiicit: Hoc autem breuiter discet, vt quicquid audierit ex libris canonicis, quod ad dilectionem æternitatis, & veritatis, & sanctitatis, & ad dilectionem proximi referre non possit, figuratè dictū vel gestum esse credat. Quibus verbis Augustinus innuit, in literis sacris non figuras modò verborū, sed rerum etiam gestarum & factorū imagines quasdam reperiri, quæ plus habeant in recessu, quàm fronte prominent. Vnde idem autor 25. tractatu in Ioānem scribit: Facta Christi genera sunt locutionū. Et epistola 119. vtriusq; rei causam notat, sic scribens:

Figurata plus mouent & accendunt ad
 amorem, quàm si nuda, & sine vllis Sa-
 cramentorum similitudinibus pone-
 rētur: cuius rei causam difficile est di-
 cere, sed tamen ita se habet, vt aliquid
 per allegoricam significationem inti-
 matum, plus moueat, plus delectet,
 plus honoretur, quàm si verbis pro-
 prijs diceretur apertissimè.

Ex quibus liquet, Sacramēta vel in-
 primis eius esse generis, quod & rece-
 pta illorū definitio, & sanctorū quo-
 que Patrum confirmat sentētia. Quo-
 rum vnus: Ad hęc, ait, omnia Sacramē-
 ta instituta sunt, non propter se, sed
 propter alia designanda. Huc Euchari-
 stiæ participationem, huc pedum ab-
 lutionem, huc denique baptismum
 ipsum referri dicit. In baptismo est q-
 dem visibilis ablutio: verum purgatio
 delictorum ibi maximè intelligitur.
 In coena Domini visibilis est mandu-
 catio primùm, quæ propriè in corpo-
 ralibus inuenitur, & ab illis deinde ad
 spiritualia est trāsata. Ac ideo, inquit
 Bonauentura, si volumus accipere re-
 ctam

Etam illam manducationem spiritua-
lem: necesse habemus, à propria acce-
ptione vocabuli nos transferre.

Eusebius Emiffenus in eādē sen-
tentiam sic scribit: Quum reuerendū
altare cibus spiritualibus sanandus a-
scendis, sacrum Dei tui corpus & san-
guinem fide respice, honora, mirare,
mente continge, cordis manu susci-
pe, & maximo haustu interioris homi-
nis assume. Hæc q̄; spiritualia nullam
Christi ipsius corporalem præsentia
requirunt, perpetuò ad dextram Dei
patris in cœlo confidentis.

Vt ergo panis & vinum in cœna, si-
gna sunt aliud existentia, aliud signifi-
cãtia: ita quoque panis manducatio,
& vini potatio, aliud quidē in se sunt,
aliud item significant. Cohærēt enim
& mutuò sese consequuntur, vt verba
rebus, & res verbis, verba denique ver-
bis, & res rebus respondeant. Si fames
ac sitis ad cœnam Domini requisita,
non est corporea, sed spiritualis est,
nempe vt accessuri ad mensam Domi-
nicam, esuriãt & sitiant iustitiam, hoc
E 4 est,

est, ardeant desiderio iustitiæ Christi,
 accenso agnitione propriæ iniustitiæ:
 quis non videt, cibum potumq; quo
 fames ac sitis eiusmodi restinguatur,
 oportere eius esse generis, vt esurien-
 tes sitientesq; iustitiam, satiet ac refi-
 ciat? Nam omnino qualis est oblatio,
 talis etiã est perceptio, cum externa-
 rum & sensibilibum, tum internarum
 & intelligibilium rerum, in cœna Do-
 mini. Externa signa visibiliter & cor-
 poraliter offeruntur sensibus, & ab iss-
 dem pari modo apprehenduntur: res
 verò significatæ, vt non offeruntur,
 nec percipiuntur sensibus, sed offerun-
 tur interiori homini, & ab eodem ac-
 cipiuntur modo sibi competenti. Cor-
 poraliter autem non competit, si vox
 ista propriè sumatur: sed spiritualiter
 & supernaturaliter. Vnde & ad capi-
 dum cœlestem illum cibum potumq;
 iubemur à Cypriano & Augustino,
 non parare dentes aut ventrem, sed
 mentem: cuius manus & os fides est
 Christum apprehendens. Hinc & Ca-
 non Niceni concilij vetat, ne humili-
 ter:

ter intenti simus, quin potius sursum
leuemus corda ad Dominum.

VERITATI COENAE DO-

*minica nihil perfiguratè dicta ge-
stæ adimi.*

FAlluntur egregiè, qui vsque putât
trâslatione alicuius vocabuli, aut
mystica rei gestæ interpretatione im-
minui veritatem. An Christus vera vi-
tis nō est, si metaphoricè ita se ipse ap-
pellasse dicatur? Aut, quia sic ipse no-
minauit sese, ideo metaphoricè ibi lo-
cutus negetur? Sic an fames sitisq; fi-
gurata ob id nulla, vel minùs vehe-
mens in hominis animo sit habenda,
quia non est corporea, sed à corpore
ad animum translata? O miram homi-
num stupiditatem ac peruersitatem,
qui famis & sitis acerbitatē in suo cor-
pore sentiētes, inde colligere neque-
unt, quātò intolerabilius malum sit,
esurire & sitire iustitiã, hoc est, onus
peccati terroresq; conscientia ob in-
dignationē Dei sentire. An verò hæc

res ludicra est, quia famis sitisue appellatione figurata nuncupatur?

Adhæc, si famelico aut sitibundo homini nunc pane cibario, nunc aqua turbida nihil est iucundius: quomodo homini spiritualiter esurienti siti-entisue gratum non esset gustare, quam suavis sit Dominus? Licebit igitur sic nobis à minori ad maius rectissime argumentari: Si corporalis cibus atque potus tantum possunt, ut hominem inedia sitiq; propemodum enectum, leuent ac recreent: quæ tamè ad Christum comparata, verus cibus potusq; non sunt, quum ad æternam vitam nos non sustentent: quanto plus spiritualis cibus & potus recreabit sitientes, qui hoc nomine vel solus cibus dici meretur, quod nos ad vitam beatam & æternam pascat?

Haud dubiè cœnæ Dominicæ veritas in eo sita est, ut communicantes non pane tantum visibili illo, sed multo magis pane coelesti, qui est Christus seu Christi corpus, pascantur: vtrūque nos in cœnæ usu, & vltimum hoc maxime,

ximè, fieri dicimus, utpote, cuius gratia exterior panis esus potissimū institutus est à Domino. Quemadmodū iam Christus aliter est panis, quàm vile terrenus: ita etiam aliter quàm panis terrenus, pascit nos. Pastus iste an idcirco nullius momenti est, nisi corporaliter aut corporali manducatione transigi & perfici dicatur?

DISTINCTIO LOCUTIONUM in sacris literis occurrentium, in proprias & figuratas.

DVplex omnino ratio est locutionum cum in sermone vulgari literisq; profanis, tum in verbo Dei & sacra Scriptura cōprehensarum: una, quæ verba propriè ita ut sonāt, accipit, nihil addit, nihil demit, nihil deniq; immutat, ac nihilominus sensum loquētis reddit: altera est, quæ discedit à verborū proprietate, eaq; vult secundum quid, nō simpliciter intelligi. Quibus igitur verbis Scripturæ sacræ ea dicuntur, quæ vitæ huma-

humanae usus notissimus habet, ea non
 difficulter, imò promptissimè primi-
 tius (vt Augustinus loquitur) ad litera
 accipiuntur: nemoq; erit (vt opinor)
 tam infeliciter pertinax, qui videns
 ea secundum regulam fidei exposita,
 propriè posse accipi, malit in pristina
 remanere sententia, qua fortè visa illi
 fuerant, non nisi figuratè accipi posse.
 Quæ autem in Scripturis corporali-
 ter nominata, salua fide veritatis nul-
 lo modo corporaliter possint accipi,
 ea potius figuratè dicta intelligamus,
 quàm Scripturam sanctam impiè cul-
 pemus. Itaque rectè ait Augustinus:
 Non omnia in sermonibus Dei ad p-
 prietatem esse reuocanda. Et Grego-
 rius in sermone quodam: Plerunque,
 dicit, dum proprietas verborum atten-
 ditur, sensus veritatis amittitur.

Sunt tamen nonnulla in Scriptura
 loca, quibus ea gesta narratur, quæ &
 in expressione proprietatis rectè lice-
 at accipere: ac deinde ex illis, quid e-
 tiam futurorum res ipsæ gestæ signifi-
 cent, exsculpere, figurata nimirum signi-
 fica-

ficatione, siue ipsarum spiritaliū naturarum vel affectionum, siue rerum etiam futurarum.

In cœna verò Dominica vtrumq; locutionis genus locū habet, vt quædam propriè, quædam figuratè dicta intelligantur: non omnino & in totū, sed aliqua tantū ex parte. Quod enim panis datur edendus, & vinum bibendum, ea propriè dicta & sic accipienda esse nemo dubitat. Corpus autem & sanguis Christi licet etiā dentur & accipiantur in cœna, non tamē hoc fit eodem modo, quo esus panis ac vini potus peragitur. Hic enim corporalis est modus, rerum vtique corporalium: ille modus spiritalis atq; cœlestis est, quo cœlestia in cœna Domini, hoc est, corpus & sanguis Domini in cœna percipiuntur. Si iam ista peruerantur aut confundantur, vt terrenis tribuatur, quod cœlestiū est proprium: aut cœlestibus rebus obtrudatur, quod terrenis tantūmodo cōpetit: quis hīc non videt errorem aut etiā fraudem cōmitti? Fallacia enim est

est iuxta Aristotelem, ὅταν τὸ εἶναι μὲν, ἢ
 ὡς, ἢ πρὸς ἃ λεγόμενον, ὡς ἀπλῶς ἢ κυρίως
 ῥηθῆναι ληφθῆναι, id est, quando id, quod in
 parte, aut quodammodo, & secundū
 quid dicitur, vt simpliciter ac propriè
 dictum accipitur. Et Augustinus mo-
 net, vtrunque imminere periculum,
 siue figuratam locutionem ad literā,
 siue propriam quasi figuratam acci-
 pias.

¶ Quare diligenti opus est animad-
 uersione, sit ne in verbis coenæ prædi-
 catio naturalis, propria, simplex: an
 impropria & figurata. Item, dicaturne
 panis per se & simpliciter Christi cor-
 pus: an secundum quid, & secundum
 quendam modum.

IN PROPOSITIONE ISTA

(Hoc est corpus meum) prædicatio-

nem esse πρὸ φύσις, non

ἢ φύσις.

¶ Sufficienti partium enumeratione
 à dialecticis tradita, vulgoq; usur-
 pata ostendi potest, prædicationem
 eius

eius propositionis, qua panis Christi corpus esse dicitur, non esse naturalē, sed *ἡ ἀφ' ὧν*. Ea enim est naturalis prædicatio, qua vel quæ numero sunt eadem, de se inuicem dicuntur: vel species de indiuiduo: vel genus, differentia, proprium de specie: vel deniq; accidēs de subiecto. Atqui corpus Christi de pane nō dicitur tanquam de re eadem numero: nec tanquam de specie: nec tanquā de subiecto: Ergo corpus Christi de pane non prædicatur naturali prædicatione.

Item, disparata duo naturaliter de se inuicem non prædicantur. Panis & corpus Christi disparata sunt: neque solum numero ac specie, verum etiā genere longissimè distant. Ideo de se inuicem naturaliter dici nequeunt.

Hoc autem veritati propositionis nihil derogat, quod prædicationem *ἡ ἀφ' ὧν* continere dicitur: sicut & istæ propositiones, quibus Christus vocatur lapis, leo, ostiū, panis, vitis, via, &c. nihilominus veræ manent in suo sensu, etiā si naturalis prædicatio eis negetur.

Serm. 47.
in Ioan.

getur. Dicitur enim communis sensus, in istis omnibus, quamlibet à Dei filio pronunciatis, sibiq; attributis, aliã esse subiecti, & aliã prædicati naturã. Dicamus ergo cum Augustino: Per similitudines Christus multa est, quæ per proprietatem non est: per similitudinem, Christus est petra, ostium, lapis angularis, pastor, agnus, leo: quàm multa per similitudines & alia? Si autem proprietates discutias rerũ, quas videre cõsuesti, nec petra est, quia durus, & sine sensu non est: nec ostium, quia faber eum non fecit: nec lapis angularis, quia non est ab structore compositus: nec pastor est, quia custos ovium quadrupedum non est: nec leo est, quia fera non est: nec agnus est, quia pecus non est. Omnia ergo ista per similitudinem: Quid ergo propriè? In principio erat Verbum.

Porro quod Dialecticis *ἢ ἀ φὸ ρ* dicitur aliqua dicitur, si verum sit, quod dicitur, oportet omnino, vt id figuratè dicatur.

PANEM

PANEM COENAE DOMI-

nice dici corpus Christi figuratè,
& quodammodo.

Augustinus locutionibus figuratis in scriptura sacra dignoscendis huiusmodi regulam præscribit: Ut si qualocutio flagitiū aut facinus videtur iubere, figurata habeatur. Et ad hanc regulam exempli gratia accommodat dictum Christi, de manducatione carnis, & bibitione sanguinis ipsius: quo, inquit, videtur facinus vel flagitium iubere. Atque hinc concludit: Figura est ergo præcipiens, passioni Domini esse cōmunicandum suauiter, atq; vtiliter recondendū in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa & vulnerata sit. Lib. 3. de doctri. Christ. cap. 16.

Bertramus expressè scribit, Panem illum vinūq; figuratè Christi corpus & sanguinem existere.

Augustinus, Sacramentum corporis Christi ait secundū quendam modum esse corpus Christi. Alibi, Cœlestis panis, inquit, qui Christi caro est, Epist. 23.

F suo

suo modo nominatur corpus Christi: quum reuera sit Sacramentum corporis Christi. Vbi glossa: Cœleste Sacramentum, quod verè representat Christi carnē, dicitur Christi corpus, sed improprie: vnde dicitur, suo modo, nō rei veritate, sed significante mysterio, vt sit sensus: Vocatur corpus Christi, id est, significat. Bertramus, Corpus Christi, ait, quod in Ecclesia per mysterium geritur, secundū quendam modum corpus Christi esse cognoscitur. Et modus iste in figura est, & imagine.

*QUALIS NAM FIGURA
seu tropus huic dicto Christi: Hoc est
corpus meum, maxime
conueniat.*

Perturbat hoc multos vehemēter, quod Figuratores & Tropistæ Christi verba figuratè ac tropicè intelligētes & interpretantes, non vnum idemque figuræ seu tropi genus teneant & sequantur. Alij enim metaphoram, alij meto-

metonymiam, alij synecdochen, alij
deniq; allœoſin ponunt.

Qui metaphoram præferunt, ſimi-
litudine ducuntur, quam ſigna & res
ſignificatæ inter ſe habent. Qua & Au-
guſtinus dicit fieri, vt res quæ ſignifi-
cat, eius rei quam ſignificat, nomine
nuncupetur. Si enim, inquit, Sacramē-
ta ſimilitudinem quandam earum re-
rum, quarum Sacramenta ſunt, nō ha-
berent, omnino Sacramenta non eſ-
ſent. Ex hac autem ſimilitudine ple-
runque etiam ipſarum rerum nomi-
na accipiunt.

Qui metonymiam malunt, cogna-
tionem & arctam cōnexionem inter
ſigna & res ſignificatas reſpiciunt: Cy-
priānū in hoc imitati, qui diuerſa no-
mina vel ſpecies ad vnā reduci eſſen-
tiam ait (Sacramenti ſcilicet, quod cō-
ſtat ſignis & rebus ſignificatis) & ſigni-
ficantia & ſignificata eiſdem vocabu-
lis cenſeri: ita vt ſymbola ipſa nomi-
bus rerum ſignificatarum nuncupen-
tur, & vice verſa, nomina elementorū
ad ipſa ſignificata transferantur. Qui-
bus

bus etiam rationibus, causas effectibus conuenire dicit, vt dum in Eucharistia pane & vino vescimur corporaliter, certiores reddamur, nos ex carne Christi p nobis data, & ex eius sanguine pro nobis effuso spiritualem cibum potumq; capere. Hoc enim effectum est huius mysterij, quod satis eū sua causa conuenit.

Qui synecdochen adhibet, partem exteriorē Sacramenti, appellatione partis interioris venire dicunt: quum Eucharistia, teste Irenæo, duabus rebus constet, terrena & cœlesti: & de altera nō sit opus doceri homines, quoniam illa patet sensibus: altera verō pars Sacramenti, quæ cœlestis ac inuisibilis est, vt illa maximè à communiantibus fidei contemplatione consideretur, intelligatur, apprehendatur (quoniam in ea vis omnis huius mysterij consistit) nō absq; causa eius nomen parti exteriori attribuitur.

Qui alloesin magis probant, ij alternationem & commutationem nominum in diuinis mysterijs factā spectant:

stant: cuius & Theodoretus hanc red-
 dit causam, quod Dominus voluerit
 isto pacto monere percipiētes myste-
 ria, ne naturarum quandam permuta-
 tionem cogitarēt: aut in externa quæ
 videntur, intenti essent: quin potius
 gratiam naturæ adiectam, & per exter-
 na significatam, interioribus oculis
 mentis intuerentur. Quando igitur
 Christus corpori suo nomen symbo-
 li, hoc est, panis, imponit, vt se panem
 esse dicat: nemo est tam stupidus, qui
 vel transubstantiationem, vel cōsub-
 stantiationem ibi imaginetur. Quan-
 do verò corporis sui appellationem
 simbolo tribuit: qua fronte hīc natu-
 rarum vel transmutationem, vel con-
 iunctionem statuere possumus? Præ-
 fertim quū omnino eadem ratione,
nat' av' usq' plus inquam, iuxta Theodo-
 retū, panis sit Christi corpus, qua Chri-
 stus est panis. Nam quod Christus de
 sua carne & sanguine verbis figuratis
 docuit Ioannis sexto, hoc idem rebus
 figuratis in cœna ostendere voluit. Il-
 lic absque panis demonstratione, di-
 cit.

cit se panem esse: hîc panis & vini demonstrationem adhibet: quò altius eam de se cogitationem, quam utrobique concitare, confirmare, augere voluit, animis discipulorum infigat & imprimat.

Quid, quòd Theodoretus expressè affirmat, Christum ad eundem planè modum quo panem & vinum in cœnâ, corporis & sanguinis sui appellatione honoravit, se vitem, & carnem suam frumenti granū nominasse? Nam nemo dubitat Christum vitem, granum, panem figuratè, & quidem metaphoricè, vocari. Ex quo certum est, nomina corporis & sanguinis Domini figuratè pani & vino imponi. Siue igitur hoc fiat propter similitudinem inter signum & rem significatam: siue propter analogiam & affinitatem τῆς οὐσίας τῆς αὐτῆς οὐσίας, id est, relativi & correlativi: seu deniq; , ob sacramentalem unionem cœlestium ac terrenarum rerum (modò hæc rectè intelligatur) semper eòdem redit res, vt nulla iusta offensionis ansa detur calūniatoribus.

RESPONSIO AD SOPHIS-
*ma contra tropos verborum ἡ συμπλοκίῃ
 connexorum, à proprietate eorundem
 extra complexionem positorum,
 desumptum.*

Qui tropos à verbis cœnæ omni-
 no remouët, firmiter sibi aduer-
 sarios concludere videntur hoc argu-
 mento: In quacunque propositione
 tropus inest, oportet vt in sit vel in sub-
 iecto, vel in prædicato, vel in copula
 eiusdem: At in solēnibus verbis Chri-
 sti neque voces subiectæ, panis & vini,
 neque copula verbi substantiui (est)
 neque prædicata corporis & sangui-
 nis Christi tropicè accipiuntur: Ergo
 nullus prorsus tropus in verbis illis
 cōiunctis inest, quia non est in singu-
 lis disiunctis. Nos verò ex definitione
 tropi respondemus, si tropus est, vbi
 vox à re quam propriè notat, transfer-
 tur ad rem aliam à priore diuersam:
 constat autem omnibus palàm, voca-
 bula corporis & sanguinis Domini ac-
 commodari in oratione diuersis re-

bus, elementis, inquam, visibilibus panis & vini: Sequitur ergo necessario tropum inesse in ea oratione, in qua voces diuersas res significantes, tribuuntur alienis rebus, quas prima sua impositione non significant. Quis iam dicat, Corpus Christi proprie panem, sanguinem Christi proprie vinum denotare? Si hoc nobis donare coguntur, quod in definitione tropi est, quomodo negabunt ipsum definiti nomen?

Quo autem clarius atque distinctius de proprietate locutionum in hac controversia agatur, bifariam illarum locutionum singula verba considerari sciamus: absolute vel comparative. Si panis & vinum, item corpus & sanguis Christi absolute, ut substantiae & res creatae accipiantur: tunc proprie singula id quod sunt, dicuntur, naturamque appellationem retinent, & propriam quidem illam: tum quoque postquam ad Sacramentorum dignitatem euecta sunt, respectu nimirum suae naturae. At si comparative ut Sacramenta spectentur, tunc non naturae suae, sed gratiae

tiæ respectu ex institutione Domini
 accedentis ad naturam, vocabulo ar-
 tis ac relationis proprio, signa rerum
 sacrarum nuncupantur. Sin verò res
 ipsæ sacræ & significatæ, nomina sua
 signis impertiant, non fit hoc eam ob
 causam, quòd aliqua naturarum facta
 sit vel coniunctio, vel mutatio: sed quò
 significationis gratia naturæ sit adie-
 ctæ. Ex quo patet, quum ex compara-
 tione diuersarum rerum omnes tro-
 pi oriantur, & in cœna Domini res na-
 tura inter se diuersæ, mutuò compa-
 rentur: omnino tropum cõgruere isti
 scripturæ loco, ideoq; aduersarios im-
 peritè tropum in vniuersum exclude-
 re: quorum tamen nonnulli manife-
 stè fatentur, propter Sacramentalem
 vnionē, corporis Christi, vt rei signa-
 tæ, nomen ipsi panis symbolo attri-
 bui. Quicquid verò demum sit Sacra-
 mentalis vnio, cõplectitur illa totius
 Sacramenti partes ambas, integras &
 immutatas. Si iam signa rerum signa-
 tarum nomina inde sortitantur, quia
 quod significant, secum afferunt: con-
 stabit

stabit utriusque denominatio ista, ratione inter totum & partes mutua, quæ est synecdochica: quemadmodum causarum & effectorum, signi & signati, fundamenti & termini consideratione est metonymica: respectu rerum aliqua ex parte inter se similiarum, est metaphorica, vel allegorica Clementi Alexandrino.

PANEM SPIRITUALI
ter dici ac esse corpus Christi.

QVando quidem aduersariorum animi, troporum & figurarum nominibus semel exacerbati, odio implacabili feruntur ac æstuant aduersus nudam etiam illorum mentionem, existimantes cœnam Domini istis figuris profanari, eò quòd è profanis literis, ad hanc tam sublimem causam adsciscuntur: alij satisfacturi illis, quòd facilius acquiescerent, dixerunt, perinde hoc esse, si panis Dominicus corpus Christi figuratè vocetur: ac si spiritualiter id esse quòd dicitur, affirmetur.

metur. Debebant enim meritò ad Spiritus mentionem mansuescere, in quibus vel mica tantùm Spiritus in- esset.

Videamus ergo, an Spiritualis ex- plicatio verbis Christi in cœna conue- niat, nec ne.

Non est dubium, quin locus Ioan- nis sexto capite spiritualiter sit intel- ligendus, vbi Christus ipse cùm ex- pressè Spiritus meminit, tum litera- lem sensum à manducatione suæ car- nis, & bibitione sui sanguinis, semel vsq; in æternum reijcit. Et patres, qui locum istum interpretantur, id ipsum diligenter monent. Ex quibus Orige- nes sic scribit in ista verba Christi: Nisi manducaueritis carnem meam, &c. Agnoscite quia figuræ sunt, quæ in di- uinis voluminibus scriptæ sunt: & ideo tanquam spirituales, nō tanquã carnales examine & intelligite, que dicuntur. Si enim quasi carnales ista su- scipitis, lædunt vos, & nō alunt. Est enim & in Euāgelij ac in nouo Testamēto littera, q̄ occidat eū, q̄ nō spiritualiter
quæ

quæ dicuntur, aduertit. Si enim secundum literam sequaris hoc ipsum quod dictum est: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. occidet hæc litera.

Lib. 3. de do-
ctri. Christ.
cap. 5.

Augustinus etiam dictum illud Apostoli: Litera occidit, Spiritus autem uiuificat, huc pertinere testatur, in-
gens: Nullam mortem animæ cōgruen-
tius appellari, quàm quum id etiam,
quod in ea bestiis antecellit, hoc est,
intelligentia, carni subijcitur, sequen-
do literam. Et mox: Ea demum mise-
rabilis animæ seruitus est, signa pro re-
bus accipere, & supra creaturam cor-
poream oculum mentis ad haurien-
dum æternum lumē, leuare nō posse.

Chrysostronus referens Christi men-
tem in illis verbis: Caro non prodest
quicquam, Spiritus est, qui uiuificat,
sic scribit: Secundum spiritum uerba
mea audienda sunt. Qui secundum
carnem audit, nihil lucratur, nihil uti-
litatis accipit. Carnale est dubitare,
quomodo possit nobis carnem suam
manducandam dare. Hęc, inquā, om-
nia

nia carnalia, quæ mysticè & spirituali-
ter intelligenda sunt. Nam si carnali-
ter ea quis acciperet, nihil sanè lucra-
retur. Quid igitur? Caro non prodest
quicquam? Non de ipsa carne dicit,
absit: sed de his, qui carnaliter accipi-
unt quæ dicuntur. Quid autem est car-
naliter intelligere? Simpliciter, ut res
dicuntur, accipere, neque aliud quip-
piam excogitare. Non enim ita iudi-
canda sunt, quæ videntur: sed myste-
ria omnia interioribus oculis cõside-
randa sunt, hoc est, spiritualiter. In qui-
bus verbis Chrysostomi diligenter an-
notandum est, eandem spiritualis in-
telligentiæ rationem in cunctis myste-
rijs valere, ac protinus retinendam esse.
Iam si coena Domini est mysteriũ, cur
in ea locum non habeat spiritualis &
mystica interpretatio?

QVOMODO LOCVS IOAN-
nis sexto ad Eucharisti-
am faciat.

A Duersarij, sentientes se cõcione
Christi habita in schola Caper-
naitica

naitica nimium premi, falsè vident eos, qui hunc sermonem velut Aiacis clypeum arripiunt & obijciūt, quum cœna Domini tum temporis nondū à Domino fuerit instituta.

Quid igitur Augustino faciēt, qui in Psalmum 98. post illa verba: Spiritus est qui viuificat, introducit Christum ipsum verba sua in cœna exponentem hoc modo: Spiritualiter intelligite, quod locutus sum. *Noc hoc corpus quod videtis, comesturi estis, neque bibituri illum sanguinem, quē effusuri sunt, qui me crucifigent: Sacramentum est quod dico vobis, Spiritualiter intellectum viuificabit vos?*

Mirum est autem, quomodo, quod Ioannis sexto capite flagitiosum & horribile vel dictu & cogitatu tātūm fuit, ideoq; non solūm à Capernaitis, sed à Christo etiam optimo verborū suorum interprete, tanquam abominabile reiectum est: hoc ipsum postea in cœna fieri sit iussum ac institutum à Domino? Augustino certè etiam in cœna

cœna Domini horribilius esse videtur, humanam carnem manducare, quàm perimere: & humanum sanguinem potare, quàm fundere. Vnde & ad figuratam verborum Christi expositionem, secundum sanæ fidei regulam factam, confugit.

At nostri susq; deque habent tanti sceleris, hoc est, anthropophagias invidiam, dum modo suam de corporali, reali, substantiali corporis Christi manducatione sententiã obtineant.

Ceterum discrimen, quod illi p̄ intervallo temporis, inter institutionem cœnæ mysticæ, & verba Christi Ioan. 6. constituunt, nullum esse, vel hinc liquet, quòd Paulus affirmare minimè dubitavit, patres olim esse baptizatos, & eandem spiritualem escã edisse, longè antea quàm vel baptismus, vel cœna Domini, quo ad externam ceremoniam, extitit. Quòd si isti, qui tam longo tempore ritum cœnæ antecesserunt, potuerunt ad veritatem cœnæ Dominicæ vel sola fide pertinere: quãtò propiùs Christus in scho-
la Ca.

la Capernaitica potuit ad coenam à se breui pòst instituendam, respicere, & ceremoniam Sacramentalem eò dirigere?

Si dicāt, corporalem manducationē, accidente primùm mandato Christi (quo nos iubet in coena accipere, manducare & bibere) inuectam esse, quæ prius non extiterit, antequam Dominus præceperit & voluerit: tunc rectissimè opponitur eis regeneratio, cuius fit mentio Ioannis 3. capite, vbi præceptum de baptismo non facit, vt illa incipiat esse carnalis, qualem Nicodemus somniabat: sed accedente externo baptismi ritu, spiritualis regeneratio minimè desijt, neque corporalis accessit. Ita quoque in coena Domini, ceremoniæ & externorū signorum additamentum neque tollit, neque immutat, sed adiuuat spirituale manducationem. Quantum verò exterior panis manducatio ad illam interiorē conducat, commodior erit alibi dicēdi locus. Nec enim Dei mandata de externarum rerum vsu, propterea

pterea redduntur irrita, vel superuacanea, quamuis per illa negemus spiritualia, quæ antea fuerunt, esse mutata.

Quare non finimus nobis ita leuiter Aiacis clypeum illum è manibus excuti aut eripi, quàm libet hoc aduersarij totis suis viribus conetur. Pugnatur enim pro nobis Christus, qui uerborum suorum de mädicatione suæ carnis sensum spiritualẽ probat, carnalem improbat. Pugnatur & Paulus, qui expressè spirituales escam & potum nominat: quum literalis sensus de esu carnis Christi, nusquam in Scriptura habeat tam apertum testimonium.

*QVÆNAM SIT SPIRITUALIS ESCÆ & POTUS APUD PAULUM CONUENIENTIA INTER VETERUM & NO-
stra Sacramenta.*

Similiter audientes spirituales escam & potum dici à Paulo, quem Veteres eundem nobiscum habuerint,
G conan-

conantur argumentum Apostoli varia istius loci interpretatione eneruare, & veram eius sententiam eludere. Sed non effugiunt. Si enim Apostoli consilium spectetur, & cum sequentibus antecedentia conferantur: facile apparet, isthic veterum nō inter se (vt aduersarij volūt) sed cum Corinthijs & Christianis, quorum Sacramenta illa (Baptismus & Cœna Domini) quodammodo propria poterāt videri, fieri collationem. Et sanè illi (quo ad externa) aliam habuerunt corporalem escam, alium item corporalem potū, quàm nos. At si vtrobique intelligibilem significationem cōsideres, Patres eūdem cibum & potum spirituales habuerunt nobiscum. Et ne quis rem ipsam à communi significatione separet, præcauit Paulus, Christi nomine expresso, quum subijcit: Petra erat Christus.

Augustinus quoque multis in locis asserit, inter veteres quicumque in Manna Christum intellexerint, eundem quem nos cibū spirituales man-
duca-

ducauisse. Erant enim ibi, inquit, qui, quod manducabant, intelligebant, quibus plus in corde Christus, quam Manna in ore sapiebat: qui visibilem cibum spiritualiter intellexerunt, spiritualiter esurierunt, spiritualiter gustauerunt, ut spiritualiter satiarentur. Inteligentibus ergo & credentibus eundem dicit cibum & potum spirituale nobiscum fuisse. Non enim alter Christus tunc, alter nunc, sed credentibus idem tunc, qui nunc. Tunc Christus venturus, modo Christus venit: venturus & venit, diuersa verba sunt, sed idem Christus.

Alibi idem sibi obijcit: Quid ergo, ait aliquis, hoc erat Manna illud, quod ego accipio? Ergo nihil modo venit, si ante iam fuit? Ergo euacuatum est scandalum crucis? Quomodo ergo eundem, nisi quia addidit, spiritualem?

Quid verò per spiritualem cibum & potum Augustinus intellexerit, alicubi disertis verbis docuit: Spiritualem, inquit, qui fide capiebatur, non qui ore hauriebatur. Manna verò & aqua

è petra profluens, ore corporeo capiebantur. Vnde sequitur, aliud quippiam quam Manna, & aquam è petra, per spirituales escam & potum apud Paulum designari. Quid verò hoc aliud sit, præter Christum, cuius caro verè est cibus, & sanguis verè est potus spiritualis?

Mirantur multi, quomodo corpus & sanguis Christi à Patribus haberi potuerint, quum filius Dei eo tempore nondum carnem assumpsisset. Corporaliter profectò istud fieri non potuit, vnde nimirum spiritualis hic cibus & potus dicitur. Ratione verò spirituali sicut Abraham potuit videre diem Domini: ita quoque caro & sanguis Christi potuerunt Vereribus cibus & potus esse, iuxta illud Apostoli

Hebr. 13.
Apoc. 13o

Christus heri, & hodie, & in secula. Qui ob id etiam agnus occisus dicitur ab origine mundi.

QVA'M

QUAM SIT INIVSTA

criminatio eorum, qui citra delectum Enthusiastas vocant, Spiritui primas partes in cœna tribuentes.

Memoriæ proditū est ab Epiphano, Theodoro, in Tripartita Historia, & alibi, olim extitisse hominum mōstra quædam, à quibus simulato Spiritus afflatu Sacramenta vel penitus reiecta, vel neglecta sint, tanquam ad spiritualium rerū cognitionem inutilia, superuacanea, aut noxia. Hilicet varij essent, ac propriū singuli nomen haberent, communi tamen appellatione vulgò Enthusiastæ nominabantur. Quæ vox à multis hodie per conuicium torquetur in eos, qui nudam tantummodo mentionē Spiritus interdum in negotio Sacramentario faciunt. At hi nostri cogitare debebāt, etiam si quod in Sacramētis est præcipuum, ad Spiritum referatur, nō propterea statim externorum abijci administrationem. Alioqui Pe-

trus apostolus Enthusiasta cēsendus foret, in eo, quòd scribit, baptismum saluos nos reddere, nō quo carnis fordes abijciūtur: sed quo fit, vt bona cōsciētia bene respondeat apud Deum. Quid verò Paulus, ministrum se Spiritus non literē vocans, quando ait: Per vnum Spiritum nos omnes in vnum corpus baptizari, & per eundem Spiritum potari, Enthusiastāne mox idcirco audiet? Sunt ergo meræ calumniæ ac impotentis animi certissima indicia, quando in cœna Domini spiritua-
 lis sensus & manducatio cum furoribus Enthusiastarum & fanaticorū hominum comparatur. Nec enim satis est verbis criminari aliquem, crimen ipsū potius, cuius nos reos agere cōtendunt, debebant ostendere. Habēt quidem fanatici crebrò in ore vocabulum Spiritus, vt & multi Christianorum fidem. An verò idcirco, quia isti de Spiritu ac fide frustra gloriantur, sequitur, vt quicumq; vel Spiritus vel fidei verboten⁹ meminerint, similiter illis suā malitiā splēdidis nominibus tegant?

AN QVIA NULLA VEL
 tropi, vel signi, vel figura, vel significationis,
 vel Spiritus in cœna instituēda sit men-
 tio, ideo spiritualis interpretatio
 in cœna locum non
 habeat.

Libenter fatemur, neque tropi, ne-
 que figura, neque signi, neque si-
 gnificationis, neque Spiritus, vllam
 circa institutionem cœnæ Dominicæ
 fieri mentionem: hinc tamen non se-
 quitur, energiam & vim istorum voca-
 bulorum alienam vel contrariam esse
 isti Scripturæ loco.

Simili cauillo Ariani, Nestoriani &
 Eutyehiani orthodoxis illudebant,
 causantes, quòd hi noua & nusquam
 in Sacris literis reperta nomina intro-
 ducerēt ὁμοῶσιον videlicet αὐκοινωνία
 ἰδιωματων. Cui cauillo occurrit Hila-
 rius lib. 4. de Trinitate hoc modo: In-
 telligentia dictorum ex causis est assu-
 menda dicendi: quia nō sermoni res,
 sed rei est sermo subiectus. Item Gre-
 gorius libro 26. moralium: Non de-
 bet

bet intentio verbis deferuire, sed verba intentioni.

Respondet autem nostris aduersarijs Augustinus, qui posteaquam similes posuit locutiones, Septem spicæ septem anni sunt: & Petra erat Christus: vbi Scriptura non ait: Septem spicæ septem annos significant: nec dicit Apostolus: Petra significabat Christum: sed, Petra erat Christus: nihilominus innuit, genuinum esse hunc scripturæ sensum, quòd spicæ & petra non per substantiam hoc erant, quod dicebantur, sed per significationem: ideoque spiritualiter, non carnaliter istiusmodi locutiones intelligendas docet.

Licet ergo Dominus non dixerit de pane: Hoc significat corpus meum: vel, Hoc est signum aut figura corporis mei: id ipsum tamen sensisse Dominum, non solum orthodoxorum Patrum interpretationes, sed rationes etiam à Patribus allatæ euincunt. Cuius argumèti potestatem contra nos haud inuiti concedemus aduersarijs, ut quanquam Christus de pane non dixerit:

xerit: Hoc erit, aut fiet, aut factum est
 corpus meum, neque sic, in, cum, sub
 hoc pane est corpus meum: si tamen
 sua glossemata ex Patribus, subiectis
 rationibus & regulis confirmant, nō
 sumus in Patres vsque ad eō iniqui fu-
 turi, quin probabili saltē ratione eos,
 vt sic sentirent, ductos esse putemus.

*QVANTVM PATRIBVS
 hac in causa tribuendum sit.*

Quando aduersarij ingētibus cla-
 moribus profanationē verbi &
 Sacramentorū fieri querūtur, si verba
 Christi figuratē & spiritualiter expo-
 nātur: tuētur se nostri exēplis ortho-
 doxorum Patrū. Nam si huiuscemodī
 explicationibus figuratis iniuria fie-
 ret Christi verbis & Sacramentis, quo-
 ties panis signum, aut figura corporis
 Christi esse, vel corpus Christi signifi-
 care dicitur: iniurius in Christum fo-
 ret Tertullianus, qui aliquoties panē
 figuram corporis Christi vocat: iniu-
 rius Basilius cum Theodoreto, qui

ὅτι τὸ πρῶτον: iniurius Ambrosius, qui ty-
 pum: Chrysoſtomus, qui ſymbolum:
 Auguſtinus, qui ſignum: Gelafius, qui
 ſimilitudinem & imaginē nomināt.
 Ad eūdem modum profanaſſe Sacra-
 menta putarētur Tertullianus & Hie-
 ronymus, qui corpus Domini panere
 præſentari aiunt: Cyprianus, qui oſtē-
 di: Ambroſius & Auguſtinus, qui ſi-
 gnificari: Fulgētius & Bertramus, qui
 figurari dicunt.

Ad iſta bifariam ferè conſueuerūt
 reſpondere. Primūm, Patres interdū
 diuerſa de Sacramētis ſcribere. Quod
 vt eis detur, aliter tamen de ſententia
 Patrum eſt iudicandum, quum ex p-
 feſſo de Sacramentis loquuntur: ali-
 ter item, quum velut per tranſcuſum
 ac obiter in Sacramentorum mentio-
 nem incidūt. Quoties ergo Patres ſue-
 ſententiæ certas perpetuasq; rationes
 afferūt, ibi omnino audiendi, nec ira-
 leuiter reiſciendi ſunt, quemadmodū
 in hac cauſa faciunt. Vt enim ex mul-
 tis vnum producā: Rabanus Maurus
 dicit, Panē corporalem ideo congruē-
 ter

ter corpus Christi nuncupari, quia cō-
 firmat cor: in quo allusit ad verba Hie-
 ronymi, qui panem ait, qui confortat
 cor hominis, à Domino assumptum,
 ad veritatem sui corporis repræsentā-
 dam. Deinde eludere solent dicta Pa-
 trum sine causa. Si verba, inquit,
 Christi habeamus, nihil ad nos dicta
 Patrum. Item: Credimus Ecclesiam
 catholicam Christianam & Apostoli-
 cam, non Tertullianam, Cyprianicam
 aut Augustinianā. Quasi Cyprian⁹ &
 Augustin⁹ ad Ecclesiā Christi nō per-
 tineant. Quam reuerenter & honori-
 ficè illi ipsi Patres de Sacramentis sen-
 serint & locuti sint, libri illorum testā-
 tur. Quare si existimassent huiusmodi
 suam expositionem veritati ac verbis
 Christi detrahere, vel contrariam &
 ignominiosam esse, vltro abstinuif-
 sent ab ea, tanquā ab execranda blas-
 phemia. Quæ coniectura de Patribus
 quamuis certissima sit: quia tamē ad-
 huc alia possunt obijci, respondemus
 semel pro Patribus: Nisi verè & mani-
 festè sentētia Patrum cum perpetuo
 sacræ

sacræ Scripturæ sensu pugnet, imme-
 ritò illam traduci. Tantùm verò abest
 vt Patres in hisce suis explanationib⁹
 à cōsensu scripturæ discesserint, vt ad
 eundē planè suas istas interpretatio-
 nes instituerint & direxerint. Augu-
 stinus enim multis in locis disertè di-
 cit, genus hoc interpretationis, omni-
 bus penè scripturarum Sacramentis
 commune esse: atque adeò his quoq;
 Christi verbis: Hoc est corpus meum,
 conuenire: quæ in signo ait esse posi-
 ta, & similiter illis, Petra erat Christus,
 exponenda. Addit etiam causam, cur
 Dominus non dubitarit dicere: Hoc
 est corpus meum, quum signum disci-
 pulis daret corporis sui. Quia in figu-
 ratis locutionibus tanta est dicendi
 libertas, vt signorum & rerum signifi-
 catarum nomina commutare ausi-
 mus: nec quisquam adeò sit ineptus,
 qui nos ita loquentes arguat ef-
 se mentitos, licet res per

se aliter habeat,

ac dicatur.

AN

AN FIDES TESTAMEN-

ti per figuratè dicta labefactetur.

IN testamentis aiunt omnia quàm propriissimè dici, & fraudem cauèri, quoad eius fieri potest, à testatore. Nam si sciens volens testator ambigùè loquatur, vergere id ad ipsius infamiam.

Iam cœna Domini testamentum Christi est: vnde concludunt, Christum in ea propriissimè, non figuratè locutum esse, vt fraudem cauèret. Omitto hic alia complura, quæ quasi absurda existo argumento inferuntur.

Respondeo autem ad obiecta trifariam. Primum, insignem esse calumniam, qua Dei optimi maximi consilium per se bonum, inuertitur, & peiorum in partem rapitur. Deus enim, vt certiores reddat nos suæ beneuolentiæ, familiariter nobiscum loquitur, & balbutit quodammodo, ne quo pacto de voluntate ipsius dubitemus. Accommodat autem sermonem suum verbis cœlestibus, ad ingenij nostri captum.

captum. Quanta iam est peruersitas, arguere Deum falsitatis, nisi sic senserit, vt nos opinamur? An non homo ex ore diuino pendere debebat potius, quàm illi prescribere?

Deinde exempla ostendunt, falsissimum esse, quod prætenditur, figuras testamentis non adhiberi.

Ad hæc, si maximè homines pro sua stupiditate cæcitateque innata, oculis apertis non videant, imò fallantur: hoc tamen non Christi fraude, sed vitio sit mortalium. Id quod non Paulus modò de Euangelio testatur, si quibus illud adhuc sit absconditum, posteaquam prædicatum fuit, velatum esse ijs, in quibus Deus huius seculi excæcarit sensus incredulorum, ne illucesceret illis Euangelij lumen; sed Christus quoq; palàm de semine verbi sui fatetur, se per parabolas loqui non intelligentibus.

Secundum hos ergo Christus non debuisse de carnis suæ esu, & sanguinis sui potu sic loqui, quemadmodum locutus est: quia præuiderat, multos esse

esse futuros, qui offenderentur, qui verba eius perperam intelligerent ac interpretarentur.

Proprietatem vocabulorum (vt & hoc obiter inferamus) nos non consuetudine metimur, vt illas loquendi formulas in scriptura, quæ Spiritui sancto sunt in Sacramentorum expositione maximè vsitata, significantes & propria, proprias etiam secundum grammaticos dicamus. Quamuis enim consuetudo sæpe abeat in naturam, vt verba simplicia longo vsu acquirant & induant significationem à prima impositione diuersam. Hanc tamen non existimamus propriam & natiuam esse vocandam, sed ea demum verba sunt propria dicenda, quæ rebus suis accommodantur. Quod si alijs, quàm suis rebus applicentur, tunc improprie sumuntur verba: vt quum Christi corpus de pane dicitur, alia res est panis, alia item corpus Christi: hæc igitur illi improprie minime competit,

IN COENA DOMINI
*obscuretur per figuras
 & tropos.*

CLARA, inquit, Christi verba sunt,
 nec indigēt huiusmodi rationis
 humanæ figmentis & adminiculis,
 hoc est, figuris & tropis.

Respondeo: Verba quidē satis esse
 clara, sensum itē, sed rectē intelligen-
 tibus & illuminatis. De verbis verò lis
 non foret, si de rebus ipsis inter nos
 conueniret. Quia enim cœlestia inc-
 fabilia sunt, & proprijs verbis enuntia-
 ri nequeunt: Christus nostræ imbecil-
 litati consulturus, à notioribus ad mi-
 nùs nota voluit nos quasi manu duce-
 re. Quisnam obsecro nostrum ita ru-
 dis & stupidus est, qui vsum ac vim ci-
 bi ac potus nesciat, & qua necessitate
 ad vtrūque capiendum impellamur?
 Iam Christus vt nobis vitæ cœlestis &
 spiritualis rationem ostenderet om-
 nem, à rebus sensibilibus, tanquā no-
 tioribus, ad cœlestia nos subuehit.

Porro, nisi calumnias aduersariorū
 decli-

declinaremus, cum dialecticis possemus dicere, vocabulorum priorum inopia fieri, ut panis Christi corpus dicitur: non quod Christus adeo fuerit inops vocabulorum, ut quomodo deberet loqui, nescierit: sed quum pro vulgi capto & secundum receptam scripturam consuetudinem vellet exprimere, quidnam in coena nobiscum ageret potissimum, nominavit panem corpus suum: quum utrunque vno eodemque vocabulo exprimendum fuisset, si proprie perfecteque loqui voluisset. Eucharistia enim duabus rebus constat, non vna tantum. Ut iam non satis est, dici panem: ita nec corpus Christi dici, est satis: verum si eiusmodi vox, quae significationis suae ambitu ista ambo complexa fuisset, extitisset, tunc non opus fuisset figurata locutione: quia potuisset res integra citra figuram explicari. Quinetiam, si maxime tale nomen, quod totam Eucharistiae naturam referret, fuisset repertum, aut à Christo fingi potuisset: nihilominus tamen sic licuisset Domino lo-

H qui,

qui, vt est locutus, recepto scripturæ more, quæ dicit: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: quum anima occidi nequeat, sed hominis corpus.

At potuisset, inquiunt, Christus facile tot. dissidia & offendicula cauere, quæ inde orta sunt: si verba eius figuratè sint accipienda, monuisset de eo saltem suos vnico verbo. Quid ni? cur autem non fecerit, quis iure cum illo exostulet? Atqui Christi docētis ingens bonitas & fides hoc nō ruliſſet, vt in errorem tot homines abduceretur. Quid ergo Christo dicēt, qui manudicatione suæ carnis tam diligenter inculcata auditoribus, offendit adeo cū infidelium Capernaitarum, tum & multorum discipulorum animos, vt hi eo relicto, nō amplius cum ipso ambularent? Alibi, quum Pharisei sermone Christi offenderentur, solatur Dominus discipulos hoc modo: O-mittite illos, duces sunt cæci cæcorū. Similiter Ioan. 6. confirmat Apostolorum animos aduersus scandalum, re-petito singulari gratiæ diuinæ dono: quod

quod nemo possit ad Christum veni-
re, nisi fuerit ei datum à Patre.

Est autem manifestum, quod offen-
sionis ex manducatione carnis Chri-
sti ortæ culpa, non in Christo, sed stu-
pore eorū, qui crassas imaginationes
ex verbis Domini conceperant, hæse-
rit. Dominus enim scandalo præuiso
diligenter occurrit, etiam in posterū.
Vnde aduersus omne eiusmodi cras-
sas cogitationes evidentissimum ar-
gumentum Christus è sua ad cælos
ascensione obijcit. Si ergo hanc ipse
temporis putauit ad tollendum
offendiculum sufficere: quantò ma-
gis eadem nunc nobis dubitationem
omnem debet eximere, posteaquam
secundum carnem nobiscum in hoc
mundo non ampliùs versatur? Quod
minùs excusabilis est nostrorum ho-
minum siue stupiditas, siue pertina-
cia: qui videntes, audientes, scientes,
volentes, quamuis à Domino præmo-
niti, nihilominus in eundem lapidē
impingunt.

Quod autem iam inde ab Aposto-

lorum temporibus in primitiua Ec-
clesia per multa secula, ne verbū qui-
dem de transsubstantiatione aut con-
substantiatione fuit auditum: hinc cer-
tissima coniectura colligitur, spiritua-
lem verborum Christi atq; mysterio-
rum sensum ita fuisse Christianis ho-
minibus tunc viuentibus tritū ac ob-
uium, vt nemo de eo dubitarit.

*AN COENA DOMINI
per spiritualement intelligentiam
profanetur.*

Profanationem verbi & Sacramē-
torum pij homines audientes, mi-
rum non est, si valde turbentur, ac de-
testentur eos, qui vel suspecti tantum
hoc nomine habentur. Quid enim
potest indignius fieri, quàm si res sa-
cræ misceantur, aut æquentur pro-
fanis?

Cæterum, qui lucem vocat tene-
bras, & tenebras lucem, is pari temeri-
tate quod est sacrum, ausit profanum
dicere. Signa Sacramentalia hoc ha-
bent

bent propriū ex institutionis suæ na-
 tura, vt rebus arcanis lucem afferant,
 easq; adumbrent. Aduersarij hoc nō
 sustinent, vt in Christi sermone signis
 & figuris locus detur: quum figuræ lu-
 mina sint orationis. Quinimō fingūt
 sibi nescio quos cothurnos, & quas
 nebulas obduci per figuratas inter-
 prerationes, claræ alioqui per se, vt a-
 iunt, veritati. Similiter de profanatio-
 ne nugantur. Certum est, verum Dei
 cultum in quacunque religionis no-
 stræ parte, absolui Spiritu. Et quod
 Christus de veris adoratoribus dicit,
 Patrem tales velle, qui Spiritu ac veri-
 tate inuocent: idem de conuiuio cœ-
 næ Dominicæ verum est, Christū re-
 quirere eos, qui Spiritu manducant.
 Non quòd externa inuocatio & man-
 ducatio nullius planè momenti sit,
 quum vtraque suam quoque laudem
 ac vim habeat: sed vt Deo placeat, ho-
 minibusque profit adoratio & man-
 ducatio, oportet omnino vt
 Spiritu fiat vtraque &
 perficiatur.

AN COENA DOMINI AN
 nibiletur, euacuetur, exinanatur per
 signa & significationem.

Quando panis mysticus significa-
 re corpus, aut figura corporis
 Christi esse dicitur, videntur nonnul-
 lis hęc interpretationes verborum Do-
 mini nimis ieiunæ ac triuolæ. Arbitra-
 tur enim, significationem Sacramen-
 torum tanti non esse momenti, ut me-
 reatur tam speciosum nomen atque
 præconium.

At qui duplici de causa deberur si-
 gnis Sacramentalibus, sua eaq; magna
 virtus & efficacia. Primum, quia signa
 sunt: Deinde, quia diuina signa sunt.
 Ratione priori, signa esse nequirent,
 nisi quid secum afferrent & significa-
 rent. Ratione posteriori, magni ali-
 quid sit necesse est, quod Deus per ista
 significari velit. Siquidem Deus nihil
 frustra agit vel instituit, præsertim ad
 sui cultum. Quisquis ergo Christum
 Sacramenti autorem attendit, eiusq;
 mandatum & promissum de Euchari-
 stia

ista considerat ac tenet: quomodo is
significationem parum viuendam, soli-
dam & efficacem, aut vacua & inania
ibi signa fingere potest? Taceo Christi
Spiritus, per quem maximè fit, vt in
coena Domini corpore & sanguine i-
pius vescamur.

An verò, quia aduersarij vulgaria &
nullius pretij aestimant ista, propterea
etiã nihili, vana, vacua & inania sunt?
At illis nihil satis est augustum, san-
ctum, verum, plenum, nisi sit incorpo-
ratum & Deificatum. Ea verò demùm
Sacramentorum euacuatio & exina-
nitio verè diceretur, qua quod Domi-
nus ijs adiũctum voluit, adimeretur:
non quod homines ex sua phantasia
eis attribuunt.

Quàm foeda igitur in vtramq; par-
tem hallucinatio est eorum, qui cum
coenam Domini profanari, suaq; veri-
tate, dignitate, & fructu spoliari voci-
ferantur, quando in eum ordinem re-
digitur, in quo Deus ipse, Christus Dei
filius, & Spiritus Sacramēta collocat:
tum, vt ipsi asserant eam à cōtemptu,

abrepti immodico zelo, tantum non pro Deo habent atque adorant? Vindicant itaque pro suo sensu eiusmodi reuerentiam institutis diuinis, quæ à superstitione parum absit, & ad idololatriam vergat.

AN FIGURATORES FACIANT è Sacramentis cassam-nucem, vacuam peram, paleas sine tritico.

INimici signorum & significationum, exaggeraturi criminis à se ficti atrocitatem, scribunt nos suffurari nucleum, pecuniam, grana, relictum cortice, marsupio, palea. Per nucleum, pecuniam & granum, realem corporis & sanguinis Christi presentiam intelligi volunt: per corticem, marsupium & paleam, Sacramentalia signa: quibus quum negatur substantialis mutatio, vel coniunctio, furtum & sacrilegium hoc ipsum interpretantur.

Quantus ergo sacrilegus & furum antesignanus, secundum istos, Paulus apostolo-

apostolus est iudicandus? Qui quum
 testetur, nos cernere nunc per specu-
 lum in ænigmate, & ex parte cogno-
 scere: colligit inde Bernhardus, Ange-
 los ex adipe frumenti saginari, & nu-
 do satiari grano: nos interim oportet
 re quodam Sacramēti cortice esse cō-
 tentos, carnis furfure, literæ palea, ve-
 lamine fidei. Et quantalibet, inquit,
 abundantia pinguescunt illa, non pa-
 ri omnino iucunditate sumitur cor-
 tex Sacramenti & adeps frumenti, fi-
 des & opes, memoria & præsentia, æ-
 ternitas & tempus, vultus & speculū.

Sciendum est autem, corticem &
 nucleum in Sacramentis, diuersa ra-
 tione considerari. Quidam per corti-
 cem, literam, per nucleum accipiunt
 Spiritum: atque sic ad eò non facimus
 ex Eucharistia cassam nucem, quot-
 quot externa ibi spiritualiter inter-
 pretamur, vt in eos potius quadret cō-
 uiciū hoc, qui hæretes in literæ cor-
 tice, ad nucleū, id est, spiritualem sen-
 sum minimè penetrant.

Alij comparatione & respectu cœ-
 lestium

lestium rerum, præsentia intuentes, hæc corticem, illa nucleum appellât: non quòd præsentia inania & vacua prorsus sint omni fructu: habêt enim suam quoq; pinguedinem, dulcedinê & veritatem, iuxta Bernhardû. Quia verò ex parte in hoc seculo, non perfèctè, vt in altero venturo, rerum diuinarum aspectu fruimur: hinc est, qd præsentia cortici, æterna nucleo comparantur à Bernhardo.

Aduersarij verò nostri, simul ac proprium sibi corticê & nucleum quendam in Eucharistia finxerunt: corticem vocant absque nucleo, qualemcunq; Sacramentorum cõtemplationem, etiam spirituales, nisi substantialem & realê corporis & sanguinis Christi præsentia agnoscat. Quanto rectius Bernardus de Sacramêti cortice, & literæ palea scribit, inquit: Et hæc talia sunt, q̄ gustata afferût mortê, si nõ de primitijs Spiritus quantumcumq; acceperint condimêtum: mors mihi protinus in olla, nisi de Prophetæ farina dulcoretur.

QVID.

QVIDNAM SIMILE ET

dissimile habeant cum Sacramentis

humana & profana signa.

Qui figuratam verborum Christi interpretationem in odium atque invidiam adducunt, solent falsis similibus & comparationibus ludere. Aequant Sacramentorum significationem picturis, statuis, & scenicis gesticulationibus, quibus & personarum, & rerum olim gestarum fit representatio.

Verum cogitare debebāt illi, quantum sit interuallū inter cœlum & terram, veritatem & mendacium, lucem & tenebras: tantundem inter Christi instituta ac istiusmodi nugas hominum interesse. Christus certè neque ludit nos, neq; temerè quicquam per Sacramenta nobiscū agit: sed vt vult, ita etiam potest suam gratiam, quam verbo & Sacramentis significat, præstare: id quod homines sepe per imbecillitatem nequeūt, per malitiam nolunt facere, etiam si multa promittāt

& si.

& significant: qua vel sola ratione, signa diuina incōparabiliter ab humanis distant.

Sed demus illis aliquam significationis similitudinem: nihilominus adhuc testimonium Dei maius est, si vel maximè hominum testamenta & obsignationes valere sinamus.

Quid verò ad diuinas ceremonias ludicri histrionum gestus, vt dicamur & nos Christi fabulam agere in cœna, instar Hectoris in theatro & tragœdia?

*AN PANIS PISTORIVS
& vinum venale, dum prostant aut ponuntur
in mensâ, panis & vino in cœna equi-
parari queant, quoad signi-
ficationem.*

A Iunt, si panis & vinum cœnæ Do-
minicæ nullam aliam à Christo
vocationem accipiant, præterquã vt
significant Christi corpus & sangui-
nem, posse profanum panem & vinũ
in torculari aut caupona, eandem si-
gnificandi vim præstare. Vnde igitur
habe-

habebunt istam significandi efficaciam? Natura certè panis Dominicus neque plus, neq; minus habet, quàm pistorius & cibarius. Hoc autem plus habet, à diuina videlicet vocatione, quòd è reliquarum rerum creatarum numero, per Christum ab vsu vulgari ad sanctiorem segregatus, & pro sigillo est verbo Dei appensus: vt diuinas promissiones non tantùm obfignet, sed res cœlestes etiam ad viuum quodammodo depictas ante oculos ponat, Deiq; bonitatem degustandam præbeat. Hac, inquam, nota, pistorius panis nondum est insignitus, quamdiu venalis prostat, aut in mensa ponitur, & priusquam in hunc diuinum vsu assumitur.

Quinetiam si quis licet quàm vehementissimè imaginari velit, panem pistorium tantundem, quantùm panem Dominicum valere sibi: Illius tamen imaginatio, vt pote verbo Dei destituta, esset vanissima. Oportet enim accedat verbum ad elementum, vt fiat Sacramentum. Qua vocatione verbi Dei
 si ca-

si careant signa, quis inde fructus spe-
rari potest, si panis & vinum citra Dei
iussu atq; promissu, quantalibet
existimatione appellationeue ab ho-
minibus donentur & ornentur?

AN SPIRITUALIS COE-

*que Dominice sensus reddat homi-
nes tepidiores ad usum*

cane.

CAuillantur etiam ex falsis causis
& effectis, figurata verboru Chri-
sti intelligentia refrigescere pietatem
in animis hominum, & pristinum illu
ardorem extinguere: quod tardiùs, quàm
aliàs, ad mensam Domini accedant,
sacra & profana eodem loco habeant:
& id genus alia infinita mala, quæ ex
hac doctrina oriri & consequi que-
runtur.

Eadem erat querela olim Iudæoru
aduersus Prophetas, Christum & Apo-
stolos: qui vanam illorum in ceremo-
nijs atque operibus legis Mosaicæ po-
sitam fiduciam reprehendebant. Vi-
deban-

debatur enim Iudæis per huiuscemodi doctrinam prophetica & Christianam, non tantum leges diuinæ, sed & boni mores labefactari: vnde etiam, quum ferrentur magno zelo atq; feruore erga legem Mosaicam, damnabant interdum solenniter ac splendide satis Prophetas, Christum & Apostolos, ceu proditores legis. Quippe extabant expressa madata & promissa Dei, obseruatoribus & cultoribus religionis data, quibus Iudæi mouebantur, vt extrema potius quæq; experirentur, quam vt à sententia semel concepta discederent.

At quid profuit illis zelus suus absque scientia? Paulus ait: Ignorantes Dei iustitiam, & propriam quærentes constituere, iustitiæ Dei non fuerunt subditi.

Nostri temporibus similis incidit querimonia hostium veritatis, aduersus doctrinam fidei: qua illi studium rectè viuendi atque bonorum operum, prioremq; deuotionē, quæ fuit in superstitionis & idololatriæ, restin-

gui

qui causantur: eoq; dogma de sola fide iustificante, vt perniciosissimū exécrantur. Quid autem hoc veritatis negotio noceat, quòd pleriq; in dies peiores euadunt, qui verbum Dei nõ debita reuerentia suscipiunt, colunt & profitentur?

Sic spiritualis manducatio per se neminem absterret, neminem deteriorem reddit: sed longè magis inuitat omnes ad frequētiorem cœnæ vsum, quàm manducatio illa corporalis & horribilis, quam aduersarij somniāt.

Quòd autem maiori religione cœna Domini perperam intellecta celebrari videtur, quàm si ab omni prapostero sensu vindicetur: hoc Diabolus singulari astu procurat, vt filij huius seculi in sua generatione prudentiores, & in falso religionis cultu vehementiores existant, quàm filij lucis in vero. Vulgo etiã persuasum est, ignorantium absconditorumq; mysteriorum maiorem esse admirationem: vt apud Atticos in Eleusinijs sacris, apud Romanos in sacris Bonæ deæ olim

sim fiebat: à quorū propiore cognitio
ne profanum vulgus arcebatur tan-
quam indignum, cui secreta ista reue-
larentur: sed reuera, ne turpitude &
vanitas sacrorū istorū innotesceret.

Sic multi hodie existimant, longè
maiori in honore futurū fuisse Euan-
gelium, & scripturam sacram, si non
cuius aditus ad illius lectionem da-
tus fuisset. Posteaquā enim omnibus
coepit esse familiaris scripturæ vsus,
quicquid errorum & contemptus in-
de securum est, id à callidis hominib⁹
in Euangelij propagationē reijcitur.
Quamobrem etiam Euangelij prosti-
tutionem ac profanationem audent
dicere, quòd laicis concessum est, lin-
gua vernacula verbum Dei audire &
legere.

Quid ergo aliud respondebimus il-
lis, nisi quod Dominus agri, quarenti
b⁹ seruis, vnde essent zizania in agro,
quum Dominus iecisset bonū semen
in agrum, respondit: Hoc inimicus il-
le fecit. Item, quòd vnum idemq; se-
men, non parem per totum agrū fert
I fru-

fructum, agri vitio fit, nō seminis aut agricolæ culpa?

Et quomodo quæso spiritualis intelligentia Eucharistiæ, cœnam Domini contemptibilem efficiat, quum non nisi carnales homines eam spernant, in quibus caro Spiritum extinguit, licet ore eum iactitent?

*AN DIVERSITAS INTER
veteres & novos Sacramentarios,
reddat suspectum spiritualem
verborum Christi
sensum.*

Vix est quicquam in hac tota con-
trouersia, quod magis officiat
veritati, quàm leuissima quæque dif-
fensio eorum, qui patrocinio spiritua-
lis sensus pariter suscepto, discrepant
inter se multiplici explicandi ratio-
ne. Hoc enim certissimū falsitatis do-
cumentum esse putatur, teste Euripi-
de in Phœnissis:

ἄπλῆς ὁ μῦθος φιλαλθείας ἔφην
κ' οὐ κινίλωμ δειτ' ἄνδ' ἰχ' ἐσμ' ὀνόματ' αὐτῶν. ἔχθ

Ἐπεὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἄλλοις ὁμοίως λέγειται ὡς
 νοσῶν ἐν αὐτῷ, φασμάτω δὲ τῆ σοφῶν.

Veritatis simplex est oratio,

Sic indigens non est vasis ambagibus.

Interprezum, quippe ipsa per se congruit.

Et sermo iniquus, quum per se sit morbidus,

Medicamenta exquisita deposcit sibi.

De varietate troporum, & synonymia vocabulorū supra diximus: quomodo scilicet vnum idemq; dicant, qui figuratè, tropicè, metaphoricè, allegoricè, metonymicè, synecdochicè, κατὰ φύσιν, secundum quid, secundum quendam modum, spiritualiter verba Christi exponenda censent: itè, qui panem corpus Christi significare, ostendere, demonstrare, figurare, representare: vel figuram, signum, symbolum, typum, antitypum, imaginè, similitudinem, exemplar corporis esse tradunt.

Supereft, vt videamus, quid inter eos etiam intersit, qui non nominibus, sed rebus ipsis dissidere existimantur.

Primi ex Figuratoribus, qui longius

reliquis à scopo aberrare dicuntur, si-
gnificatione, contemplatione fidei,
& fidei commemoratione contenti,
fructus passionis mortisque Domini-
cæ ad communicantes redire confes-
si sunt.

Quos alij subsecuti, quum odioso
nomina signi, & significationis, & me-
moriæ traduci animaduernerent, ener-
giam & efficaciam addiderunt: ne vi-
delicet inanis ibi figura & nuda signi-
ficatio, sed viua & efficax intelligatur
commemoratio.

Accedunt tertij, qui non tantum
efficaci significatione, vel cogitata ef-
ficacia, verum etiam re ipsa corpus &
sanguinem Christi exhiberi & percipi
aiunt: quandoquidem effectus corpo-
ris & sanguinis Domini absque causa
sua consistere nequeant. Hi ergo pro-
pius quam illi videntur nonnullis ad
veritatem accedere.

At verò, quum sæpe vnus eiusdemq;
rei multæ sint causæ & fines: sicut in-
ter causas aliæ sunt remotiores, aliæ
propinquiores: ita quoque finium a-
lius

lius est vltimus, alius intermedius. Fieri itaq; potest, vt ambo rectè sentiant, & qui summum alicuius rei finem ostendit, & qui intermedia ad vltimum illum finem ducentia monstrat. Quæ enim subordinata sunt, nõ repugnât, vt loquuntur in scholis.

Summus finis cœnæ Dominicæ est Christi communio & participatio: ad hanc nisi fide peruenire non possumus. Vt igitur Christo fruamur, credamus oportet. Qui iam cum Cypriano & Augustino manducationẽ corporis Christi fidei tribuunt, quid quæso absurdi illi statuunt? Sed fidem antecedit significatio, quæ fit per verbũ & Sacramẽta. Est enim hæc quasi porrectio & exhibitio eius cibi, quem fides tanquam manus & os animæ apprehendit, & defert ad mentem: vbi postea suauis memoria ruminatur & reconditur, donec animus salutarem inde gustum percipiat. Quare nec illi quidem à veritate discedunt, qui cum Augustino spiritualem corporis Christi manducationem recordationi pas-

Lib. 1. de do-
ctri. Christi.
cap. 6.

tionis & mortis Dominicæ assignant:
 Fide enim ista commemoratio constat. Et ut vera Christianorū fides cum historica fide non est comparanda: ita nec memoria in cœna Christi, conferenda est cum memoria Hectoris theatra.

Nihilò fecius de ijs est iudicandū, qui ad Spiritum, intellectum ac mentem ista referunt: Quia Spiritus per fidem efficit in animo hominis illud gaudium & solatium, quod ex corpore Christi pro nobis tradito, & sanguine fuso ad nos peruenit.

Porro, quòd ad significationis, efficacitæ & substantiæ, seu rei ipsius conciliationem attinet, vnico verbo possumus discrepantes inter se sententiæ in concordiam redigi. Nam ut præpositè fit, quando signa nuda, inania & vacua ponuntur, & à sua efficacitate separantur: ita nulla potest in Sacramētis fingi significationis aut cogitationis efficacitas, citra ipsam rem, cuius nimirum respectu cogitatio fit efficax. Notum est illud Dialecticorum axio-

axioma: Propter quod vnunquodq; est tale, id maximè est tale. Fides in Christum propterea viuifica est & iustificat, quia Christum, qui vita & iustitia nostra est, amplexatur. Hanc velò haud mediocriter adiuvat & prouehit Sacramentorum significatio & religio. Haftenus ergo Sacramentorum significationi vis & efficacia tribuitur, quatenus illa de corpore Christi pro nobis tradito, & sanguine profuso admoniti, recreamur, refocillamur, consolamur, exhilaramur: seu, & tantundem est; pascimur, alimur, potamur. Alioqui neque figura, neque significatio, neque cogitatio per se vim pascendi haberet, nisi Christum secū afferret, Christoq; incumberet. Quando annulus datur ad inuestiendum de aliqua dignitate aut hæreditate, inquit Bernhardus, potest is, qui accepit, dicere: Annulus non valet quicquam, sed hæreditas est, quã quærebam. In hunc modum, ait, appropians passioni Dominus, de gratia sua curauit inuestire nos, vt inuisibilis

gratia signo aliquo visibili præstaretur. Panis ergo in cœna Domini non propter se, quatenus est panis, sed quatenus est signum, expeditur. Et rursus, non ipsum signum ibi pascit nos: sed corpus Christi, cuius signum est panis. Conducit autem signum ad hanc alimoniam nobis communicandam, nempe per significationem. Vt enim signum non est absque significatione: ita significatio non caret obiecto, sine quo nulla & inefficax est omnis significatio. Christus igitur est qui alit nos per verbum & Sacramenta: non ipsum verbum per se absque Christo, sed verbum propter Christum. Vnde & verbum Dei pabulum animarum nostrarum nuncupatur.

P A R I R A T I O N E C O R P V S
Christi edi, & sanguinem bibi, tam in usurpatione Sacramentorum, quàm per auditum verbi, & Scripturarum lectionem.

SI Dei significatio in Sacramentis sita est leuis, vt multis apparet, quæritur

ritur ex ijs, qualem estimant eam, quæ
 per Dei verbum fit, significationem?
 Nam significatio, tum verbo, tum Sa-
 cramenti est communis: vnde & Au-
 gustinus. Sacramenta vocat visibilia
 verba. Quippe, vt lex Dei arguit pecca-
 ta, & iram operatur: Euangelium au-
 tem de remissione peccatorum con-
 cionatur, & de gratia per Christum con-
 cessa: sic baptismus innatam immun-
 ditiam per Christum ablui, cœna Do-
 mini famem ac sitim iustitiæ in nobis
 per Christum restingui, & nos: satiari
 ostendit. Si iam diuinæ erga nos bene-
 uolentiæ significatio per Dei verbum
 nobis facta, ad eò nō censetur inanis,
 quin propter eam Euangelium potē-
 tia Dei dicatur ad salutem omni cre-
 denti: (aliter enim Euangelium non
 est saluti ferū, nisi quatenus nobis re-
 conciliationem per Christum factam
 nunciat & significat) cur quæso eadē
 promissio seu recōciliatio Sacramen-
 tis ob signata significataq; magis pro
 nihilo habeatur, & eius significatio
 vacua & profana iudicetur?

I s

Quid

Quidnam Origeni & Hieronymo
 respondebunt, quorum alter nos bi-
 bere inquit sanguinem Christi, nō so-
 lum ritu Sacramentorum, sed etiam
 quum sermones eius recipimus: alter
 dicit hoc solū habere nos in præsen-
 ti seculo bonū, si vescamur carne Chri-
 sti, cruoreq; eius potemur, non solū
 in mysterio, sed etiam in scripturarū
 lectione?

Nec impedit, q̄ Christus nec verbū
 suum, nec scripturam sacram, corpus
 & sanguinem suum appellauit, sicut
 de pane & vino legitur. Respondet e-
 nim Augustinus, etsi liceat Dominū
 Iesum Christū prædicare per linguā,
 per epistolam, & per Sacramentū cor-
 poris & sanguinis eius: tamen nec lin-
 guam, nec membranas, nec atramen-
 tum, nec significātes sonos lingua edi-
 tos, nec signa literarum cōscripta pel-
 liculis, corpus Christi & sanguinē di-
 cimus: sed illud tantū, quod ex fru-
 ctibus terræ acceptum, & prece mysti-
 ca consecratum ritè sumimus ad salu-
 tem spiritualem, in memoriā pro no-
 bis

bis Dominicæ passionis: Analogia enim signorum & rerum significatarum inter panem & corpus Christi, itē inter vinum & sanguinem, facile fert, ut signa rerum significatarum nomina fortiantur: quod in verbo & scriptura sacra nō accidit: ideoq; illa corpus & sanguis Christi non dicuntur, licet æquē ex verbo & scriptura, atque in usu Eucharistiæ corpus & sanguinē Christi percipiamus. Quod si per verbū viventis Dei, tanquā ex semine immortalis, æquē ac per baptismū renasci dicimur: quid prohibet, quò minùs eodem verbo perinde pascamur, atq; in cœna? Sed passus ille, qui per verbum & scripturam fit, significatione conficitur: potest ergo & in cœna idem passus simili significatione confici.

QUALIS EST REGENERATIO
in baptismo, talis quoq; est manducatio corporis Christi
in cœna.

Quanquam omnium Sacramentorum tam noui quàm veteris Testamenti.

ſtamēti, vna propè eademq; eſt ratio:
 In omnibus enim ceremoniæ exter-
 næ referunt interiorem quandam ac
 inuiſibilem gratiam, priùs quidē pro-
 miſſam veteribus, poſtea verò in Chri-
 ſto exhibitam: vnde noſtra Sacramen-
 ta tantò præſtant Sacramentis vete-
 rum, quantò res quæ iam exiſtit, ante-
 cellit rem eam, quæ ſub promiſſione
 ſperatur exhibenda. Sic Paulus de cir-
 cumciſione loquens, quæ Spiritu, nõ
 litera conſtat, cuius laus à Deo eſt, nõ
 ab hominibus, eandem nobis, qui ſu-
 mus Chriſtiani, neque manu circum-
 ciſi, pariter applicat. Idem Paſchalis
 agni veritatem nobis communem eſ-
 ſe cum Iudæis aſſerit: & vice verſa, Iu-
 dæos admittit etiã ad baptiſmi & cœ-
 næ Dominicæ participationem inte-
 riorem, antea quàm externarum cere-
 moniarum uſum acceperunt. Quod
 exemplum & nos imitari, & mutua
 comparatione lucem dubijs rebus af-
 ferre poſſumus.

Quia tamen multi exiſtimant eas
 probationes, quæ à Sacramentis Iu-
 daici

daici populi sumptæ ad nostrorū Sa-
 cramentorum illustrationem transe-
 runtur, longiùs peti: age omissis vete-
 ris Testamenti mysterijs, conferamus
 inter se nostra Sacramenta: quæ qui-
 dem in hoc constat esse paria, q̄ Chri-
 sto arctissimè tã per baptismū, quàm
 in cœna Domini cōiungimur: vt mē-
 bra corporis Christi fieri vtrobique,
 & coalescere cum illo quodammodo
 in vnum corpus pariter dicamur.

Quoniam igitur per nosmetipsos
 ad æternā beatamq; vitam peruenire
 non possumus, & ad regnum cœlorū
 per solam Christi communionem pa-
 tet nobis aditus: quæ cōmunio, quū
 inuisibilis & ineffabilis aliàs sit, depin-
 gitur illa & adumbratur nobis quo-
 dammodo ante oculos, vt ex notiori-
 bus ad notitiam arcanarum & subli-
 mium illarum rerum perducamur.
 Hinc regenerationi nostræ in bap-
 tismo, hinc alimonix spirituali in cœ-
 na Domini datus est locus. Vt e-
 nim ad corpoream & temporariā vi-
 tam hanc principiò nos gignimur, &

mox

mox geniti cibo potuq; in ea sustentamur: sic ad æternam vitam per Christi spiritum oportet nos regenerari, & in vita spirituali per eundem sustentari. Cœpta ergo communio & coniunctio nostra cum Christo in baptismo, confirmatur & conseruatur in cœna.

Porro si ad regenerationem nostri in Christo perficiendam, carnali eius coniunctione & præsentia non est opus: quantò minùs corporalis præsentia & manducatio ad sustentationem nostri per Christi corpus & sanguinè peragendam erit necessaria? Siquidem initijs cœlestis vitæ progressio ad finè usque responder. Quid, quod ad vitâ plus confert, qui gignit, quàm qui alit? Si iam in eo quod maius est, carnis Christi realis coniunctio non requiritur, vt per baptismum corpori Christi inferamur: multò minùs tale quippiam in alimonia è Christi cor-

pore & sanguine per-

cipienda, requi-

ritur.

COR.

CORPUS CHRISTI HAUD

aliter de pane Eucharistico, quàm de
Ecclesia dici, quòd ad locu-
tionis genus attinet.

Augustinus quærens, quomodo
panis sit Christi corpus, & vinū
sanguis: Ista, inquit, fratres, ideo dicū-
tur Sacramenta, quia in illis aliud vi-
detur, aliud intelligitur: quod vide-
tur, speciem habet corporalem: quod
intelligitur fructum habet spiritualē.
Corpus ergo Christi si vis intelligere,
audi Apostolum dicentem fidelibus
Vos estis corpus Christi & membra. Si
ergo vos estis corpus Christi & mem-
bra, mysterium vestrum in mensa po-
situm est, &c. Quare ergo in pane? Ni-
hil hâc de nostro afferamus: ipsum A-
postolum item audiamus. Quum er-
go de isto Sacramēto loqueretur, ait:
Vnus panis, vnum corpus multi su-
mus, &c.

Hic duplici ratione declarare vo-
luit Augustinus, quomodo panis es-
set Christi corpus, nempe haud aliter
quàm

quàm nos, qui fideles sumus, vnus panis & vnum corpus Christi sumus. Panis igitur vt est mysterium corporis Christi, quod nos sumus: ita quoque mysterium est corporis Christi naturalis.

Sed & Petrus Longobardus lib. 4. sententiarum, distinct. 8. de Sacramento & re ait, quòd visibilis species panis & vini, Sacramentum geminæ rei habeatur: quia nimirum vtramq; rem significet, & vtriusque rei similitudinem gerat expressam. Nam sicut panis præ cæteris cibis corpus reficit & sustētat, & vinum hominem lætificat & inebriat: sic caro Christi interiorem hominē plus cæteris gratijs spiritaliter reficit & saginat. Habet etiam similitudinem cum re mystica, quæ est vnitas fidelium: quia sicut ex multis granis conficitur vnus panis, & ex pluribus acinis vinum in vnum confluit: sic ex multis fidelium personis vnitas Ecclesiastica constat. Quæ ratio è loco similium ducta, redditur ibidem à Magistro Sententiarum, ob quam Ecclesia

clesia corpus Christi vocetur: quia vt corpus Christi proprium de Virgine sumptum, ex multis membris purissimis & immaculatis constat: ita societas fidelium, quæ est Ecclesia, ex multis fidelibus personis à criminali macula liberis, caritate copulante connectitur.

Quinimò longè adhuc rectiùs homines animati atque fideles corpus Christi sunt atq; dicuntur quo ad substantiam, quàm panis, qui res est inanimata. Plura enim inter Christum & fideles, quàm inter Christi corpus & panem sunt similia.

Si postulent verbum Dei, fideles æquè ac panis corpus Christi vocantur. Nec obstat, quòd alterū in cœna Domini à Christo, alterum extra cœnam à Paulo dicitur, qui cum Christo non pugnat. Sed pergunt obijcere, Ecclesiam non esse pro nobis traditā: quod ipsum ne de pane quidem rectè dici potest. Vtrunque ergo attributū corporis Christi pari ratione accipit tam panis, quàm Ecclesia.

AMBAS EUCHARISTIE

partes in explicandi ratione conuenire oportere.

Quantumlibet aduersarij in alijs tergiuersentur, hîc tamen nō effugiunt: quòd est necesse, vtrinq; Eucharistiæ partem eodem ductu atque tenore explicari. Quod igitur de vino seu vini poculo rectè dicunt, idem de pane similiter rectè, iuxta analogiam, dici potest. Dicitur autem vinum Eucharisticum nouum Testamētum in Christi sanguine. Erit ergo & panis Testamentum nouum corporis, vel in corpore Christi.

Si dicant, Christum simpliciter appellasse vinum sanguinem suum, non sanguinis Testamentum, facilè eis illud conceditur, ne pugna sit inter Euangelistas & Paulum. Verùm enim uero, nisi Lucā & Paulum arguere uolent corrupti Testamenti, dent nobis oportet, interpretationē Lucæ & Pauli æquipollere Matthæi ac Marci enūciatis. Nec elabuntur per sua asystata &

& antistrephonta, in pari ambiguitate vtrunque dictum ponentes: Hic est sanguis: & Hic calix est nouum Testamentum in meo sanguine. Citiùs enim assequatur aliquis, si vinum dicas Testamentum in sanguine, quàm si sanguinem voces: quanquam vtrunque figuratũ est. Alterum enim tametsi sensus non iudicat, potest tamen quodam modo diiudicare illud ratio humana. Alterum neque sensus, neque intellectus comprehendit, sed vterque contrarium potius statuit, nempe, vinum haudquaquam esse Christi sanguinem eo modo, quo aduersarij volunt. Eludant autem, quàm diu libuerit, sensus & rationis iudicium: nihilominus, si de claritate locutionum secundum hominem loquamur, clarus adhuc erit, quando vini poculum, Testamentum nouum in Christi sanguine appellatur, quàm si sanguis ipse Christi nominetur.

SANNAS ET SCOMMA

*ta, quæ in significationem Sacramento-
rum euomuntur, à blasphemis in Christum pa-
rum differre.*

Qui signa & significationem cœ-
næ Dominicæ suggillât, interim
dum Figuratores & Significatistas sub-
sannant, signa & figuras Dei in eum fi-
nem vsurpâtes, propter quem à Chri-
sto instituta sunt: isti simul Dominû
ipsum & magistrum harum diuinarû
ceremoniarû irridere videntur. Dum
enim non sinunt signa ista & simula-
cra diuinarum rerû rectè dici, & Deo
iniuriam faciunt, cuius instituta ele-
uant & extenuât, & se ipsos fallunt in
hoc, quòd vel in verbo, vel in Sacramē-
tis aliud à veritate menteq; diuina o-
stendi & offerri fingunt: aut Deum nō
præstare quod significat, arbitrantur,
saltem ob id, quia significare dicitur.
Hi, inquã, omnes vel Deum ipsum ha-
bent ludibrio, vel nos à Deo ludifica-
ri censent. Est autem significatio in Sa-
cra-

cramentis Dei, certissima earum rerū
 quæ ibi significantur, exhibitio: sicut
 diuina iustitiæ Christi imputatio no-
 bis facta, non minùs vera & efficax est,
 quàm si per nosmetipsos iusti essem⁹.
 Itaque vt Deum falsitatis arguūt, qui
 eius imputationem reiiciunt: sic, qui
 significationem.

*PROPRIETATEM VER-
 borum Domini & literæ simplicitatem inter
 explicandum non retineri à defenso-
 ribus ^{to pte} in cæna
 Domini.*

Quanquam Metuſiaſte cum Synu-
 ſtaſtis pariter gloriantur & iacti-
 tant, à ſe Chriſti verba propriè & ſim-
 pliciter accipi: neutri tamen præſtāt
 quod de ſe venditāt. Ea enim vera ver-
 borum eſt ſimplicitas & proprietas,
 cui ad iuſtam intelligentiam ac inter-
 prerationem neque addendum, neq;
 adimendum eſt quicquam, nihil etiã
 eſt immutandum. Quotquot autem,
 cum, in, ſub pane corpus Chriſti eſſe
 K 3 ſtatu-

statuunt, Christi verbis addunt: ergo à simplicitate recedunt. Nam si quod Christus dixit, simpliciter retinendū, neque admittendum est, quod nō dixit, vt volunt aduersarij: Panis non simul panis & Christi corpus, sed simpliciter ac solūm erit Christi corpus. Nō enim dixit Christus: Corpus meū est, vel cum, vel in, vel sub pane, vel panis simul panis & corpus meum est. neque addidit, vt isti de suo adiiciūt, realiter, substantialiter, corporaliter: sed nuda ista sua de pane protulit verba: Hoc est corpus meum.

At nec Metuasiastæ suam sententiā ē verbis Christi simpliciter acceptis habent desumptam, nempe, quod vel ex pane fiat Christi corpus, vel panis in corpus Christi mutetur ac trāseat: verūm, ipsorum inuentum & cōmentum hoc est. Nec enim Christus dixit panem iam factum esse, vel fieri, vel futurū: sed simpliciter esse corpus suū. Vbi nulla prorsus potuit intercedere mutatio, dummodo simpliciter verba Christi accipiātur. Falsò ergo persuadere

suadere nituntur toti mundo, quod proprietate verborum Christi simpliciter insistant, quum multipliciter & quam longissimè inde recedant.

TAM SYNCRISTAS,
 quàm Metusiastas interpretationē suam verbis Christi accommodatam, absq; figuris & tropis non posse defendere.

TRanssubstantiatores cōminiscuntur, post verba consecrationis, vt appellāt, prolata tum incipere ibi primum esse corpus & sanguinem Domini. Quod si verum est, tunc verbum substantiuum in tempore præsenti ab Euangelistis & Apostolo collocatū, per futurum κατ' ἐν δαγλῶν erit exponendum. Iuxta hos ergo, si Christus propriè & simpliciter voluisset loqui, debuisset dicere, nō, Hoc est, sed, Hoc erit, aut sit corpus meum. Aut igitur panis tunc fuit, quando Christus dixit esse corpus suum, atque sic nugantur Papistæ: aut si paulò pòst futurum

fuit, in simulabunt illi Christum mendacij, vt qui dixerit esse panē corpus suum, quod nondū erat: aut vt à mendacio tum se, tum Dominum liberēt, fateantur oportet, impropriè figuratēq; Dominum esse locutum.

Si verò panis secundum Synusiasiarum opinionem inde corpus Christi dicitur, quòd secum affert aut cōiunctum habet corpus Christi, synecdochica erit locutio & interpretatio. Panis enim ex vna parte manebit, & ex altera parte corpus Christi adiunctū habebit: vt integra & simplex futura fuisset locutio, si Christ⁹ dixisset, Hoc est panis & corpus meum.

Sin dicatur, corpus Christi esse vel in, vel sub pane, continens veniet nomine contenti, metonymicōs.

Aduerbia verò illa, realiter, substantialiter, corporaliter, omnino contrarietate simplicitatem verborum Christi affinguntur: vtpote, quorum nullum aut æquipollens etiam, legitur vsquā vel à Christo, vel ab Apostolis, verbis cœnæ mysticæ fuisse adiectum. Quare nō dece-

decebat tam superstitiosos literæ af-
fectores, & troporum atque modorū
hostes vsque adeò suimet ipsorum ob-
liuisci, vt legem à se positam, quoties-
cunque liberet, violarent, & nouos ac
inauditos modos adsciscerent. An
hoc non est modum alijs præscribere,
quo panem Christi corpus esse cre-
dant, si tam crassis aduerbijs modus
definiatur?

SIMPLICISSIMA OMNIUM

*τὸ ἁπλοῦς in cæna Domini explica-
tio ex Augustino.*

SI omnino simplici ac obuio ver-
borum Christi sensu, quem litera
suggerit, standum sit, ostendit Augu-
stinus fore, vt nihil aliud credant ho-
mines, nisi omnino in illa specie pa-
nis Dominicum corpus oculis appa-
ruisse mortalium, proq; nobis in cru-
ce traditum fuisse, & de latere tali per-
cusso, liquorē illum vini omnino flu-
xisse. Quē sensum infantes etiam ad-
huc simplices dicit Augustinus è Chri-

Lib. 3. de
Trinita.
cap. 10.

sti verbis, grauiſſima autoritate ſibi di-
 ctis, collecturos eſſe: niſi vel proprio
 experimento (puta quinque ſenſuū)
 vel inſtructione aliorum (catechizan-
 tium ſcilicet) intelligant verba Chri-
 ſti aliter ac ſonāt, accipiēda eſſe. Quo-
 tus verò quiſque hodie iſtorum qui
 literam vrgent, conceſſerit vel appro-
 barit iſtiusmodi ſimplicitatem in ver-
 bis ſolemnibus cœnæ Dominicæ: quā
 tamen neceſſariò euenire, nō ſoli in-
 fantes, ſed etiam adulti colligant, ex
 iſta ſimplici verborum interpretatio-
 ne. Quod ipſum & hoc aduerbium,
 Omnino, repetitū arguit, idem ſigni-
 ficans, quod ſimpliciter. Item, autori-
 tas grauiſſima dicentis Domini, cuius
 hoc corpus & ſanguis ſit, de quo agi-
 tur in cœna. Quæ argumenta ſi irrefra-
 gabilia eſſent, vt aduerſarij videntur,
 non effugerent, quin ſuperiùs allega-
 tum ſenſum cogerētur admittere. Ex
 eo etiam quod de experimento pro-
 prio & alieno ſubiicit Auguſtinus,
 quo diſcatur, aliter quàm ſonant, ver-
 ba Chriſti accipiēda eſſe: liquidò ap-
 parer,

paret, non ita prorsus à sensuum & rationis iudicio in disquisitione veri intellectus verborum cœnæ discedendum esse: quod tamē aduersa pars tanta disceptandi mole contendit.

QUANTUM VALEAT LITERALIS SENSUS PROBATIO À VERBORUM CHRISTI CLARITATE DESUMPTA.

ET si verba Christi in cœna à defensoribus literæ nō exponuntur ea simplicitate, quam proprietates verborum prima fronte suggerit, vt modò ex Augustino demonstrauimus: nituntur tamē illam plausibilibus quibusdam ac speciosis argumentis fulcire: in quibus hoc facillè firmissimum est, quòd aiunt, verba Christi hoc sonare, eaq; sic clara esse, vt nulla egeant interpretatione. At Aristoteles istum paralogismū principij petitionē vocat, ὅτι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔστω ἡ ἀπόδειξις, id est, si quis conetur aliquid, quod per se notum non est, per illud ipsum demonstrare. iam verò possi-

positū est hoc in quæstione, an Christi verba in cœna sicuti sonant, accipienda sint. Neque probatio ab aduersarijs allata, clarior est ipsa quæstione, quum semper quod probationis loco adducitur, notiùs esse debeat, quàm id de quo quæritur. Hic autem nō modo æquè obscurum, sed planè quod probare debebat, idem est cum eo, quod ad confirmandum erat propositum.

Porrò de claritate quod dicitur, valde infirmum & dubium est. Habēt enim figuratæ locutiones suum quodque lumen, quod à nō cæcutientibus facile conspicitur. Literæ claritas tūc, Augustino teste, retinenda est, quando locutio scripturæ sacræ hoc propriè sonat, quod salua fide caritatequē teneri potest. Atqui à fide alienissimū absurdissimumquē esset, si panis & vino mystico proprietates corporis & sanguinis Christi tribuerentur: id quod omnino fieri oporteret, si panis Christi corpus, & vinū sanguis esset. Quis autem dicat panem pro nobis traditum,

tum, vinum pro nobis in remissionē peccatorum effusum? Omitto hęc alia multa, quę consequerentur absurda & cum fide pugnātia, si verba Christi propriē & simpliciter acciperētur.

Si quis dicat posse fieri, vt & panis suam retineat naturā, & corpus Christi suas quoque proprietates seruet, ac nihilominus coniungātur substantialiter: quemadmodum in homine corpus & anima conglutinantur, manentibus non confusis vtriusque proprietatibus: Respondemus, naturaliter quidem corpori hominis iungi animam: nec tamen inter se ita misceri, vt alterutrum alterius nomen cum proprietatibus induat, nisi figuratē. At verò Christi corpus cum pane naturaliter non coniungitur: & si maxime sic iungeretur, non posset tamē alterius nomē vnā cum proprietatibus alteri attribui, nisi figuratē. Id quod in duplici natura Christi euidenter cernitur: vbi licet Verbum sit factum caro, si tamen Dei filius dicatur crucifixus, illud rectē quidem dicitur, sed

sed propriè humanitati competet.
 Ariani similiter claritatem illius di-
 citi: Pater maior me est, obijciebant, &
 communicationem idiomatum tan-
 quam peregrinam reijciebant. Verior
 tamen adhuc fuit orthodoxorum pa-
 trum peregrinitas & obscuritas (vt vi-
 debatur) quàm Arianorum claritas &
 simplicitas.

Postremò singulis sententijs de cœ-
 na Domini cōtrouersis, probatio ista
 communis est. Primùm enim Metu-
 sista verba Christi pro se allegāt. De-
 inde Synusista similiter suæ opinio-
 ni illa accommodant. Tertiò, Signifi-
 catista in suas quoq; partes eadem ra-
 pere possent. Quis iam docebit nos,
 quĩnam ex illis ea rectè citent?

CORPVS CHRISTI ORE
ac fide, corporaliter & supernaturaliter
edi nequit simul, propriè
acceptum.

SI manducatio corporis Christi p.
 propriè & simpliciter accipiatur secū-
 dum

dum literam, eoq; corporaliter & ore
 fieri dicatur, tunc nihil ab anthropo-
 phagia differt. Discrimen enim quod
 aduersarij inter manducationem car-
 nis Christi & carniū è macello po-
 nunt: quòd hæ frustulatim concisæ,
 at Christi corpus integrum sumatur,
 frivolum est: similiter & hoc, quòd al-
 tera visibilis & sensibilis, altera verò
 inuisibilis & nihilominus propria sit
 manducatio. Sed tunc corpus Christi
 naturale non editur propriè, quando
 non ore, palato, lingua, dentibus, mo-
 re aliorum ciborum commolitur. Ta-
 lis enim propria est manducatio, quæ
 naturali via & instrumentis natura in
 hoc datis conficitur à nobis.

Quòd si corporaliter ac propriè i-
 stud fit, quomodo supernaturaliter
 fieri dicunt? Quæ enim corporaliter
 transiguntur, ea vtiq; naturaliter ac
 visibiliter transigi oportet, si vox (cor-
 poraliter) propriè id sonet, quod signifi-
 cat: sin ita intelligatur, vt Paulus eam
 vsurpauit, quando diuinitatē in Chri-
 sto *σωματικῶς* habitare dixit: tunc à li-
 teræ

teræ proprietate disceditur. Siquidē
 diuino Spiritui, qualis est De⁹ in Chri-
 sto, omnis quidem Deitatis plenu-
 do & excellentiā conuenit, recteq; tri-
 buitur: quia nimirum verè atque per-
 fectè in illo inest: sicuti, quæ corporea
 sunt, solida sunt, eoq; firma: tamen ut
 spiritus natura sua est incorporeus:
 ita nihil habet in se corporeum, nisi
 certè adscititium, ut diuinitas in Chri-
 sto humanā naturā assumpsit. Quod
 si ergo ad eum modū Christi corpus
 dicatur edi corporaliter, quo diuini-
 tas in Christo inhabitare dicitur: faci-
 lè poterit hoc concedi: quum per Spi-
 ritum & fidem caro & sanguis Chri-
 sti non minùs firmiter, solidè ac verè
 percipiātur, quàm si carnaliter & cor-
 poraliter hoc ipsum fieri dicatur.

Mirum est autem, quomodo Chri-
 sti corpus in eadem significatione ac-
 ceptum, tam ore, quàm fide mandu-
 cari dicant: quum Cyprianus & Augu-
 stinus expressè negent, acui aut para-
 ri dentes & ventrē ad manducandū,
 & fide sincera māducationem illam
 perfici

perfici afferant. Quando verò Augu-
 stinus ait, nos minime dubitare, Chri-
 stum carnem suam nobis manducan-
 dam, bibendumq; sanguinem dante,
 fidei corde atque ore suscipere: de o-
 re dupliciter potest responderi: prin-
 cipio, quod ad Eucharistiae Sacramen-
 tum percipiendum ex mandato Chri-
 sti, oris ministerium omnino requiri-
 tur. Iam, quia Sacramentum corporis
 suo modo corpus Christi est, & Sacra-
 mentum sanguinis pari modo sanguis
 Christi est: hinc etiam dici potest, os
 hominis suo modo capere corpus &
 sanguinem Christi. Deinde, quia au-
 res, oculi, & os hominis seruiunt fide-
 li animo in hoc, quod de externa prae-
 dicatione gratiae Sacramentorumq;
 administratione, perferunt ad mentem
 res ibi significatas: potest & hac ratio-
 ne caro & sanguis Christi dici fidei
 corde atq; ore suscipi, propter fidem
 quae in corde, non in ore est. Ergo cor-
 poris & sanguinis Christi perceptio,
 quae fidei proprie convenit, non per
 se, sed per accidens ori tribuitur. Quia

L

tamen

tamen os in usu Sacramentorum fidei
 seruit & obtemperat, sicut & aures in
 audienda prædicatione verbi benefi-
 cio fidei hoc consequuntur, vt rebus
 etiam significatis participare dicatur.
 Porro, vt fides & os hominis pro
 subiectorum suorum, hoc est, animæ
 & corporis diuersitate, instrumēta di-
 uersa sunt: ita eorūdem apprehensio
 & obiecta similiter diuersa sunt. Vt igitur
 anima ipsa est spiritualis, ita & fi-
 des, & manducatio animæ alia quàm
 spiritualis esse nequit. Quomodo iā
 anima vel fides ipsa rebus corporeis
 vesci potest? Oportet enim, vt cibus
 & potus à fidei anima percipiendus
 naturæ animæ & fidei respondeat.
 Hinc liquidò constat, nec panem & vi-
 num, nec corpus & sanguinem Chri-
 sti corporaliter ac propriè ab homi-
 nis anima edi aut bibi: sed os homi-
 nis propriè panem & vinum sumere,
 vtpote cibum potumq; corporis na-
 turæ conuenientem. At Christi cor-
 pus & sanguinem os hominis corpo-
 reum neque naturaliter, neq; super-
 natu-

naturaliter percipit. Naturaliter ob id nō percipit, quia corpus & sanguis Christi in hoc nō sunt naturaliter cōparata, vt corporaliter à nobis ore māducentur & bibantur. Nec supernaturaliter id circo, quia modus iste, cœlestia & supernaturalia capiēdi, ori corporco nō congruit, sed fideli tantūm animo.

Quocunq; ergo se vertant, nunquam obtinebunt, corpus Christi & sanguinem (si propriè modò loquantur) percipi à nobis corporaliter, siue fide, siue ore. Supernaturaliter autem fide tantūm: ore, sacramentaliter & sacramētorenis percipi fatemur. Nā panis & vinum propriè ori destinata sunt, corpus & sanguis Christi fidei, & quod esca est carni, hoc animo est fides, Cypriano teste, cui suffragatur illud Augustini: Fides tua de Christo, Christus est in corde tuo.

Ne quis verò suspicetur, nihil isto pacto de corpore Christi p nobis tradito, & de sanguine effuso, vel ad animas, vel ad nostra corpora participa-

49. Tract.
in Ioan.

tionis redire, aut à nobis relinqui: fatemur distinctè, ad totum hominem & vtranque hominis partem, tam corpus, quàm animam, vim vitæ, qua lapsu protoplastorum exdideramus, à Christo demanare: cuius rei Sacramentum in paradiso fuit lignum illud & arbor vitæ, quæ non habuit in se vim illam viuificam, vt homines in vita cõseruaret, ac immortales faceret suo esu: sed figurauit Christum, verum & vnicum vitæ alimentum, per quem vite restitutio nobis obringit. Vt igitur scriptura duplicem mortem per peccatum primorum parentum inuectã in mundum à Satana docet, corporis & animæ: quarum illa prima dicitur, & est corporis ac animæ dissolutio & separatio temporaria: hæc mors animæ, alienatio est à Deo, & secunda appellatur: vel, si quis malit primã mortem vocare peccatum, quo anima interit à Deo viuificãte relicta: post quã mox corporis mors subsequitur. Contra vtranq; mortem Christus vitæ reparator attulit remediũ: oportet itaque,

que, vt ambæ partes hominis Christo
 participant, ad vitam recuperandam.
 Cuius anima quidem certior reddi-
 tur per fidem, siue ex auditu verbi præ-
 dicati, siue ex vsu Sacramentorum, in
 quibus intuetur & apprehendit id, quod
 Deus ibi promittit & significat, Spiritu
 Dei hoc ipsum suggerente ac intus
 obsignante. Corpus verò hominis, quia
 per se fidei non est capax: ne tamen id
 circo exclusum vitæ participatione
 in Christo obtinendæ videatur, vsur-
 pate ea, quæ Deus in hunc finem illi cõ-
 cessit & proposuit vsurpanda: verbum
 dico externum & Sacramenta, quæ
 sunt illi quasi visibilia verba: de quib⁹
 sensus hominis exteriores intus nun-
 ciant menti, quæ Deus illi ab his nun-
 ciari voluit. Quandoquidẽ ergo cor-
 pus & anima mutuam quodammo-
 do operam sibi inuicem præstant ad
 communem vitæ in Christo percipiẽ-
 dæ instaurationem: vtraque pars suo
 modo certificatur de communitate
 vitæ ex Christo hauriendæ: anima per
 fidem, corpus per auditũ verbi, & Sa-

cramentorum vsurpationem. Vt iam
 fidelis anima credendo edit carnem,
 & bibit sanguinem Christi, dum cer-
 tō sibi persuadet, Deum hac vnica lita-
 tione & expiatione filij sui placatum,
 peccata velle remittere, & vitam eter-
 nam donare: vescitur vtique & fruitur
 anima Christi obediētia & satisfactio-
 ne ad iustitiæ saturitatem, vt vitā ha-
 beat & abundet. Corpus verò seu ex-
 terior homo non minūs, quàm inte-
 rior, verbo externo & ceremonijs visi-
 bilibus diuinitūs institutis obigna-
 tur, de eo, quòd remissio peccatorum
 & hereditas vitæ aternæ sibi quoque
 sit comparata, & reseruetur in plenā
 redemptionis tempus: cuius nimirū
 visibiles arrhas, in se velut è Dei ma-
 nu acceperit.

*CUR QUIDAM MALINT
 manducationem corporis Christi super-
 naturalem, quàm spiritu-
 alem dicere.*

Quanquam Augustinus de Sacra-
 mentis & signis Eucharistiæ face-
 tur,

tur, ea vt religiosa, honorem habere
 posse, sed stuporem vt mira habere nō
 posse: non desunt tamen, qui rem stu-
 pendam & admirandam in Euchari-
 stia ponant, corporis Christi mandu-
 cationem: quam ob id supernaturali-
 ter & ineffabili modo confieri dicti-
 tant, quia & naturæ, & rationis huma-
 næ vires & captum longè transcendit
 & superat: Hoc autem in figurata seu
 spirituali manducatione fieri nō pu-
 tant, opinantes videlicet, hanc & na-
 turæ cōsentaneam, & rationi facilem
 ac obuiam esse ad percipiendum.

Nos verò libēter damus illis, haud-
 quaquam vulgaria, quin longè maxi-
 ma & diuinissima Deum agere & com-
 municare nobiscum in Eucharistia.
 Quod enim ad rem ipsam attinet, cu-
 ius potissimum causa Sacramentum
 Eucharistiæ institutum est, multa ibi
 à fidelibus considerantur & cōmemo-
 rantur, quæ nulla natura, nulla ratio,
 nullus sensus, suo pte Marte ac spontē
 assequi possit, nisi Dei Spiritus fidem
 in animis hominum accendat. Quin-

etiam vt ex communi pane & vino Sa-
 cramenta corporis & sanguinis Chri-
 sti fiant, id neque natura, neq; ratio,
 sed Deus solus potest efficere: vnde
 non immeritò Sacramentorum insti-
 tutio creationi rerum comparatur:
 quoniam & hinc vocat Deus ea, quæ non
 sunt, vt sint, sigilla scilicet, quæ imagi-
 nem filij Dei gerant ipsius mandato
 atq; promissio impressam: absq; quo,
 si totus etiã mundus consentire vel-
 let in rem aliquam, vt pro Sacramen-
 to haberetur, nihil ageret. Quantum
 verò ad captũ ingenij nostri attinet,
 ratio Sacramentorum neque natura,
 neque intellectui, neque sensui huma-
 no est nota, quum sit spiritualis, & spi-
 ritualiter diiudicetur. Ad extremum
 fatemur & hoc cum Chrysoftomo, in
 Sacramētis non posse ab hominibus
 satis pro dignitate, vel consilij diuini
 rationem, vel fructus magnitudinem
 explicari. Nam vt ut figuratis, tum re-
 bus, tum verbis tanquam notioribus
 Christus adumbrarit, quid nã ibi ma-
 ximè agendum sit: longè tamen vtrã-
 que

que hypotyposin infra tanti mysterij
 sublimitatem subsidere, quæ exactissi-
 mē demum in ventura vita perspicie-
 tur. Putamus tamen omnino, quantū
 ad fidei caritatisq; exercitium in hoc
 seculo sufficere Deo sit visum, hoc ab-
 undē tum in Dei verbo, tum in Sacra-
 mentis, ad viuum quā fieri potuit,
 dilucidissimē nobis expressum fuisse:
 vnde nimirū & beati à Christo dicun-
 tur, qui esuriunt & sitiunt iustitiam,
 non hīc: quoniā saturabūtur, sed ibi.

Quid igitur causę fuisse dicemus il-
 lis, qui nomen Spiritus nō satis augu-
 stum & magnificum iudicarunt, quin
 philosophicum & metaphysicum vo-
 cabulum Theologico præferrent? E-
 go certē nullam inuenio aliam cau-
 sam, præter dissentendi libidinē, qua
 illi agitati, ne spirituali manducatio-
 ni videantur subscribere, quiduis po-
 tius, quam libet exoticum, maluerūt
 accersere, quā domestica & scriptu-
 ræ familiaria vocabula nobiscum vsur-
 pare. Tametsi nos verborum appella-
 tiones nihil aut parum moramur, si re-

bus saltem ipsis aliquo modo conue-
 niant. Quemadmodum facile ferre
 possumus, ut Christi corpus admirabi-
 liter & supernaturaliter edere dica-
 mur, ad vulgarem & profanā mandu-
 cationem excludendam: si tamen ad-
 mirabilis & supernaturalis illa man-
 ducatio corporalis esse, vel ore fieri di-
 catur: aut spiritualis manducatio in-
 ferior corporali, imò etiam superna-
 turali habeatur, hoc verò, ut est indi-
 gnum, ita quoque minimè est conce-
 dendum. Nam si supernaturaliter illa
 fit, quomodo aliter, quàm per Spiritû
 & potentiam Dei fieri potest? Nos a-
 nim Spiritum à Dei potētia minimè
 separamus. Si ergo per Spiritû super-
 naturalis illa manducatio perficitur,
 quid obstat, quo minùs æquè spiritua-
 lis, ac supernaturalis appelletur? Un-
 de apparet, eos non temerè iudicare,
 qui cōtentionem hanc meram logo-
 machiam esse putarūt atq; dixerunt.
 Ad summum enim ubi peruectum est,
 agnoscunt partes ambæ supernatura-
 lem corporis Christi manducationē:
 cuius

cuius modum licet se nescire palàm
aliqui fateantur, audent tamen adhuc
cum corporaliter definire, & corpora
lem vocare: vt rectè scripserit Augusti
nus contra Adimantū: Tanta est per
nicies animorum, qui, quum vincere
homines volunt, ab errore conuin
cuntur.

*SOPHISMATA EX ASCEN
sione Christi ad cœlos, & sessione eius ad dexte
ram Patris conficta, ad corporalem car
nis & sanguinis Christi in pa
ne & vino presentiam
stabiliendam.*

NON absre dixit Ethnicus ille phi
losophus, ex vno inconuenien
ti dato plura sequi. Quod ipsum cū
in alijs omnibus de religione sparsis
erroribus, tum vel in hac Eucharistica
concertatione maximè videre est sic
se habere. Vt enim literalis sensus se
mel arreptus retineatur, coguntur &
attrahuntur ad eius defensionem sa
cræ scripturæ loca quædam, noua pla
nè

nè ac nuper excogitata primum inter-
 pretatione, contra communem & an-
 tiquam Ecclesiæ fidem deprauata. Cu-
 iusmodi sunt articuli illi fidei de ascē-
 su Christi ad cœlos, & sessione eius ad
 dexterā Patris. Item de corpore Chri-
 sti clarificato, & de proprietatibus di-
 uinæ naturæ in humanam Christi na-
 turam effusis, seu collatis. Quorū ple-
 raque non *ἀνεστὶς ἄνω* & modò, sed ma-
 gna etiam ex parte (prout ab aduersa-
 rijs explicantur) sunt falsa.

Discessum Christi ex hoc mundo,
 cuius creberrima fit mētio in scriptu-
 ra, non sinunt de eius humanitate sic
 intelligi, vt orthodoxi patres consue-
 uerūt interpretari, simpliciter in quā
 & propriè, vt secundum carnem seu
 corpus abesse, à nobis prorsus creda-
 tur: sed referunt illi ascensum Christi
 ad sublimiorem quandam conditio-
 nem & dignitatem, ad quam Christi
 humanitas ex humilitate dispensatio-
 nis sit euecta. Quæ quidem sententia
 non est indigna Christi maiestate, si
 modò rectè intelligatur. Nam & no-
 stra

stra corruptibilia corpora à resurre-
ctione splendidiorem conditionem,
quàm quæ in hac vita fuit, nanciscen-
tur: quantò credibilius est iam Chri-
sti humanitatem cœlestis gloriæ par-
ticipem factã, longè præstare confor-
tibus suis? Ideoq; Augustinus præfert ^{43. tractatu}
nobis Christum tam in statu humili ^{in Ioan.}
tatis, quàm in gloria constitutum, sic
inquiens: Non quia homo factus est,
iam comparandus est nobis: nos ho-
mines cum peccato, ille sine peccato.
Et mox: Ergo secundum ipsam for-
mam serui multum interest inter glo-
riam Christi, & gloriam omnium cæ-
terorum.

Quòd verò ad istam Christi gloriã
pertineat aut requiratur corporis Chri-
sti inuisibilitas & vbiq;tas, multò ma-
gis humanum figmentum est, quàm
opinio eorum, qui corpus Christi cla-
rificatũ, substantiales naturæ suæ pro-
prietates retinere censent. Quanquã
enim à nobis de loco, vbi nunc Chri-
stus secundum carnem degit, & quo-
modo, aliter definiri nõ potest, quàm
iuxta

iuxta scripturam: longè tamen verifi-
 milius est, Christum secundum carnè
 iam in cœlesti gloria extra hunc visibi-
 lem & corruptibilem mundum versa-
 ri, quam neque oculus vidit, neq; au-
 ris audiuit, in quam etiam credentes
 recipiētur. Neque propterea vlla vis,
 aut coactio affertur aut imponitur
 corpori Christi, quasi vno certo loco
 affixus, vt noctua in pertica sedeat: e-
 tiam si dicatur, oportuisse Christū cœ-
 lo capi vsque ad tempus restitutionis
 omniū. Si enim is est ordo diuini con-
 filij, vt Christi caro à laboribus, quos
 in hac vita nostra causa sustinuit, in
 summa & arcana luce felicitatis re-
 creetur ac maneat extra hunc mun-
 dum: non debemus liberam eius vo-
 luntatem existimare inopiam.

De sessione Christi ad dexterā Dei
 quod cauillantur, quia dextera Dei v-
 bique sit, idcirco etiam humanitatē
 Christi ad dexteram Dei collocatam
 vbique esse: Respondemus cum Au-
 gustino, si non est consequēs, vt quod
 in Deo est, hoc est, in vnitatem perso-
 næ

na cum ipso assumptum, ita sit ubiq;
 ut Deus: multò minùs sequitur, ideo
 carnem Christi in cœlum leuatam, &
 ad dexteram Patris collocatam, ubiq;
 esse, quoniam ibi sedeat. Siquidem &
 nos in illo sedemus ad dexteram Pa-
 tris: quia sedemus & viuimus in Chri-
 sto per corporis vnitatem, teste Am-
 brofio, cui etiam adstipulatur Augu-
 stinus ad hunc modum: Quod ex no-
 bis suscepit, in cœlum leuauit, & ad
 dexterã Patris collocauit, & fidei no-
 stræ certum pignus dedit, quòd mem-
 bra sint ipsum secutura. De tanto igitur
 capite fideliter sperent ad ipsum
 se posse peruenire, quem iam credunt
 ad dexteram Patris sedere. Chryfosto-
 mus similiter ait, Christum naturam
 nostram in cœlum introduxisse, & ad
 dexterã Dei collocasse. Quod etsi iam
 in primitijs & capite nostro, id est,
 Christo completum est: speramus ta-
 men idem in membris quoque com-
 pletum iri aliquando, suffragante Au-
 gustino de agone Christiano: ybi dex-
 tera Dei definitur beatitudo perpetua,

tua, quæ sanctis datur: atque sic Eccle-
 siam, quæ corpus Christi est, in ipsa
 dextera, hoc est, beatitudine futuram
 esse manifestè affirmat: quæ tamè ob
 id nõ statim vbique erit. Sin verò per
 dexteram Dei intelligas omnem illã
 potestatem in cœlo & terra Christo
 traditam, omnino concedimus: sed
 cum Cyrillo dicimus, quòd & carne
 absens ad consummationem vsq; sæ-
 culi, nihilominus nobiscum esse, Ec-
 clesiam gubernare & custodire, & nos
 regere Spiritu suo possit: vt nobis nõ
 sit opus, propter hoc carnis præsentia
 desiderare. Nihil mali, ait, vobis acci-
 dere potest, si carne abfuero, quũ Dei-
 tatis meę potestas, quæ vos hucusque
 seruauit, in posterum etiam seruatu-
 ra sit. Idem alibi: Nullus ambigit, in-
 quit, quum ad cœlos ascenderit, quã-
 uis virtute semper affuerit, præsentia
 tamen carnis ipsum abfuisse. Vbi etiã
 responsum est ijs, qui Christi promif-
 siones obijciunt, quibus pollicetur, se
 nobiscũ & in medio nostri fore, quo-
 tiescunque duo aut tres congregati
 fuerint

fuerint in ipsius nomine. Nam secundum maiestatem, prouidentiam, ineffabilem diuinitatis gratiam impletur, quod ab eo dictum est: Ecce ego uobiscum sum, &c. Sic Augustinus, Cyrillus & alij, uerba Christi exponunt. Frustra igitur queruntur, Ecclesiam magno bono atque thesauro priuari per absentiam corporalem carnis & sanguinis Christi.

Ceterum, non separandas esse Christi naturas clamitant: unde existimant sequi necessario, ubicumque Christi sit diuinitas, ut ibidem humanitatem eius quoque esse oporteat. Sed falluntur: quia naturam Christi non ideo seunguntur, licet post assumptam humanitatem, quamdiu Christus uersaretur in hoc mundo, secundum carnem non fuerit ubique, multisue in locis simul cum diuinitate. Dixit quidem de se Christus, neminem ascendere in caelum, nisi qui descenderit de caelo. Quod utique de diuinitate Christi proprie, de humanitate secus intelligitur: Id
M quod

quod ex promissione latroni in cruce
 facta euidenter potest colligi, cuius ani-
 mæ fideli dixit: Hodie mecum eris in
 paradiso: & tamen nec anima, nec ca-
 ro Christi futura erat eo die cū latro-
 ne in paradiso. Si enim verè mortuus
 est & sepultus Dominus, sine dubio
 caro ipsius expirauit. Ad tēpus enim
 exiguum anima deseruit carnem, sed
 redeunte anima resurrecturam. A ver-
 bo autem separatam esse vel carnem,
 vel animam Christi, nemo rectè dixe-
 rit. Planè enim sola caro sepulta iace-
 bat in monumento, post triduum re-
 suscitāda. Si enim erat ibi anima, Chri-
 stus non erat verè mortuus. Si autem
 vera mors erat, & eius vera sit resurre-
 ctio, sine anima fuerat in sepulchro.
 Et tamen rectè dicitur Christus esse se-
 pultus: siquidem Christus erat etiam
 sine anima caro, quia non est sepulta
 nisi caro. Ita Christus potuit esse se-
 cundum carnem in terra loquēs cum
 Nicodemo, & non in cœlo, nisi secun-
 dum diuinitatem, qua impleuit cœ-
 lū & terrā. Ut igitur in morte Christi
 di-

diuinitas eius ab humanitate nō fuit
separata, quantūlibet mors corpus e-
ius & animā separarit. Ita distinguun-
tur quidem diuersæ naturæ secundū
vniuscuiusque proprietates, ne con-
fundantur, at nō diuelluntur. Si quis
diuinitatem in Christo passam neget,
quis mox naturas dirimit?

QVID SIT PARTICIPA-
tione naturali & corporaliter Christo
iungi, ex Hilarij & Cyril-
li sententia.

Quando Patres affirmāt, nos Chri-
sto cōiungi nō spiritualiter tantū
recta fide caritateq; seu voluntate
vnitate atq; cōsensu: verum etiam
corporaliter & coniunctione natura-
li secundū carnē: hinc quidam car-
nalem corporis Christi præsentiam
in cœna eliciunt, quasi naturæ cōiun-
ctio, quam Christus per Sacramenta
nobiscum communicat, aliter ad nos
transire nequeat, nisi eius corpus in
pane, & sanguis in vino corporaliter
vel naturaliter insit.

M 2 Nos

Nos verò spirituali illa cōiunctio-
 ne inter Christum & nos, quæ per vo-
 luntatis habitudinem & caritatē con-
 stat, paulisper seposita, dicimus, nos
 non animorum tantum, sed & corpo-
 rum necessitudine ac nexu quodam
 Christo naturaliter cōglutinari: prin-
 cipio per incarnationem verbi, qua
 Christus naturam nostram assumpsit.
 Quia verò non est satis Christum no-
 bis hac ratione iunctū esse, vt qui car-
 nem ex carne nostra, & os ex ossibus
 nostris habeat, alioqui omnes homi-
 nes ex æquo participarent Christo: di-
 cimus præterea, nos vicissim oportere
 cum illius per diuinitatis in habita-
 tionem sanctificato corpore atq; san-
 guine commercium habere, vt quem
 admodum ex vite succus in palmites
 transit: ita inde in nos vitæ sanctitas
 & vis omnis deriuetur: alias enim ca-
 ro & sanguis noster non posset regni
 Dei fieri particeps.

Quoniam ergo totus homo per
 Christum fuit instaurandus, vt corpus
 æquè ac anima immortalitate fruere-
 tur.

tur: necesse est, nos totos tam corpore, quàm animo Christo coniungi, vt nos in illo, & ille in nobis, viuamus, quanti quanti sumus. Nos autem in Christo corporaliter nō sumus, quāuis tanquā membra corpori eius inserimur: vnde nō est necesse, vt Christus corporaliter vel in nobis, vel in pane sit: sed vt panis hic terrestris imbecillitatem carnis nostræ sustinet atq; conseruat: ita Christus per Spiritum sanctum, & spiritum nostrum viuificat, & corpus nostrum à corruptione liberat: nec viueremus, nisi per spiritualē connexionem membra huius corporis essemus. Vt autem illa virtus meriti ac mortis Christi, quam tulit in carne, in nos ab eius carne deriuetur, nihil videmus reali corporis & sanguinis Christi præsentia opus esse.

SOPHISMATA PRO IMP
 piorum sumptione, quòd hi cum signis res
 etiam significatas accipiant.

EX autoritate instituentis Dei, nō
 Ex dignitate indignitatēue perso
 narum

narum tum administrantium, tum accipientium Sacramenta veritatem Sacramentorum pendere ac æstimandã esse docet. Quocirca & illud Pauli obijciunt: Quid enim si quidam fuerunt increduli? Num illorum incredulitas fidem Dei faciet irritã? Absit. Ex quo sic inferunt: Deus, qui constans & verax est in promissis, offert in Sacramentis suam gratiã pariter omnibus, tam infidelib⁹, quàm pijs. Ergo quotquot Sacramenta accipiunt, corpus Christi vnã cum pane, & sanguinem vnã cum vino oblata percipiunt.

Respondemus, Deum quidem omnibus ex æquo in Sacramentis & verbo suam offerre gratiam: non tamen omnes illam oblatã pariter recipiunt: quæ culpa non est offerentis Dei, sed hominum non accipientium. Constat ergo Deo veritas & fides sua nihilominus, etiã si homines irrita sibi suo vitio faciant Sacramenta. Quis enim sic ratiocinetur: Qui gratia Dei Sacramentis oblata frustrantur, ij falluntur à Deo. Impij gratia Dei Sacramentis oblata

oblata frustrantur. Impij ergo à Deo falluntur? Potest impijs gratia Dei offerri, vt eam non accipiant: cuius frustrationis culpa in impijs, non in Deo hæret, qui fidem suam eo liberauit, & obtulit. Sed ita penes homines, inquit, non penes Deū erit vis & efficacia Sacramentorum. Nequaquam. Tametsi enim credētibus Euangelio vita æterna promittitur, & nō credentibus condemnatio denuntiatur, ob id tamen vis verbi Dei non in hominum ponitur arbitrio: quia sic est comparatum, vt Euangelium credenti odor sit vitæ ad vitam, incredulis odor mortis ad mortem.

AN EX EO, QUOD INDI-
gnè accedentes ad mensam Domini, rei sunt corporis & sanguinis Christi, sequatur, quod impios illa sumere.

EX grani illa comminatione Apostoli colligunt aduersarij, impios sumere corpus & sanguinem Christi: quia vtriusque reos se faciāt indignè

manducantes, nec dijudicantes corpus & sanguinem Domini, ut talis sit illorum argumentatio: Quicumque rei sunt corporis & sanguinis Christi, oportet ut corpus & sanguinem eius sumpserint: quomodo alias rei fierent eius, quod non sumpserint? Indignè manducantes corporis Christi rei sunt: Oportet ergo, ut indignè manducantes corpus & sanguinem Christi sumpserint.

Respondetur ad maiorem, multos esse eos corporis & sanguinis Christi, qui tamen illa non perceperint. Quales fuere, qui diris sese deuouere coram Pilato, clamantes: Sanguis eius veniat super nos & liberos nostros. Augustinus quoque dicit, non minùs reum fore, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Domini sua negligentia in terram cadere permiserit. Atque ibidem scribit, verbum Dei non minùs esse quàm Christi corpus. Hinc autem Paulus crimen hoc talibus verbis tam atrox reddidit, ut istam iniuriam symbolis factam, in corpus

pus & sanguinem Domini redundare dixerit: quòd dum Sacramēta violantur, ipse cuius sunt Sacramenta, violatur, quamuis immunis ab omni violētia maneat. Id quod Augustinus sic docet: Sanctum est, quod violare atq; corrumpere nefas est: cuius vtiq; sceleris conatus & voluntas tenetur rea, quamuis illud sanctum natura inuiolabile atque incorruptibile maneat.

Lib. 2. de sermone Domini in monte.

QUI CORPUS ET SANGUINEM Christi perceptum aliquibus nocere tradunt, ex falsis causis & effectis ratiocinantur.

Qui realem corporis Christi manducationem impijs attribuunt, illi Sacramentorum veram aliquam communicationem, quæ non salutaris & viuifica, sed noxia potius & damnosa sit, statuunt. Contra quos tenendum est, veritatem Sacramentorū semel perceptam, neque posse, neq; debere à suo fructu (qui perpetuus eius

M § est

est comes) auelli. Nam si fructus ille non sequatur, Spiritus (qui veritas Sacramentorum est) reuera non est perceptus. Nec leuis Deo fit iniuria, quando quod hominum culpa accidit, in organa Dei transfertur. Constituuntur sanè rei corporis & sanguinis Christi, non qui reuera hæc reuerenter manducant & bibunt, nõ dijudicantes corpus & sanguinem Domini. Vergit enim ignominia ista nõ in panem & vinum, sed in ipsum Sacramentorum autorem, cuius sigilla proculcant: sicut qui bonum Dei verbum gustantes fastidiunt, & Spiritum gratiæ contumelia afficiunt, filium Dei infamare, conculcare, & denuò crucifigere dicuntur. Qui contemptus prædicati verbi non in ministris, sed in Christum & Deum ipsum recidit, iuxta illud: Qui vos audit, me audit. Hic non ipsum Euangelium per se, sed ista Euangelij reiectio peragit homines reos, facitque damnationi obnoxios, quantum à se bonum repellat.

Vt ergo sermo Christi, qui alioqui
 potentia Dei ad salutem credentibus
 esse poterat, spretus, non receptus, iu-
 dicabit nos in extremo iudicio: ita &
 Sacramenta, quamlibet foris sumpta,
 intus tamen non recepta damnant,
 non sua quidem natura, sed abuten-
 tium culpa. In Christo adhuc certius
 id licet perspicere, qui ad seruandum,
 non ad perdendum venit. Quòd ve-
 rò in eum tanquam in lapidem offen-
 diculi, multi impingunt, atque sic pe-
 reunt, hoc reuera Christo non potest
 vitio verti, sed incredulis, lucem non
 recipientibus, quæ non ad excecand-
 um, sed ad illuminandum in hunc
 mundum venit.

Quòd autem Augustinus ait, sancta
 etiam obesse posse malis, & medicum
 iudæ non venenum, sed salutem de-
 disse: ibidem ipse mox sese explicat,
 quòd indignè accipiendo, quia paca-
 tus non accepit, ad perniciem
 quod in se bonum & san-
 tum erat, accepit.

QVO.

QUOMODO CONTRARI
 effectus corpori & sanguini Christi sal-
 sis similibus & comparatis
 tribuantur.

Solis radij cæcos & lippiētes æquē
 & gaudēt, videntur attingere: ac in-
 terim tamen certum est, illos solis lu-
 cem neque capere, neque ferre. Quòd
 autem Sol ceram liquefacit, & lutum
 indurat, utrobique certum est, calorē
 Solis vi sua & ad ceram & ad lutum pe-
 netrare: quorum quum diuersa sit na-
 tura, hinc fit, ut eadem excalfaciendi
 vis è Sole progrediens & lutum exic-
 cet, & ceram emolliat. Quis autē non
 videt, si è corpore Christi eadem pa-
 scendi vis ad infideles perueniat, se-
 qui etiā istos effectus necessariò, quos
 corporis Christi manducatio natura
 sua operatur? Perpetuò enim est verū
 in vtranq; partem, quòd qui mandu-
 cat Christi carnē, & bibit eius sangui-
 nem, habeat vitam æternā: & vice ver-
 sa, qui non manducat eius carnē, nec
 bibit

bibit eius sanguinem, temporalem vi-
tam sine illo habere possit, æternam
verò habere omnino nõ possit: quod
non ita est in hac esca, quã sustentan-
da huius corporis vitæ causa sumi-
mus, vt Augustinus monet. De hoc ^{26. Tract.}
autem inter aduersarios & nos adhuc ^{in Ioan.}
cõtrouertitur, vtrũ infideles sic cor-
pus Christi recipiant & admittant, vt
lutũ & cetera radios solares admittunt:
quo probatõ, fieri fortassè posset, vt
corporis Christi cibus impijs foret no-
xius aut lethalis.

Idem responderi potest ad simili-
tudinem à corporeo cibo potuq; du-
ctam, vbi vnus idemq; potus tempera-
tæ naturæ optimè conuenit, stoma-
chum malis humoribus refertum ac
vitiatum lædit. Hic certissimum est,
ab vtrisque illis pariter cibum & po-
tum in stomachum trajeci. Quomo-
do autem infideles corpus & sangui-
nem Christi trajeciant in mētem, quũ
instrumento & receptaculo, quo ista
percipiuntur aut trajeciũtur, hoc est,
fide destituantur, & vinculũ Spiritus,
quo

quo solo iungimur Christo, abrum-
 pant? De vna eademq; doctoris voce
 res paulò aliter habet. Omnes enim
 pariter quidem illum audiunt, sed nõ
 pariter illum in animis recondunt, vt
 fructũ ferre queat: Itidem, quot quot
 ad mensam Domini accedunt, æqua-
 liter forsã pane & vino, vt auditores
 eiusdem doctoris voce participant:
 Spiritum autẽ ac vim tam sermonis,
 quàm Sacramentorum infideles ex-
 cludunt, quando res significatas fide-
 li mente non suscipiunt.

Quemadmodũ autem ager totus,
 & qua parte ferax, & qua petricosus,
 & qua sentibus obsitus, & iuxta viam
 tritus est, ex æquo vnus generis semẽ
 excipit: ita auditores verbi & conui-
 uæ mensæ Dominicæ (quo ad exter-
 na) idem verbum eademq; Sacramen-
 ta accipiunt, siue sint pij, siue impij.
 Cæterũ in parabola semẽtis, ijs qui
 sermonem Dei ad tempus suscipere
 dicuntur, fides aliqua à Christo tri-
 buitur: quæ alijs, de quorũ corde ser-
 mo Dei tollitur, negatur. Vt ergo ea
 pars

pars agri, iuxta viam posita, licet semē
 in illam æquē ac in reliquum agrum
 projiciatur, verē tamen hoc non exci-
 pit: ita increduli sermonem Dei, quā-
 libet oblatum & auditum, suscipere
 tamen illum nō attendentes, propriē
 dici nō possunt: reliqui credendo sal-
 tem, non tantū audiendo sermonē
 suscipere dicuntur. Nec obstat, quōd
 fides illa in eis postea suffocatur & ex-
 tinguatur: quamdiu enim credūt, ver-
 bum susceptum retinent. Quōd si er-
 go per susceptionem sermonis audi-
 tus ille externus, quo aures ea quæ di-
 cuntur hauriunt, intelligatur: potest
 impijs concedi aliqua susceptio. Sin
 ad animum referatur susceptio: certū
 est, veritatem verbi & Sacramentorū
 absq; fide non suscipi.

ANALOGIA FIDEI, QVA
*Spiritualia spiritualibus, siue sint ipsa res cæ-
 lestes atq; divina, siue earundem notæ, verbum
 & Sacramenta, sic aptantur, ut inter
 se conveniant, ac spiritualiter
 dijudicentur.*

Certissi-

Rom. 12.
1. Cor. 2.

Certissima regula, quia genuina ver-
 sitio ab illegitima secernitur, illa est
 fidei proportio, iuxta quam Paulus
 omnem diuinæ voluntatis reuelatio-
 nem tam in scriptura sacra, quam in
 Sacramentis æstimat. Næc dubitat idē
 autoritati illorum, qui Prophetæ in
 Ecclesia habentur, opponere hanc fi-
 dei confessionem, vt quæcunque do-
 ctrina illi ad amissim non responderet
 de præhensa fuerit, falsitatis coargua-
 tur. Qua etiã de causa Deus optimus
 maximus singulari consilio verbum
 suum Sacramentis adiunctum esse vo-
 luit, vt in diuinæ erga nos beneuolen-
 tiæ contestatione illa inuicem se de-
 clararent, & mutuam quasi operam
 præstarent: dubitantesq; aut errantes
 circa alterutrum homines mox ad al-
 terum confugerent, indeq; rebus ob-
 scuris aut intricatis lucem afferrent.
 Augustinus certè hac insistens via
 in libris de doctrina Christiana, verbū
 Dei & Sacramenta inter se comparat;
 & ad eundem scopum vtraque dirigit
 acre.

ac refert. Reliqui etiam orthodoxi Pa-
 tres, quum ex verbo & Sacramentis ve-
 nam eandemq; fidem didicissent atq;
 docerent: aduersus hæreticos non è
 scriptura tantum petiuerunt arma, qui
 bus se suamq; doctrinam defenderent:
 sed à mysterijs quoque rationes & ar-
 gumenta contra illos mutuati sunt.
 Et sanè si verum fateri volumus, ple-
 rosq; errores circa Dei verbum & Sa-
 cramèta, vel olim, vel hodie obortos,
 peperit nobis, paritque adhuc quoti-
 die eorundem distractio & dissipatio:
 quòd alia verbi, alia Sacramentorum
 ponitur & censetur religio: & quòd ci-
 tra vtrorumque diligentem conside-
 rationem & collationem, prout no-
 bis semel aliquid tum in mentem, tum
 in buccam incidit, quò iure, quaq; in-
 iuria illud ipsum mox asserere ac pro-
 pugnare solemus. Neq; sperandus erit
 vnquam finis cõtentionum huiusce-
 modi de verbo & Sacramètis ortarum,
 nisi exemplo Christi, Prophetarum,
 Apostolorum & sanctorum primitiuarum
 Ecclesiæ, consensionem diuinarum re-

rum, & in verbo, & in Sacramentis per
 spiciamus & retineamus, debitaq; in
 vtrisque reuerentia versemur. Nam ra-
 tio tum verbi tum Sacramentorum v-
 na planè eademq; est, siue originem,
 dignitatem, efficaciam & finem, siue
 abusum etiam spectemus amborum.
 Pari igitur religione ad verbū scriptu-
 ramq; sacram, & ad tractationem Sa-
 cramentorum est accedendum. Et vt
 verbo nihil addendum, detrahendum
 ue est, neq; inde vel ad dexteram, vel
 ad læuam est deflectendum: ita quoq;
 Sacramenta neutram in partem per-
 uertenda sunt. Si enim qui hominis
 testamentum infringit, aut corrumpit,
 non impunè aufert: quantò minùs
 abibit impunè, qui Dei testamentum
 & sigilla labefactat?

Est autem valde iucundum, verbi &
 Sacramentorum consensum & æqua-
 litatem nō in veris tantum de vtrisque
 sententijs, verum in falsis etiam opi-
 nionibus atq; erroribus intueri. Sic
 enim ferè inter illa comparatū esse vi-
 demus, vt circa vtraq; & sana sibi mu-
 tuo

ruò fides, & error errori respondeat. Vnde sæpe potest fieri, vt quod quis aliàs seorsim inspectum vix agnosceret, id ex collatione mutua faciliùs intelligat. Rectè itaq; fecerit, qui cùm consentanea, tum dissentanea inter se composuerit, vt semper veri falsiq; delectum quasi in conspectu atque in promptu habeat.

*ÆQUALITAS VERBI ET
Sacramentorum in veris causis
efficientibus.*

Pincipiò cõstat hoc inter omnes, auctorẽ & cõseruatorẽ verbi & Sacramentorũ esse Deũ patrẽ, Christum Dei filium, & Spiritũ S. qui etiã solus suis institutis virtutem suppeditat.

Adhibet is quidẽ ministros cooperatorios sibi in agriculatione ædificationeq; Ecclesiæ. Vt verò ministrorũ qualiscũq; opa existat fructuosa, oportet vt ipse det incrementum. Alioqui frustra labor omnis impeditur & infumitur. Quare de se suiq; similibus rectè scribit Chrysoptom⁹: Nos ministrorũ

tenemus locū, qui verò sanctificat ea
& immutat, ipse est Deus scilicet.

Hoc procurante, Ioannes baptista
prædicatione & baptismo pœnitentiæ
cōuertit corda hominum ad Deum:
id quod per se nūquam potuisset, nisi
Deus intus docuisset, traxisset, cōuer-
tissetq; ad se homines. De suo enim
ministerio rectè profitetur, quòd sit
vox clamātis in deserto, Parate viam
Domino: & quòd baptizet aqua. Qui
bus verò à Ioanne instructis & bapti-
zatis affuit Spiritus sancti gratia, hi iu-
stificauerunt Deum, & fructus pœni-
tentia dignos ediderunt: quum Phari-
sæi & legis periti spernerēt partim cō-
silium erga se Dei, partim in eius luce
ad tempus exultarent.

*COMPARATIO ERRORUM
circa adiuvantes causas rum ver-
bi, tum Sacramentorum.*

SVperstitiosi homines p̄claris scri-
pturæ de ministrorum opera mo-
ti elogijs, hos supra nubes euectos, rã-
tūm

tum non Deo æquant & adorant: vt Lycaones Paulo ac Barnabę sacrificia offerre volebant.

Fanatici cōtrario furore solius Spiritus ductum expectantes & sequentes, externum ministerium Ecclesię propter imbecillitatem, reijciunt. Verè Christiani, non ignorantes ministerium Baptistę, Pauli & reliquorum omnium, absq; Spiritu viuificãte, mortuam literam & egenam mundi elementa esse: agnoscunt ac æstimant ministros vt dispensatores mysteriorum Dei, & tanquam organa Dei selecta, & nūcios nomine Christi legatione fungentes: per quos ceu per testacea vascula pretiosus diuinę glorię ac reconciliationis thesaurus offertur mūdo, vt virtutis eminentia penes Deum esse, non ex hominibus proficisci noscatur.

Quando verò Paulus se Spiritus, non literę ministrum vocat, gratiam Dei prædicat, qui suo ministerio aliàs mortuo, viuificandi vim adiūgere dignat⁹ sit, vt illi crederetur. Quotquot

enim ex auditoribus Pauli ad vitam æternā prædestinati fuere, hi soli credi- dere. Quorū verò sensus Deus huius seculi excæcauit, ij repulerūt, aut inu- tile sibi fecerūt Pauli ministeriū. Hoc pacto Simon Magus, quamuis & ipse à Philippo baptizatus vnà cum alijs, non tamen Spiritum sanctū accepit.

*COMPARATIO CAUSARUM, sine quibus non verbum & Sa-
cramenta Dei constant.*

VT sine ope Dei minister quamli- bet fidelis efficere non potest, vt homines credant ac seruentur: acce- dente verò Dei spiritu ad operam mi- nistri, non est illa inanis, sed longè vti- lissima: sic etiam oportet, ne oleum & opera pereat in ijs, qui vel verbum au- diunt, vel Sacramenta percipiunt, vt Deus det incrementum, & Spiritum sanctum largiatur, qui corda illustret, doceat, moueat, qui regeneret, pur- get, pascat, potet.

Non tamen ob id otiosa res est, au-
res

res verbo Dei percipiendo præbere: corpus aquæ lauacro abluendum offerre: panem manducare, & vinum in cœna bibere. Quinimò ista quum expressum Dei mādatum & promissum habeant, non possunt à nobis citra summū Dei cōtemptum & iniuriam negligi, aut intermitteri. Nam qui in minimis & externis est infidelis ac inobediens: is protinus indignus est, cui res maximæ, cœlestes inquam illæ atque diuinæ, per Dei spiritum conferantur.

*COMPARATIO ERRORVM,
quibus Dei gratia in usu verbi & Sacramentorum operi usurpantium vel adimitur, vel vendicatur.*

VT circa Dei verbum, ita & circa Sacramentorum vsurpationem bifariam peccatur ab hominibus.

Alij externa verbi auditione, ablu-tione per aquam facta, manducatione panis, bibitione vini, contenti acquiescūt: suo munere probè se defunctos arbitrātes, si verbo & mysterijs di-

uinis hoc saltem, quicquid est officij,
 in percipiendis externis præstiterint.
 Sic inter Iudæos hypocritæ legis co-
 gnitione, circumcissione, sabbati, alia-
 rumq; ceremoniarum obseruatione
 gloriabatur: quos Prophetæ, Christus
 & Apostoli grauissimè taxarūt. Vt er-
 go non statim qui sermonem & legē
 Dei audiunt, legunt, norunt tantum-
 modo, iusti habentur: ita quoq; non
 mox renatus aut saluus est, qui in ma-
 nifesto circumcissus, aut baptizatus
 est: neque continuò, simul ac quis piā
 foris mensam Domini accesserit, cor-
 poris & sanguinis Domini fit parti-
 ceps.

Alij contrà, externam uerbi & Sa-
 cramentorum perceptionē abijcien-
 tes, interiorem perceptionem retine-
 re & magnificare videntur: quæ tam-
 etsi præstāter sit exteriore, & exterior
 sine illa nihil proffit, interior autē abs-
 que exteriore aliquando consistere
 possit: idcirco tamen exterior uerbi &
 Sacramentorum vsurpatio nō est pu-
 tanda (si modò rectè fiat) suo carere
 fructu.

fructu. Quoties autem cunq; aliquis oblatam illius occasionem spreuerit: is haud dubiè Deum ipsum spernit: haud aliter ac ille, qui cibum potúm-que oblatum dedignatur manibus & ore sumere.

Quos autem Deus, nõ intercedente ipso culpa & negligentia, usu verbi externi & Sacramentorum destitui patitur, illi non statim æterna salute omnes excludendi sunt. Quod probatur partim ex paruulis, qui morte præueniuntur, antequam vel sacro lauacro vngi possint, vel nondum per ætatis imbecillitatem prædicationi verbi & Eucharistiæ percipiendæ sunt idonei & capaces: partim etiam ex adultis probatur, quibus planè est negatũ sacris coetibus & concionibus interesse, vnaq; cum alijs coenam Domini sumere. De his enim Augustinus ait: Nulli ambigendũ est, tunc vnũ quæque corporis & sanguinis Domini participem fieri, quando in baptismo membrum Christi efficitur: nec alienari ab illius panis calicisq; cõsortio,

N 5 etiam G

etiamsi antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc seculo in vnitate corporis Christi constitutus, abscedit. Sacramenti quippe illius participatione non priuatur, quando ipse hoc, quod illud Sacramentum significat, inuenit.

*COMPARATIO VERBI
& Sacramentorum in materia, circa quam vtraque illa versantur.*

Subiectę res, in quibus Dei verbum & Sacramenta occupantur & confumuntur significandis, vtrobiq; sunt eadem. Vnū enim idemq; fœdus est, quod Deus inicit cum hominibus per verbum & Sacramenta. Vnde in veteri Testamento lex verba fœderis continere, circumcisio fœdus ipsum inter Deum & homines esse dicitur. In nouo, Euangelium sermo reconciliationis, atq; ad eò totum ministerium, reconciliationis ministerium vocatur. Quin & baptismus & cœna Domini
com-

communione, quam cum Deo habemus in Christo, nobis obsignant.

COMPARATIO PARTIVM

materia verbo & Sacramentis proposita.

VT duo sunt capita præcipua fœderis diuini nobiscū initi, nempe Deus & homo: Ita & plenam illius descriptionem ac cōsignationem oportet utrūq; hoc est, tam Dei, quàm hominis notitiam compræhendere. Scriptura de Deo, cū qualis in se sit, tum qualis erga homines sit, prædicat. Vbi rursus duo potissimū tractat, gratiam videlicet ac voluntatem Dei: quantum nimirum beneficiorū Deus in nos conferat, & quidnam officij à nobis vicissim postulet. Quibus ex altera parte respondent ea, quæ Deus ab hominibus maximè requirit. Alterum fides & spes, alterum caritas erga Deum & proximum spectat. Huc conducit verbum, huc pertinent Sacramenta.

Prin-

Principiò lex ipsa non tantùm ad diuinæ iustitiæ volûtatem, sed etiam ad declarandam & amplificandã gratiæ ac misericordiæ diuinæ beneuolentiã facit plurimùm. Compellit enim nos ad Christum per agnitionem peccati, & aduersus hoc iræ Dei, quam monstrat, atque sic primus veluti gradus est ad pœnitentiam.

Hanc mox sequitur peccatorum remissio, quæ Euangelij quodammodo est propria.

Caritas verò Dei erga nos ex Euangelio cognita, constringit & deuincit nos sibi vinculo sui spiritus, vt quod antea lex à nobis sua coactione minime potuit impetrare, id exinde vltro libenterq; facere studeamus per Dei gratiã, nullis nostris viribus. Hæc tria suggerunt nobis etiã ipsa Sacramenta.

Baptismus peccatorum immunditiam per sordes abluendas: Christi expiationem & purgationem ablutione ostendit: per submersionem, mortificationem carnis & veteris Adami: per subleuationem, resurrectionē ad nouam

nouam vitam & noui hominis indui-
tionem requirit: quæ omnia vnico re-
generationis vocabulo compræhen-
duntur.

Cœna Domini per famē ac sitim,
quam cōmunicaturi ad mensam Do-
mini afferre debent, sensum propriæ
iniustitiæ innuit: per panem & vinū,
Christum cum sua obedientia & iusti-
tia, qua nos satiat, offert: simul etiam
monet, vt vita nostra semel abdicata,
deinceps viuamus in Christo, & Chri-
stus in nobis viuat. Et quemadmodū
vno pane participātes, membra vnus
corporis in Christo fiunt: vt sic etiam
inter se fidelium animi coëant, & con-
glutinentur.

COMPARATIO ERRORVM

circa materiam subiectam verbo

& Sacramentis.

PAriter peccant, qui vel ex lege tan-
tū peccata & maledictionē an-
nunciant, & pœnitentiam vrgent, ci-
tra peccatorum remissionem: vel qui
præte-

præterito legis officio, gratiam solûmodo Euangelicam prædicant, vt Antinomi.

Ita qui circa baptismû, præsertim infantium, peccatum originis & innatam immunditiem negant, quod Pelagiani faciebant: item qui à gratia baptismi excludunt infantes, vt Catharistæ.

In cœna Domini peccant, qui vel neglecta fame sitiq; iustitiæ, vel saturatione ex corpore & sanguine Christi omiffa, ex signis Sacramentalibus nudas Christianæ societatis tesseras faciunt.

COMPARATIO MATERIE
ex qua verbum & Sacramen-
ta constant.

SI materia verbi & Sacramentorum totum constituunt: tunc non signa sola, sed & res significatæ dicentur materia: quæ hoc modo duplex erit, externa & interna. In verbo sonus ille, quæ
verbum

verbum vocale nomināt, aut si sit scri-
 ptile, literam vocant, pro materia ha-
 betur: in Sacramentis visibilia signa,
 vt in baptismo aqua, in cœna Domi-
 ni visibilia elementa panis & vini, ma-
 teriæ locum occupant. Interna mate-
 ria vtroque est eadem, spiritus scili-
 cet ac vita tum verbi vocalis & literæ,
 tum elementorū res significatæ. Nam
 tum per verbum externum siue vocale,
 seu scriptile docemur: ita & per Sacra-
 menta suo quodā modo instruimur.
 Loquitur enim & in his Deus nobiscū
 paciscendo, vnde & Augustino Sacra-
 menta visibilia quædam verba dicun-
 tur. Rursum, æquè per verbū ac in ba-
 ptismo renascimur, & ibidē æquè at-
 que in cœna pascimur & potamur.
 Regeneratio etiam baptismo notata
 & collata, idem reuera secum affert, q̄
 carnis Christi esus & sanguinis potus.

Quòd autem vna eademque res

tam variè nobis offertur,

non est de nihilo, vt

mox audie-

mus.

COM-

COMPARATIO ERRORUM
 circa materiam, ex qua verbum &
 Sacramenta consistunt.

Multipliciter circa hunc locū &
 in verbo & in Sacramentis erra-
 tur, tum cōiungendo, tum disiungen-
 do, tum deniq; immutando. Quidam
 verbo & Sacramentis res significatas
 sic alligant, vt qui externa perceperit,
 statim etiam habere interna putetur.
 Hi decipiuntur in eo, quòd nō atten-
 dunt, qua ratione Deus externa illa
 cum internis rebus coniuncta esse ve-
 lit. Non enim naturali quadam cōne-
 xione & absoluta necessitate cohæ-
 rent: sed si Dei institutio, consilium &
 voluntas in illis cōsideretur, facilè in-
 telligetur fieri non posse, quin Deus
 perpetuò sibi in illis cōstet, exhibeat,
 offerat ac præstet quæ promittit & si-
 gnificat. Verbum igitur & Sacramēta
 quum sint simulacra diuinarum rerū,
 referunt nobis Dei mentem: quam q̄
 in illis intueri potest, is non nudā vo-
 cem aut literam, aut nudam baptismi
 aquam,

aquam, aut solum panem & vinum in
 cœna, sed ipsissimam rerum significa-
 tarum veritatem percipit.

Quibus autem externa illa id non
 significant, quod Deus per ista signifi-
 cari vult, quomodo hi res significatas
 amplectuntur? Significationis igitur
 vinculo cōnexa sunt, qua sublata, tol-
 litur etiam connexio. Nec malè Au-
 gustinus miserōs vocem aucupes nū-
 cupat, qui apicibus quodammodo li-
 terarum putant ligandam esse verita-
 tem: quum vtiq̄ue non in verbis tan-
 tum, sed etiam in cæteris omnibus si-
 gnis animorum non sit nisi ipse ani-
 mus inquirendus. Posita verò signifi-
 catione, (non hominum arbitrio aut
 imaginatione, sed diuina voluntate
 ac institutione) coniunguntur non
 minùs firmiter res significatæ suis si-
 gnis Deo, quàm si cū se coniungeren-
 tur. Vbi & hoc est notandum, etiam si
 abusu & vitio mortalium accidat, vt
 actus in illis à potentia separetur: na-
 tura tamen instituta Dei valere, suãq̄
 potentiam retinere: quæ quò minùs

in omnibus pariter sese exerat, homines sua culpa obstant. Vnde & Augustinus super illum locum Ioannis 6. Verba quę ego loquor, spiritus & vita sunt, ita scribit: Intellexisti spiritualiter, tunc spiritus & vita sunt: intellexisti carnaliter, & sic spiritus & vita sunt, tibi verò non sunt.

Disiunctione & separatione signorum & rerum significatarum bifariam erratur. Alij externa remouent, extenuant, aut vilipendunt, vt qui alteram cœnæ Dominicæ partem (puta calicem) laicis negant: & qui panem & vinum, quo ad substantiam, euanescere è cœna, relictis accidentibus, fingunt. Hi eadem opera è baptismo aquam, è scriptura literam, è concionibus verborum sonos auferrent.

Alij videntes Dei & Spiritus sancti gratiam non ex ministerio verbi & Sacramentorum pendere, eò quòd scriptura sanctificationem multorum prædicat, qui neq; circumcisione, neq; baptismo initiati, neq; externa legis aut verbi diuini doctrina imbuti fuisse leguntur:

guntur; existimant pari modo illos quoq; quibus externorum signorum copia fieri potest, absq; externorum usu gratiam diuinam consequi posse. Sed falluntur, non obseruata dissimilitudine, qua Deus pro suo arbitratu, visitata ratione omissa, nihilominus suam gratiam quibus vult, absq; externis adminiculis confert: quum ceteris quibus externa offert, eandem gratiam usu externorum communicet.

Alij cernentes quàm plurimos, quibus externorum usus est frequentissimus, nihilo plus gratiæ rerumq; significatarum accipere: scripturam sacrã usquequaq; literam mortuam, Sacramenta egena mundi elementa iudicant. At hi non obseruant, hominum vitio, non Dei, neq; verbi, neq; Sacramentorum culpa fieri, quòd contemptores, hypocritæ, supersticiosi, & præposterii signorum admiratores in externis hærentes, indeq; æternam sibi salutem promittentes, nihil usu verbi & mysteriorum iuuantur. His, inquã, externa illa partim profana, partim

mortua & egena elementa sunt, quæ
sana mente præditis recteque; usurpan-
tibus, organa Dei salutifera esse pore-
rant, si ab ipsis in eum finem, in quem
à Deo data destinataque sunt, dirige-
rentur.

Mutatione peccant, qui acceden-
te verbo Dei ad elementa, signorum
substantias mutari somniant: quia le-
gunt in Patribus huiusmodi quandam
mutationem, qua externa signa in Sa-
cramentis aliud quippiam fiant, quam
quod erant prius sua natura. Quæ sen-
tentia vera est, si rectè intelligatur. Nā
aqua baptismi non sua natura, sed ex
instituto Dei significat nobis regene-
rationis gratiam. Fit itaque mutatio
ibi non substantiæ, quia manet aqua
æquè, ut fuit antea. Hoc autem ex Dei
verbo & Spiritus sancti vi accedit, ut
nobis purgationem & peccatorum re-
missionem, adoptionis & renouatio-
nis gratiam obsignet: quæ quidem nõ
est physica vel mutatio, vel accessio,
sed in delectu (quo ad Deum & Spiritum
eius segregationis & sanctifica-
tionis

tionis autorem) posita: & quo ad nos, in respectu & cōtemplatione fidei verissima. Nisi enim Deus ista in hunc vsum segregasset, nihil à vulgari aqua, pane & vino differrent: nisi etiam homines ad istam Dei segregationē respicerent, nullum inter ea, & profana discrimen haberent. Nos igitur aliam pani & vino Eucharistico mutationē non damus, quàm qua ex rebus profanis fiunt Sacramenta corporis & sanguinis Domini. Quemadmodū sacra litera vitam æternam in se continere dicuntur, quā tamē aliter quàm significatione, coniunctam nō habēt, neque in illam mutantur: quia tamē litera & vocū soni iuuāt nos, vt inde ad res significatas tota mente coniungamur, hinc illis ea vis significandi cōmunicandiq; significata tribuitur: ita baptismi aqua Spiritum regenerantē, panis & vinum corpus & sanguinem Domini secum habēt: licet nec aqua in Spiritum mutetur, vel cum illo coniuncta sit: neque panis in corpus, vel cum corpore, neque vinum in sanguinem,

nem, vel cum sanguine Christi cōmutetur aut coniungatur.

*COMPARATIO FORMARUM
causæ verbi & Sacramentorum.*

Forma significandi ac instrumenta sensuū, quibus obijciuntur verbum Dei externum & signa Sacramentorum, differunt hæc inter se aliquantum. Verbum enim vocale ferit aures, scriptis afficit oculos, quos vnà cum reliquis sensib⁹, aptissima ratione mouent Sacramēta, vt ab externis rebus in sensus incurrentibus, notitia per ista *κρητῆρος*, tanquam per fenestras deportetur ad animū, vtq; ibi rectum de rebus diuinis formetur iudicium. Iam, vt aures vocem verbi prædicati hauriunt, & operatione Spiritus sancti per auditum fides in animis hominū excitatur: sic in baptismo corpus quidē elemēto aquæ tingitur: animus verò per Spiritum sanctum sanguine Christi abluitur, & à sordibus peccatorum purga-

purgatur. Fides enim, qua purificatur corda, Christum æquè in baptismo, ac in verbo apprehendit, atque sic regeneratio atque innouatio hominis perficitur. In cœna os gustat panem & vinum: animus gustat, quàm suavis sit Dominus.

Hoc igitur inter illa interest, quod inter tabulas & sigilla tabulis appensa, quibus cõtractus aliquis humano more confirmatur. Verbum Dei & scriptura sacra instar tabularum, quibus fœdus inter Deum & homines scriptum continetur, habetur. Sacramenta sunt addita verbo ceu sigilla impressa, quibus eadem veritas diuinarum promissionum corroboratur. Hoc tamen Sacramenta plus habent, quàm sigilla, quòd euidenti hypotyposi pingunt, & quodammodo ante oculos ponunt eandem veritatem, quam obsignant.

Cæterum si iudicium illud mentis, quod imagines & typi Sacramentorum iuxta institutum Dei in animis hominum formare debet, perpendatur, ni-

hilà verbo noui aut diuersi afferunt.
 Vnus enim idemq; Christus, vt legis
 & Euangelij est finis, ita & Sacramēto-
 rum. Communitas enim & societas il-
 la nostra, quā per Christum habemus
 cum Deo, quemadmodum in verbo
 variè describitur, nūc simpliciter, nūc
 figuratè: sic quoq; in Sacramentis iu-
 cūda varietate quadam nobis propo-
 nitur, vt nihilomin⁹ interim vna sem-
 per maneat fides. Quū itaq; audimus
 Christum esse ostium, viam, vitē, pa-
 nem, petrā, &c. verba quidem ipsa per
 se diuersas gignunt formas: at fides in
 Christo, vnā eandemq; redemptio-
 nem, recōciliationem & salutē agno-
 scit, licet illa nunc regenerationis la-
 uacro, nūc panis ac vini vsu repræsen-
 tetur. Ita qui verè ac firmiter credit,
 propter Christū sibi remitti peccata,
 & aditum ad regnum cœlorum pate-
 re: is & renatus est, & manducat car-
 nem, & bibit sanguinem Domini.
 Nec aliud è verbo Dei, quàm è Sacra-
 mentis percipimus, nisi secundū plus
 & minus: sed vtrobique vt exhibetur à
 Deo

Deo Christi communio, sic quoque à
fidelibus accipitur.

COMPARATIO ERRORVM
in formali causa verbi & Sa-
cramentorum.

Varia mentione beatitudinis in
scriptura diuersis rebus attribu-
ta, decipiuntur multi, vt cogitent, nō
vnam eandemq; viam ad salutem il-
lic monstrari. Hinc alia in veteri Testa-
mento per legē, alia in nouo per Chri-
sti gratiam: & hīc rursus, alia per solā
fidem absque caritatis operibus, alia
per fidem cum caritate coniunctam
putatur esse ratio ac via ad salutem.
In Sacramentis quoque videntur nō-
nullis aliter salui homines fieri per ba-
ptismum: aliter item per carnē & san-
guinem Domini. Quem nō turbaret
tam multiplex vitæ æternæ pmissio,
nunc baptismo, nūc Eucharistiæ, nūc
fidei, nunc caritati, nunc alijs virtuti-
bus apposita?

Verum, qui Christum in omnibus

O s quæ-

quærit, & tanquam vnicum scopum præfixū tenet, is nihil offendetur, sed delectabitur potius tanta varietate. In singulis enim agnoscet certum Spiritus sancti cōsiliū, quod ad confessionem, non ad confusionem vergit. Itaque qui iusta ratione legē docet, quæ Deus eam doceri vult, nō hercle abducat, sed potius adducet homines ad Christum. Similiter qui fidem & gratiam Euangelij commendat, non aperit fenestram licentiæ carnis aut igniuiæ, dum salutis nostræ honorem soli Christo vendicat. Sic qui baptizat, & qui baptizatur, quid agunt aliud, quàm quod confessionem edunt eius fidei, quam ex Euangelio de Christo didicerunt? Neque alia est cœnæ Dominicæ ratio.

Hic tamē ex altera parte sese nobis opponent, quod hoc pacto, si sola in Christum fides, quæ ex Euangelio cognosci poterat, ad salutem sufficiat, legē superuacaneam esse dicent: vel Sacramentis nihil opus esse existimabunt, si nihil aliud, quàm quod in verbo cōtine-

tinetur, Sacramentis affertur. Quibus respondemus, in hoc Dei sapientiam & bonitatem, meritò suspiciendam lucere, qui vnam eandemque rem tan topere necessariam tam diligenter in culcare hominibus voluerit.

An non videmus, quomodo nutrices cum infantibus, magistri cum pueris alphabetarijs agant, quanta fide ac sedulitate, modò hac, modò illac progressus eorù tentent? Quid igitur mirum est vsque adeò, si Deus nostræ infirmitati se accommodas, pariter nobiscum balbutiendo, inq; rebus serijs ludendo, salutem nostram quærat & promoueat?

*COMPARATIO FINALIS
causæ & effectorum verbi & Sa-
cramentorum.*

Sive cõsiliu Dei verbum & Sacramenta instituentis, siue p̄positũ vsurpantium ipectes, coincidit causa finalis verbi & Sacramentorũ. Quum enim homines nequeat Deum in sua
natu-

natura cognoscere proprijs viribus ra-
 tionis & arbitrij: placuit Deo per ex-
 ternam verbi prædicationem in spe-
 ciem stultam, & Sacramentorum ^{æ-}
^{gatory} ^{ia} ^p quodāmodo puerilem & lu-
 dicram, tanquam per speculum in æ-
 nigmatē cōspiciendum se nobis præ-
 bere: donec perueniamus eò, vbi non
 ampliùs obscurè aut ex parte, sed fa-
 cie ad faciem euidentissimè perfectis-
 simeq; Deum, vt est, cōtemplabimur.
 Interea verò temporis nos vñ verbi
 & Sacramentorum contenti, excita-
 mus, fulcimus, augemus & conserva-
 mus in nobis fidē, spem, caritatemq;
 tantisper, dum quod perfectū est, ve-
 nerit. Qui hāc vim, & hos effectus Dei
 verbo & Sacramentis assignant, ij de
 tantis mysterijs non parum honorifi-
 cè iudicant, multò minus ea debita
 laude ac fructu spoliāt: sed honorem
 deferunt. Quicquid citra supraq; hūc
 ratio humana, seu potius superstitione
 & ambitio excogitarit & affinxerit,
 quamlibet id magnificentum appareat,
 magis

magis tamen Deo abominabile & ignominiosum est: quia nō est è sensu Dei profectum.

COMPARATIO ERRORVM,

circa fines & effectus verbi &

Sacramentorum.

Superstitio & impietas hominum in contrarias partes verbum & Sacramēta à suo fine iustisq; effectibus detorquent. Illa enim nimium & plus quam par est, hæc minus institutis Dei tribuit.

Sunt etiam qui putent, nunquam satis, nedum nimum posse verbo & Sacramentis tribui. Sed experientia diuersum ostendit. Qui enim in usurpatione verbi & Sacramentorum operi operato, vt vocant, per se adscribunt salutem: aut qui fortunatos actionū suarum progressus, veritatis contestationem, mendaciorum detestationē adhibito iureiurādo, in vsu Sacramentorum ponunt: hi & similes præstigitores tantum nō idola ex verbo & Sacramen-

cramentis faciunt, magicis incantamentis etiam illa sæpe applicantes.

Econtra, qui verbum & Sacramenta ceu tyrocinia, rudimenta & lac ad pueros & infirmos relegant, vel pro vmbribus rerum præteritarum aut futurarum, vel vt tesseras tantum militares & Christianæ societatis symbola habent: Item, qui prorsus illa abijciunt & contemnunt, vt Enthusiastæ & fanatici: hi omnes dignitati verbi & mysteriorum detrahunt.

Qui verò scripturæ sacræ & Euangelio eos effectus vendicant, quos Paulus recenset, nempe, quòd Euangelium sit potentia Dei ad salutem omni credenti: & quòd scriptura diuinitus inspirata utilis sit ad docendum, redarguendum, ad instituendum hominem, vt integer existat ad omne opus bonum apparatus: Item, quòd quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sint, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus: hæc inquam, & id genus alia in literis sacris reperta, certissimi effectus

us verbi diuini sunt, neque ab illis
 vsus Sacramentorum discrepat. Do-
 cent enim suo quoque modo, conso-
 lantur, coarguūt, corrigūt & instruūt
 nos ad fidem & salutē. Quid verò am-
 plius in illis quæramus?

COMPARATIO ADIUN-
 ctorum circa Dei verbum & Sa-
 cramenta.

Personarum, loci, temporis, habi-
 tus & modi in administratione
 verbi & Sacramentorum eatenus re-
 spectus est habendus, vt omnia decen-
 ter ad Dei gloriam & Ecclesiæ ædifica-
 tionem fiant. Quanquam enim istæ
 circumstantiæ ad summam rei nihil
 aut parum faciunt, est tamen in illis
 quoq; ἐνταξία seruanda: quam qui læ-
 dit aut euertit, is Spiritui sancto haud
 dubiè resistit. Deus enim non est con-
 fusionis & seditionis, sed ordinis & pa-
 cis amans in omnibus Ecclesijs san-
 ctorum.

Illum

Illum igitur oremus sedulò, vt suo
 nos Spiritu in verbo & Sacramentis
 sic illustret, gubernet, conciliet, vt se-
 positis contentionibus vnum idem-
 que perpetuò in veritate verbi & Sa-
 cramentorum sentiamus, atque in o-
 mnibus gloriam Dei populiq;
 salutem potiùs quam pri-
 uatam laudem qua-
 ramus.

A M E N.

APHO.

APHORISMI RECTE SECANTES SERMONEM

veritatis in controuersia

Eucharistica.

I. I

DE CATASTASI CON- trouersie diuinosophistica.

Si terminis grammaticorum expli-
scanda est partium inter se confi-
ctio, quaritur vtrunque, propriene, an
figurate Christus panem corporis sui
nomine, & vinum sanguinis appella-
tione donarit?

Si cum Dialecticis loquamur, qua-
est, vtrum simpliciter, an secundum
quid aut quodammodo, panis Chri-
sti corpus, vinum sanguis dicatur?

Rhetoribus & oratoribus status est
scripti & sententiae.

Iureconsultis pro aequo ac bono con-
tra ius summum agitur. Hinc Cicero
pro A. Cecinna: Istum locum fugis &
reformidas, & me ex hoc (vt ita dicam)
campo aequitatis, ad istas verborum an-
gustias, & ad omnes literarum angu-

los reuocas. Id quod nobis similiter à
Metusiaftis & Synusiaftis accidit.

Theologis de litera & spiritu con-
trouertitur.

I I.

DE LITERÆ PROPRIETATE.

Proprietas literę in cœna Domini
non nisi vnus modi existere po-
test: quæ si ponenda sit, talis erit, Au-
gustino demonstrante, vt nihil aliud
credatur, nisi omnino in illa specie pa-
nis Christi corpus pro nobis traditū
oculis apparuisse mortalium: & de la-
tere tali percusso liquorem illum vini
omnino fluxisse.

I I I.

Cuiusmodi proprietatem literę ab
Augustino ostensam, quū neutri eor-
um, qui hucusq; tam pertinaciter li-
teram vrgent, agnoscant aut admit-
tant: depræhenduntur palàm vtrique
in falsa literæ gloriatione.

I I I I.

Quin ipsimet sese mutuū iugu-
lant

lant & confodiunt, vt si substantiæ panis & vini in cœna cedant substantijs corporis & sanguinis dominici, quod in transsubstantiatione fieri necesse est: non sit panis, quo ad substantiam, simul panis & Christi corpus: & vice versa: si manent substantiæ panis & vini incolumes, nulla fiat transsubstantiatio.

V.

ASSERTIO SPIRITVS

in cœna Domini.

Spiritualia, teste Apostolo, spiritualiter dijudicantur. 1. Cor. 2.

V I.

Dicuntur autem spiritualia nõ modo res ipsæ spirituales, verùm earum etiam notæ atque signa, verbum scilicet ac Sacramenta.

V I I.

Spiritualiter dijudicare tum demum dicimur Apostolo, quãdo res suis notis, & notas rebus conuenienter accõmodamus & explicamus.

V I I I.

Neigitur in dijudicandis spiritualibus

libus idem nobis eueniat, quod picto-
ri Horatiano, qui humano capiti cer-
uicem equinam apposuit, & quod de
Chimæra Homerus scribit:

πρόσθε λέων, ὅπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χρῆ-
μαίρα.

In primis analogia tam rerū, quàm
signorum est obseruanda.

I X.

In rebus subiectis cœna Dominica
participantibus vt duplex spectatur
homo, interior, secundum animam:
exterior, secundum carnem: ita vni-
cuique sua, hoc est, cōgruentia, aptan-
da sunt.

X.

Fames ac sitis propriè accepta exte-
riori homini tantùm competunt: in-
teriori non item, nisi figuratè à corpo-
re ad animum transferantur; vt quum
esurientibus sitientibusq; iustitiã la-
tuitas à Christo promittitur.

X I.

Fames igitur ac sitis aliqua intuse-
tiam in animo requiritur omnino,
non

non quidem corporea, sed quam sensus peccati in nobis efficit.

X I I.

Ita cibus & potus, panis & vinum, edere & bibere, propriè exteriori homini & corpori conueniunt: ad interiorè hominem translata & accomodata, propriam significationem non ampliùs retinēt, sed omnino per similitudinem aliquam, aut aliam rationem, rebus à se alienis attribuuntur.

X I I I.

Quare, si quis ex illis verbis Christi: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, contendat carnè Christi omnino carnaliter edendam, & sanguinè bibendum esse: quia Christus tam clarè, tamq; asseueranter & seriò hoc dixerit: quid quæso tandem aliud iste ex Christi verbis, quàm anthropophagiã quauis Chimæra horribiliorem confecerit?

X I I I I.

Nec est quòd quis hoc loco de omnipotētia Dei nobis ogganniat, Deū

pro infinita sua sapientia & potentia
plures modos manducandi atque bi-
bendi habere in promptu, vt nihil sit
opus ad figuratum loquēdi aut eden-
di modum confugere.

X V.

Cuius enim superbiæ est, Deū ren-
tare, & miracula multiplicare: plana
via omiffa, in præcipitia ruere, nulla
urgente necessitate?

X V I.

Obuia nobis monstratur à Deo ra-
tio in hac causa expediendi nos ex o-
mnibus difficultatibus, per figuratas
locutiones: Et nos tã morosi, immori-
geri & peruicaces sumus, vt malimus
nos indies magis magisq; implicare
ac intricare, quàm citra offensionem
recto tramite incedere?

X V I I.

DE ANALOGIA RERUM
sensibilium & Spiritualium.

Compertum est, sapientiam diui-
nam omnia condentem, sic tem-
perasse naturam in vniuersitate rerū,
vt

ut non tantum terrenæ & corporales
 sui generis rebus: sed etiam spiritua-
 les corporalibus, cœlestes terrestribus;
 intellectu perceptibiles rebus sub sen-
 sum corporis venientibus aliqua ra-
 tione aut pluribus interdum conue-
 niant, easq; adumbrent.

X V I I I.

Sic vita temporaria cum suis acci-
 dentibus vitam æternam, & mors tem-
 poraria æternam mortē, non tantum
 præfiguratione quadam, sed certissi-
 ma etiam Dei prænunciatione & præ-
 ordinatione nobis indicat & signi-
 ficat.

X I X.

Quemadmodum iam in hanc vitā
 non ipsi nos procreamus, neq; à parē-
 tibus (nisi per benedictionē Dei) pro-
 creamur: Ita multò minùs ad æternā
 vitam vel per nosmetipsos, vel per a-
 lios, sed per Christi Spiritum regene-
 ramur.

X X.

Simulac verò nati sumus in hęc tē-
 porariam vitam, necesse est, nos vella-

ete nutricis, vel solido cibo sustentari
& conseruari: sic regenerati per Chri-
stum, per eundem oportet nos susten-
tari ad æternam vitam.

X X I.

Hoc ipsum quò altiùs mētibus no-
stris imprimeretur: Christus consultu-
rus infirmitati captus nostri, primùm
figuris verborum, deinde & figuris re-
rum, vnum idemq; significauit.

X X I I.

Quando igitur Christus Ioan. 6. de
se vel sua carne dicit, quòd sit panis &
verè cibus: itē de sanguine suo, quòd
verè sit potus: metaphora est in istius-
modi orationis genere: quando verò
ip̄sas res, quarum notæ, hoc est, voces
ad metaphoram aptæ sunt, panem di-
co & vinum, sub sensus producit, ad
fructum passionis mortisq; Domini-
cæ autē oculos quòdam modo ponē-
dum, fit mysterium & Sacramentum
indigens spirituali explicatione.

X X I I I.

Ex hoc fonte naturæ manant figu-
ratæ tum locutiones, tum actiones &
cere-

ceremoniæ, habentes rationem simplicem interpretandi figuras siue rerum, siue locutionū: vt res ipsæ vltro subministrent intelligētiam spiritua-lem, nec opus sit contortis interpretationibus.

X X I I I I.

Quòd autem multi se ipsos in hac causa stupidos & cæcos faciunt, id à spiritu alti soporis est, quē Dominus *Esa. 29.* Prophetis & principibus sui populi miscuit, vt pereat sapientia sapientū, & intelligentia prudentium sese abscondat.

X X V.

Quum enim res ipsa clamet, in cœna Domini panem & vinū figuras & signa esse corporis & sanguinis Domini: quod ipsum etiam nonnunquam aduersarij fateri coguntur: feruore tamen contentionis abrepti, cōtra manifestam veritatem, atque adeò cōtra semetipsos negant & damnant in nobis hæc phrasēs, quibus panis & vinum figurę & signa corporis & sanguinis Christi dicuntur.

X X V I.

Similiter de figuratis locutionibus nugantur, quibus etsi locum in cœna Domini dare nolunt: coguntur tamē vel inuiti ad figuras confugere, vt vel suas opiniones tueantur, vel ineuitabiles alias absurditates declinent.

X X V I I.

Nam ad euitandam Cyclopica anthropophagiam, fatentur interdum, fieri in cœna supernaturalem & spirituales esum corporis, & potum sanguinis Christi: qui non est alius à figurato.

X X V I I I.

Sed aiunt, se non nuda signa inanesq; figuras ponere, quod nos faciamus. Videamus ergo, vtri reuerentia dorum signorum coarguantur.

X X I X.

Si, quibus accedit Dei verbū ad elementa vt existant Sacramenta, immèritò traducuntur, quòd nuda signa ponant: profectò accusamur iniuste hoc nomine, qui vel ob id solūm, panē & vinum Dominicum à vulgari atque profa-

profano cibo potuque discernimus, quod ad illa mandatum atque promissum Domini habemus adiuncta, quibus vulgaria destituuntur.

X X X.

Hanc verò diuinæ gratiæ accessionem seu adiectionem (vt Theodoretus vocat) nullius pretij æstimant, quod ad eum modum vnus quilibet fingere sibi possit ex elementis Sacramenta.

X X X I.

Respondemus: Quum penes solū Deum sit, institutis suis suppeditare virtutem: totus etiam mūdus nequit efficere sua imaginatione vel potētia, vt aliquid pro Sacramento habeatur.

X X X I I.

At postulant omnino (ne sint vacua signa) vt res cœlestes & significatæ corporaliter sint præsentis & adiunctæ corporalibus.

X X X I I I.

Quod tamen ipsum (contra naturam corporearum rerum) dicunt fieri non localiter, inuisibiliter, incompræhensibiliter: eoque res significatas perpetua

petua propriaq; natura sua etiam in gloria spoliant & euacuant, iuxta illud: Tolle spatia locorū corporibus, & nusquam erunt, ideoq; non erunt.

X X X I I I I.

Quàm igitur latum campum Martionis spectris de Christi humanitate aperiunt, qui hanc (vbicunque locorum per totum terrarum orbē cœna Domini vno eodemque temporis momento peragitur) corporaliter & verè, insensibiliter tamē adesse, adcoque ore communicantium ediatque bibi contendunt?

X X X V.

Sin id minùs sentiunt, desināt ἀδολεσχέειν, hoc est, scientes nugari & turbare Ecclesiam.

X X X V I.

Etsi Sacramentorum vis & efficacia non pendet ab hominibus siue rectè, siue perperam vrentibus: certum est tamen, si absq; pœnitentia & fide Sacramenta vsurpentur, abusum illum potiùs damnabilem habendū, quàm in recto vsu deputandum esse: qualis nimi-

nimirum est hypocritarum & incredulorum omnium.

X X X V I I.

Propterea verò nihil decedit institutioni diuinæ Sacramenti, si homines sua culpa sibi hanc inutilem efficiant. Vnde Augustinus de verbis Christi: Verba quæ ego loquor, spiritus & vita sunt, sic scribit: Spiritualiter intelligenda sunt: Intellexisti spiritualiter, spiritus & vita sunt: intellexisti carnaliter, & sic spiritus & vita sunt, tibi verò non sunt.

X X X V I I I.

Sic panis & vinum cœnæ Dominicæ ex instituto Christi corpus & sanguis Christi sunt spiritualiter intelligentibus: quinetiam carnaliter intelligentibus, nihilominus adhuc ex institutione Domini vim & potentiam suam, hoc est, Sacramentorū retinet: actu verò incredulis Sacramenta non sunt, quæ fuissent potentia & diuina institutione rectè vtentibus.

X X X I X.

Quum Cyprianus & Augustinus negent,

negent, nos ad sumendum corpus &
 sanguinem Domini parare & acue-
 dentes & ventrem, sed fide sincera pa-
 nem sanctum frangere: ineptissime fa-
 ciunt, qui ori corporeo sumptionem
 corporis & sanguinis Christi tribuunt,
 nisi fortè per corpus & sanguinẽ Chri-

sti, externa signa & elementa

panis & vini acci-

piant.

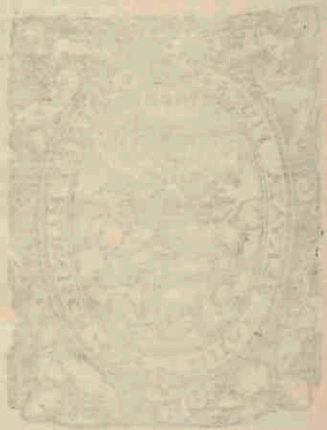
FINIS.

HEIDELBERGÆ,

EXCVDEBAT IOHAN-
nes Maier, Anno Domini
M. D. LXXV.

HEIDELBERG

EXCVDEBAT IOHAN.
nes Mair, Anno Domini
M. D. LXXV.